

EUROPESE COMMISSIE

Brussel, 12.10.2011
COM(2011) 666 definitief

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE
RAAD**

Uitbreidingsstrategie en voornaamste uitdagingen 2011-2012

{SEC(2011) 1200 definitief}
{SEC(2011) 1201 definitief}
{SEC(2011) 1202 definitief}
{SEC(2011) 1203 definitief}
{SEC(2011) 1204 definitief}
{SEC(2011) 1205 definitief}
{SEC(2011) 1206 definitief}
{SEC(2011) 1207 definitief}

MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

Uitbreidingsstrategie en voornaamste uitdagingen 2011-2012

1. INLEIDING

Het proces van de uitbreiding van de Europese Unie is een nieuwe fase ingegaan. De voltooiing van de toetredingsonderhandelingen met Kroatië, waardoor toetreding medio 2013 mogelijk wordt, bevestigt de juistheid van het beleid dat na de verwoestende conflicten op de Balkan van de jaren '90 tot stand is gekomen. Dit beleid is gericht op vrede, stabiliteit, democratie en uiteindelijk het lidmaatschap van de EU voor de hele regio. De afsluiting van de toetredingsonderhandelingen getuigt opnieuw van de vormende kracht van het uitbreidingsbeleid van de EU en geeft daarmee een nieuwe impuls aan de hervormingen in alle uitbreidingslanden.

Het uitbreidingsbeleid van de Europese Unie, zoals dat in het Verdrag betreffende de Europese Unie is vastgelegd¹, is de respons op de legitieme wens van de bewoners van ons werelddeel om deel te nemen aan het project van een verenigd Europa. De opnemingen in de EU van de landen van Midden- en Oost-Europa in het afgelopen decennium heeft aangetoond dat de uitbreiding voordelen biedt voor de EU in haar geheel en haar beter in staat stelt mondiale uitdagingen aan te pakken.

Het uitbreidingsbeleid is een krachtig instrument voor omvorming van de samenleving gebleken. De landen die al tot de EU zijn toegetreden en de landen die naar de toetreding toewerken, hebben indrukwekkende veranderingen ondergaan door de democratische en economische hervormingen die voor toetreding noodzakelijk zijn. Inzet, naleving van de voorwaarden en geloofwaardigheid zijn kernelementen van het toetredingsproces en het succes daarvan.

De nieuwe consensus over de uitbreiding, die is vastgesteld door de Europese Raad van december 2006 en gebaseerd is op de beginselen van consolidatie van verbintenissen, eerlijke en strenge voorwaarden en goede communicatie met het publiek, in combinatie met de capaciteit van de EU om nieuwe leden te integreren, blijft de ruggengraat van het uitbreidingsproces.

Door middel van het uitbreidingsbeleid vergroot de EU het gebied van vrede, stabiliteit, democratie en welvaart, begrippen die in aan relevantie hebben gewonnen het licht van de recente ontwikkelingen:

- de dramatische gebeurtenissen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied en het Midden-Oosten en de fragiliteit van de daardoor ontstane situaties, tonen het belang aan van een pool van stabiliteit en democratie in Zuidoost-Europa die stevig verankerd is door het uitbreidingsproces van de EU;

¹ Artikel 49.

- door de recente mondiale financiële crisis en de huidige problemen in het Eurogebied is gebleken hoezeer de nationale economieën binnen en buiten de EU met elkaar zijn verweven. Deze gebeurtenissen laten zien hoe belangrijk het is om economische en financiële stabiliteit sterker te consolideren, ook in de uitbreidingslanden. Het uitbreidingsproces is een krachtig instrument daarvoor.

Sinds het vorige uitbreidingspakket hebben zich op de Westelijke Balkan verdere positieve ontwikkelingen voorgedaan. Door de aanhouding van Ratko Mladić en Goran Hadžić en hun overdracht aan het Joegoslaviëtribunaal is een groot struikelblok voor het Europese perspectief van Servië opgeruimd. Deze gebeurtenis was ook een belangrijke stap in de richting van verzoening. Er is een dialoog tot stand gekomen tussen Belgrado en Prishtina/Priština, die onder meer gericht is op vooruitgang op de weg naar de EU en reeds de eerste resultaten heeft opgeleverd. Vooruitgang bij de EU-gerelateerde hervormingen kan worden gemeld voor de meeste uitbreidingslanden. De burgers van nog eens twee landen van de Westelijke Balkan, Albanië en Bosnië en Herzegovina, kunnen inmiddels zonder visum naar de EU reizen.

In een aantal landen is echter vertraging opgelopen bij belangrijke hervormingen, vaak door interne politieke ontwikkelingen en conflicten. De vertragingen en blokkades waren met name ernstig in Bosnië en Herzegovina en Albanië. Goed bestuur, de rechtstaat, uitbreiding van de bestuurlijke capaciteit, werkloosheid, economische hervorming en sociale integratie zijn nog steeds grote uitdagingen voor de meeste landen. Wat de vrijheid van meningsuiting in de media betreft, hebben zich enkele zorgwekkende ontwikkelingen voorgedaan. De geschillen over de status van Kosovo² hebben een negatieve invloed op zowel Kosovo zelf als de regio. De recente gebeurtenissen in het noorden van Kosovo geven aanleiding tot ernstige bezorgdheid. Het geschil over de naam van de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië is nog niet opgelost.

Wat de toetreding van IJsland betreft, is het afgelopen jaar vooruitgang geboekt. De goede vorderingen die zijn gemaakt, zijn te danken aan het feit dat de structuren van IJsland reeds sterk zijn geïntegreerd, doordat het land een gevestigde democratie is, lid is van de Europese Economische Ruimte en tot het Schengengebied behoort, en een hoogwaardig openbaar bestuur kent.

In Turkije blijft het toetredingsproces het doeltreffendste kader voor het stimuleren van EU-gerelateerde hervormingen, het ontwikkelen van een dialoog over vraagstukken betreffende het buitenlands en veiligheidsbeleid, het versterken van het concurrentievermogen en het diversifiëren van de energievoorziening. Het is bij de toetredingsonderhandelingen helaas al meer dan een jaar niet mogelijk gebleken nieuwe onderhandelingshoofdstukken te openen. Er moet een nieuwe constructieve fase in de betrekkingen met Turkije worden opgestart op basis van concrete stappen op gebieden van wederzijds belang.

De komende toetreding van Kroatië laat zien dat het uitbreidingsproces toegespitst is op een maximaal omvormend effect op de betrokken landen. De verbeteringen die in het proces zijn aangebracht door de nieuwe uitbreidingsconsensus van 2006 zijn in de besprekingen met Kroatië in praktijk gebracht en hebben hun waarde bewezen. Bij de lopende en komende onderhandelingen met andere uitbreidingslanden zal op deze ervaring worden voortgebouwd. Met name moeten moeilijke onderhandelingshoofdstukken, zoals die betreffende het

² Overeenkomstig Resolutie 1244/1999 van de VN-Veiligheidsraad.

gerechtelijk apparaat en de grondrechten en justitie, vrijheid en veiligheid, zo vroeg mogelijk worden aangepakt, zodat de kandidaat voldoende tijd heeft om de nodige hervormingsprestaties te leveren.

De toetreding van Kroatië is een grote stap in het historische project van de opnemng van de Westelijke Balkan in de EU. De EU heeft altijd verklaard dat zij ten opzichte van de Westelijke Balkan een inclusief beleid voert. Dat begon al met de “regionale aanpak” medio jaren '90 en vooral het in 1999 gestarte stabilisatie- en associatieproces en de top van Thessaloniki in 2003, waar werd bevestigd dat de toekomst van de Westelijke Balkan in de EU ligt. Er wordt zeker geen scheidslijn getrokken op de Balkan; veeleer wordt de rest van de regio aangemoedigd de koers naar de EU te versnellen. Gezien de verbintenissen van de EU en de geschiedenis en geografie van de regio, is de klus niet geklaard zolang niet de hele Westelijke Balkan is toegetreden, mits uiteraard aan de voorwaarden is voldaan.

In dit verband blijft de Commissie volledig vasthouden aan het principe dat de eigen verdiensten van elk land bepalend zijn. Het tempo waarin een land zich ontwikkelt in de richting van het lidmaatschap is voor het grootste deel afhankelijk van de mate waarin het aan de vastgestelde criteria en voorwaarden voldoet.

Het succes van Kroatië geeft een sterk signaal aan de andere uitbreidingslanden:

- de EU houdt zich aan haar beloften wanneer aan de voorwaarden is voldaan;
- de toetredingscriteria en -voorwaarden zijn streng en de uitvoering ervan wordt steeds nauwlettender in het oog gehouden. Dit is echter geen hindernis, maar leidt ertoe dat de kandidaat beter is voorbereid, wat voor zowel het land zelf als voor de EU een voordeel is bij de toetreding;
- bilaterale geschillen met buurlanden moeten en kunnen worden aangepakt door middel van dialoog en compromissen, volgens de vastgestelde beginselen.

De verdere geloofwaardigheid van het uitbreidingsproces is een belangrijke factor voor het stimuleren van de hervormingen in de uitbreidingslanden en het draagvlak in de lidstaten. Uit de ontwikkelingen van het afgelopen jaar blijkt dat tastbare resultaten op de weg naar de EU ook al vóór de toetreding kunnen worden bereikt, als aan de voorwaarden daarvoor is voldaan. De aanbevelingen van de Commissie in deze mededeling om over te gaan tot de volgende fase van het uitbreidingsproces en de visumliberalisering uit te breiden tot Albanië en Bosnië en Herzegovina spreken boekdelen wat dit betreft. Anderzijds, als de politieke wil en de inzet om concrete resultaten te bereiken ontoereikend zijn of ontbreken, komt het uitbreidingsproces niet vooruit en dreigt het stil te vallen.

In deze mededeling wordt de huidige situatie van de uitbreidingsagenda van de Europese Unie beoordeeld, die de Westelijke Balkan, Turkije en IJsland omvat. Aan de hand van de grondige analyses per land die dit document vergezellen³, wordt de balans opgemaakt van wat de betrokken landen hebben bereikt bij de voorbereidingen voor het lidmaatschap en waar ze nu staan, en worden hun vooruitzichten voor de komende jaren beoordeeld. Op basis daarvan worden aanbevelingen gedaan. Zoals de voorgaande jaren wordt ook nu weer extra aandacht gegeven aan enkele belangrijke uitdagingen.

³ Samenvattingen en conclusies van de landenverslagen zijn in de bijlage bij deze mededeling opgenomen.

2. BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN

2.1. Een sterker accent op versterking van de rechtsstaat en hervorming van het openbaar bestuur

Versterking van de rechtsstaat geldt nog steeds als een grote uitdaging en een cruciale voorwaarde voor de landen die naar het EU-lidmaatschap streven. Overeenkomstig de nieuwe consensus over de uitbreiding is de afgelopen jaren aan dit punt meer aandacht geschonken in alle fasen van het toetredingsproces.

Deze nadruk op de rechtsstaat wordt weerspiegeld in de uitgebreide aandacht die dit punt heeft gekregen bij de toetredingsonderhandelingen met Kroatië, vooral in de hoofdstukken betreffende het gerechtelijk apparaat en de grondrechten en justitie, vrijheid en veiligheid. Het gewicht van rechtsstaatsvraagstukken binnen de kernprioriteiten die zijn vastgesteld voor de opening van toetredingsonderhandelingen met Albanië en Montenegro is eveneens een voorbeeld van de prioriteit die dit terrein al voor de start van onderhandelingen krijgt.

De ervaring die bij de toetredingsonderhandelingen met Kroatië is opgedaan, zal worden benut bij de lopende en toekomstige onderhandelingen met andere landen. De Commissie wil in dat verband een nieuwe aanpak voor kwesties op het gebied van het gerechtelijk apparaat en de grondrechten en justitie en binnenlandse zaken. Deze vraagstukken moeten in het begin van het toetredingsproces aan de orde komen en de hoofdstukken moeten in overeenstemming daarmee worden geopend op basis van actieplannen, aangezien voor deze kwesties een overtuigende staat van dienst moet worden opgebouwd. De Commissie wil in alle fasen van het proces regelmatig verslag uitbrengen over de op deze terreinen geboekte vooruitgang ten opzichte van mijlpalen die, met eventueel noodzakelijke corrigerende maatregelen, in de actieplannen zijn vastgesteld. Ter ondersteuning van dit proces zullen gerichte IPA-middelen worden vastgesteld.

In het kader van het pretoetredingsproces moedigt de Commissie de landen aan om een onafhankelijk en efficiënt *gerechtelijk apparaat* op te zetten en tekortkomingen weg te werken. Kroatië heeft in dit verband het systeem voor de benoeming van rechters verbeterd. Servië is begonnen met een herziening van de herbenoemingsprocedure voor rechters en aanklagers. Montenegro herzielt de belangrijkste wettelijke en grondwettelijke bepalingen inzake de rechterlijke macht. Kosovo heeft de toetsing van rechters en aanklagers afgerond.

Bestrijding van corruptie is in de meeste uitbreidingslanden een van de belangrijkste uitdagingen op rechtsstaatsgebied. Corruptie is nog steeds een ernstig probleem, dat niet alleen voor het dagelijks leven op gebieden als gezondheidszorg en onderwijs gevolgen heeft. Corruptie heeft ook een sterk negatief effect op investeringen en zakelijke activiteiten en tast de nationale begroting aan, vooral wat betreft overheidsopdrachten en privatisering. De Commissie let de laatste jaren scherper op de bestrijding van corruptie in de uitbreidingslanden.

De aanzienlijke ervaring die bij de samenwerking met de uitbreidingslanden is opgedaan, heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van de eigen aanpak van de EU op het gebied van corruptiebestrijding op alle beleidsgebieden, zowel intern als extern⁴. De Commissie zet een toezichtmechanisme op voor de lidstaten, maar blijft ook vanaf de eerste fasen van de

⁴ Dit wordt weerspiegeld in de recente mededeling van de Commissie over corruptiebestrijding (COM(2011) 308 definitief).

voorbereiding op de toetreding, een hoge prioriteit toekennen aan het toezicht op het corruptiebestrijdingsbeleid in de uitbreidingslanden. Zij let daarbij vooral op resultaten en houdbaarheid. De Commissie stimuleert ook nauwe coördinatie tussen internationale donoren met het oog op de optimale inzet van middelen.

De *strijd tegen de georganiseerde misdaad* blijft een belangrijke prioriteit voor de uitbreidingslanden. Deze strijd houdt nauw verband met de strijd tegen corruptie en de totstandkoming van een onafhankelijke rechterlijke macht. De grensoverschrijdende aard van veel criminele activiteiten is een grote uitdaging voor de bestrijding ervan. *Regionale samenwerking tussen rechtshandhavingsautoriteiten en gerechtelijke instanties*, met inbegrip van het opzetten van professionele netwerken, is van bijzonder belang voor de aanpak van dit probleem. De Commissie steunt de oprichting van een regionaal netwerk van aanklagers, dat wordt bijgestaan door gedetacheerde deskundigen van de lidstaten en door de relevante Europese instanties. De Commissie verleent ook bijstand aan de oprichting in de regio van gecoördineerde systemen voor de bescherming van getuigen.

In de loop van het afgelopen jaar heeft de Commissie de *dialogo over de rechtsstaat* met de landen van de Westelijke Balkan geïntensiveerd. Het is de bedoeling dat de voorbereidingen in de vroege fasen van het pretoetredingsproces worden versterkt op basis van grondige analyses van de sectoren justitie en binnenlandse zaken. Daartoe zijn in de meeste uitbreidingslanden missies van deskundigen uitgevoerd. De Commissie heeft gezorgd voor intensievere samenwerking en uitwisseling van informatie met de betrokken EU-instanties, waaronder Europol, Frontex, Eurojust en het Europees Waarnemingscentrum voor drugs en drugsverslaving, en regionale initiatieven, de Raad van Europa en andere internationale organisaties. Waar nuttig is reeds in de eerste fasen van het proces benchmarking toegepast. Er is een gestructureerde dialoog inzake justitie opgestart met Bosnië en Herzegovina. De Commissie stelt een soortgelijke dialoog over de rechtsstaat met Kosovo voor, teneinde de problemen op dit terrein aan te pakken en de justitiële hervormingen te ondersteunen.

Hervorming van het openbaar bestuur om de voor de democratie en de rechtsstaat noodzakelijke transparantie, verantwoordingsplicht en doeltreffendheid te vergroten, blijft volgens de politieke criteria voor de meeste uitbreidingslanden een kernprioriteit. Passende administratieve procedures, ook wat betreft het beheer van de personele middelen en de overheidsfinanciën, zijn essentieel voor de tenuitvoerlegging van het acquis. De landen moeten hun inspanningen ter verbetering van het openbaar bestuur opvoeren op basis van algemene nationale strategieën.

Er zijn in sommige uitbreidingslanden steeds sterkere aanwijzingen dat de scheiding van de functies van de regeringspartijen en die van de staat onvoldoende in acht wordt genomen. Dergelijke praktijken dreigen de rechtsstaat en het functioneren van de democratie te ondermijnen.

2.2. Waarborgen van de vrijheid van meningsuiting in de media

Vrijheid van meningsuiting is een grondrecht, dat gewaarborgd wordt door het internationale recht en een integrerend onderdeel is van het functioneren van een pluralistische democratie. In het kader van het toetredingsproces is het waarborgen van de vrijheid van meningsuiting een kernelement van de politieke criteria voor het lidmaatschap die in Kopenhagen zijn vastgesteld.

De uitbreidingslanden kennen over het algemeen een pluralistisch medialandschap. In enkele landen zijn echter de laatste tijd negatieve ontwikkelingen op dit gebied opgemerkt. Dat geeft aanleiding tot bezorgdheid. De Commissie geeft een nadere analyse van de vrijheid van meningsuiting in de bijgaande verslagen waarin de situatie in elk land wordt geschetst.

Problemen voor de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van de media zijn onder andere: politieke inmenging, die soms ook via het rechtsstelsel tot uiting komt, economische druk, beïnvloeding van de media door middel van criminaliteit en corruptie en ontoereikende bescherming van journalisten tegen pesterijen of zelfs gewelddadige aanvallen. De economische uitdagingen zijn een tekort aan transparantie, concentratie van mediabedrijven, te weinig eerlijke concurrentie en onvoldoende onafhankelijk markttoezicht. In een aantal uitbreidingslanden is de algemene uitvoering van de mediawetgeving onvoldoende. In sommige gevallen zijn aanvallen op journalisten, waaronder moord, jaren na de gebeurtenis nog steeds niet opgelost. In Turkije biedt het wettelijke kader nog onvoldoende waarborgen voor de vrijheid van meningsuiting. Zorgwekkend zijn het grote aantal rechtszaken en onderzoeken tegen journalisten en de ongepaste druk op de media.

Al deze kwesties vormen een ernstige beperking van de vrijheid om in de media meningen te uiten die kritisch zijn tegenover de regering, en ontmoedigen onderzoeksjournalistiek. De media en journalisten zien zich vaak gedwongen zelfcensuur toe te passen.

Het is essentieel dat de uitbreidingslanden een open en pluralistisch medialandschap garanderen dat een cultuur van kritische en onafhankelijke journalistiek mogelijk maakt. Openbare omroeporganisaties moeten hun economische positie en hun autonomie versterken, willen zij hun taak kunnen vervullen. Tegelijkertijd moeten de mediaberoepen zorgen voor zelfregulering met brede gedragscodes en professionele normen.

In mei heeft de Europese Commissie een conferentie over de vrijheid van meningsuiting georganiseerd. Daaraan werd deelgenomen door mediaorganisaties en maatschappelijke organisaties uit de Westelijke Balkan en Turkije. Het doel van de conferentie was om, buiten de officiële overheidscontactpersonen om, de hand te reiken aan de rechtstreeks betrokkenen en naar hun meningen en ervaringen te luisteren. De conclusies van de conferentie dienen als input voor de werkzaamheden van de Commissie op dit terrein.

De Commissie houdt de ontwikkelingen in het oog in het kader van de overeenkomsten en gestructureerde dialogen met de uitbreidingslanden. Zij zal deze vraagstukken ook verder aan de orde stellen bij de toetredingsonderhandelingen, met name in het hoofdstuk betreffende de rechterlijke macht en de grondrechten. Zij zal prioriteiten vaststellen en de inspanningen aanmoedigen die de overheden zich getroosten om aan de Europese normen op het gebied van vrijheid van meningsuiting te voldoen. Daartoe zal de samenwerking met de relevante partnerlanden en internationale organisaties worden versterkt, met name de Raad van Europa en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). De dialoog met journalisten en hun organisaties zal verder worden uitgewerkt.

2.3. Stimulering van regionale samenwerking en verzoening op de Westelijke Balkan

Regionale samenwerking en goede nabuurschapsbetrekkingen zijn essentiële elementen van het stabilisatie- en associatieproces en worden dus door de Commissie nauwlettend in het oog gehouden in alle fasen van het toetredingsproces. Regionale samenwerking ondersteunt en stimuleert het verzoeningsproces in deze regio, die recentelijk het toneel is geweest van ernstige conflicten. Regionale samenwerking en handel kunnen voor de regio grotere

economische voordelen opleveren. Regionale samenwerking is bovendien een integrerend onderdeel van de integratie in de EU, omdat daarvoor vaak benaderingen en maatregelen op regionale schaal vereist zijn.

Er is in dit verband het afgelopen decennium aanzienlijke vooruitgang geboekt en voor het afgelopen jaar kunnen verdere belangrijke stappen worden gemeld. Bezoeken aan buurlanden van leiders in de regio, met name die van Servië en Kroatië, en uitspraken over de conflicten van de jaren '90 hebben aanzienlijk tot verzoening bijgedragen. Het proces van Sarajevo betreffende de terugkeer van vluchtelingen, waarbij Servië, Kroatië, Bosnië en Herzegovina en Montenegro betrokken zijn, zal binnenkort met succes worden afgerond. Initiatieven van ngo's en maatschappelijke organisaties, zoals Youth Initiative for Human Rights, de Waarheids- en verzoeningscommissie (Recom) en het Igman-initiatief, hebben een belangrijke rol te vervullen voor het bevorderen van verzoening niet alleen op regeeringsniveau, maar ook onder de burgers van de regio.

De samenwerking binnen specifieke sectoren functioneert goed en gaat vooruit, bijvoorbeeld in het kader van de Energiegemeenschap, de Europese gemeenschappelijke luchtvaartruimte en gezamenlijke opleidingen aan de inmiddels volledig operationele Regionale hogeschool voor openbaar bestuur (ReSPA). In december 2010 heeft de Commissie een strategie voorgesteld om de ontwikkeling van het Donaugebied te stimuleren, die vervolgens door de lidstaten is goedgekeurd⁵. De regionale handel in het kader van de Midden-Europese Vrijhandelsovereenkomst (Cefta) groeit, en de overeenkomst wordt uitgebreid tot gebieden als het mededingingsbeleid, verdergaande afschaffing van tariefbelemmeringen en liberalisering van het dienstenverkeer. De Regionale Samenwerkingsraad (RCC) is begonnen met de uitvoering van een strategie en een werkplan voor drie jaar, die naar een meer resultaatgericht optreden toewerken.

Problemen die het gevolg zijn van conflicten in het verleden, alsook andere open bilaterale geschillen, blijven belangrijke uitdagingen voor de stabiliteit op de Westelijke Balkan, die van invloed zijn op de regionale samenwerking, de betrekkingen tussen landen en op hun interne functioneren en het hervormingsproces. Deze resterende problemen moeten met spoed worden aangepakt. Door hiervoor een oplossing te vinden, wordt een grote hindernis voor het streven van de Westelijke Balkanlanden naar toetreding tot de EU weggenomen.

Met name *geschillen over interetnische kwesties* of over de *status*, vooral in Bosnië en Herzegovina en Kosovo, blijven het normale functioneren van de instellingen hinderen, werken als een rem op het hervormingsproces en kunnen soms brede regionale implicaties hebben. De Commissie is van mening dat de betrokken landen dergelijke problemen het best kunnen aanpakken door te volharden in hun inspanningen op weg naar de EU. De recente ontwikkelingen, met name de vooruitgang bij de door de EU gefaciliteerde dialoog tussen Belgrado en Prishtina/Priština, zijn in dit verband van belang. De ondertekening van de kaderovereenkomst van Ohrid, tien jaar geleden in augustus, laat zien dat complexe vraagstukken met betrekking tot etnische verhoudingen wel degelijk met succes kunnen worden opgelost door een dialoog te voeren en compromissen te sluiten.

⁵ De strategie gaat uit van samenwerking tussen de landen van het Donauebekken op het gebied van het milieu, vervoer, energie, sociaaleconomische ontwikkeling, onderwijs, onderzoek en innovatie en veiligheid. Van de uitbreidingslanden nemen Kroatië, Servië, Bosnië en Herzegovina en Montenegro aan deze strategie deel. Zie COM(2010)715 definitief en de conclusies van de Raad van 13 april 2011.

De laatste tijd zijn positieve resultaten bereikt bij het oplossen van problemen in verband met de inclusieve werking van regionale initiatieven, die ontstaan zijn door meningsverschillen over de status van Kosovo. Er moet echter nog meer worden gedaan. Bij de dialoog tussen Belgrado en Prishtina/Priština is overeenstemming bereikt over de aanvaarding door Servië van douanestempels van de Kosovaarse douane; daardoor kan het regionale handelsverkeer in het kader van de Cefita weer doorgang vinden. Al eerder werden de bijeenkomsten van Cefita en RCC met medewerking van alle partijen hervat, en werd de pan-Euromediterrane overeenkomst inzake oorsprongsregels ondertekend. Door meningsverschillen over de status van Kosovo is echter het verdrag tot oprichting van een vervoersgemeenschap nog steeds niet afgerond en ondertekend en zijn de autonome handelsmaatregelen niet uitgebreid tot Kosovo en andere partners op de Westelijke Balkan. Deze geschillen vormen nog steeds een obstakel voor de ontwikkeling van contractuele betrekkingen tussen Kosovo en de EU.

In het kader van de dialoog tussen Belgrado en Prishtina/Priština wordt gewerkt aan een brede regeling voor de beslechting van geschillen op het gebied van regionale samenwerking. De Commissie roept alle betrokken partijen op te blijven streven naar praktische en pragmatische oplossingen om de inclusiviteit van de regionale samenwerking te verzekeren zonder afbreuk te doen aan de diverse standpunten over de status van Kosovo. De in het afgelopen jaar geboekte vooruitgang toont aan dat dit mogelijk is.

Voor een duurzame verzoening is het essentieel dat het proces wordt afgerond van de berechting van *misdrijven die tijdens de oorlogen in het voormalige Joegoslavië* zijn begaan. Volledige medewerking met het ICTY blijft een essentiële voorwaarde voor het toetredingsproces op de Westelijke Balkan. De recente aanhouding en overbrenging naar Den Haag van de laatste twee ICTY-verdachten was een belangrijke stap in die richting. De Commissie roept de betrokken regeringen ook op om meer werk te maken van de correcte berechting van oorlogsmisdrijven in eigen land.

De Commissie neemt het rapport dat de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa in januari heeft aangenomen over misdrijven, waaronder het wegnemen van menselijke organen, die zouden zijn begaan tijdens en na het conflict in Kosovo (het rapport-Marty), uiterst serieus. Zij staat volledig achter het onderzoek van Eulex, merkt op dat de bescherming van getuigen in dit verband van groot belang is en is verheugd over de oprichting van een Eulex-taskforce in Brussel en over de medewerking van de betrokken regeringen aan deze taskforce.

In het algemeen moeten regeringen en maatschappelijke organisaties in de regio beter hun best doen om de burgers uit te leggen dat verzoening een volwaardig onderdeel is van hun toekomst in Europa en dat berechting van oorlogsmisdrijven daarvoor onontbeerlijk is. Politieke leiders moeten zich onthouden van verklaringen en maatregelen die deze belangrijke principes in twijfel trekken.

Openstaande *bilaterale problemen* moeten door de betrokken partijen zo vroeg mogelijk in het uitbreidingsproces worden opgelost, met vastberadenheid, in een geest van goed nabuurschap en rekening houdend met de algemene belangen van de EU. De Commissie dringt erop aan dat zij alle nodige inspanningen doen om grensgeschillen op te lossen overeenkomstig de gebruikelijke beginselen en methoden, en deze geschillen zo nodig voorleggen aan het Internationaal Gerechtshof. Bilaterale problemen mogen niet tot vertraging van toetredingsproces leiden. De Commissie is bereid om bij te dragen tot de noodzakelijke politieke impuls voor het zoeken naar oplossingen en steun te verlenen aan daarmee samenhangende initiatieven.

De grensarbitrageovereenkomst die Slovenië en Kroatië hebben gesloten en waarvan de uitvoering later dit jaar moet beginnen, maakt de weg vrij voor de beslechting van bilaterale geschillen. De Commissie dringt er bij de partijen bij het geschil over de naam van de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië met klem op aan om bij de lopende besprekingen onder auspiciën van de VN van eenzelfde constructieve geest blijk te geven.

2.4. Duurzaam economisch herstel en ondersteuning van Europa 2020

Alle uitbreidingslanden zijn nu de weg naar herstel ingeslagen, zij het niet allemaal in hetzelfde tempo: Turkije is uit de crisis gekomen met een omvangrijkere economie en blijft een indrukwekkende groei vertonen, hoewel er tekenen van oververhitting zijn. De economieën van de Westelijke Balkan beginnen zich ook te herstellen, hoewel het nog enige tijd kan duren voor zij weer het niveau van voor de crisis bereiken. De economie van IJsland herstelt zich gestaag van de grote economische verstoringen die het tijdens de crisis heeft ondergaan.

De uitbreidingslanden hebben echter met grote sociaaleconomische problemen te kampen. In de meeste landen is de werkloosheid hoog en neemt zij nog steeds toe. De werkloosheidscijfers in Kosovo, Bosnië en Herzegovina en de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië behoren tot de hoogste in Europa. De arbeidsparticipatie is laag, vooral onder vrouwen en jongeren, en de wijdverbreide informele werkgelegenheid is nog steeds een probleem. De export van de Westelijke Balkanlanden, die tot het herstel bijdraagt, wordt nog steeds gedomineerd door producten met een geringe toegevoegde waarde, zoals grondstoffen, die blootstaan aan prijsvolatiliteit en sterke concurrentie van opkomende markten.

De meeste uitbreidingslanden voeren een prudent algemeen macro-economisch beleid. Begrotingsconsolidatie en hervorming van de arbeidsmarkt blijven de meest urgente prioriteiten voor de korte termijn, aangezien deze landen grotendeels met dezelfde problemen worden geconfronteerd als de lidstaten van de EU. Meer structurele hervormingen zijn noodzakelijk om het concurrentievermogen te versterken en het investeringsklimaat te verbeteren, en zo buitenlandse directe investeringen aan te trekken, werkgelegenheid te simuleren en duurzame groei te waarborgen. Verbetering van de capaciteit van het openbaar bestuur en versterking van de rechtsstaat, onder meer door hervorming van het gerechtelijk stelsel en bestrijding van de wijdverbreide corruptie, betekenen op de Westelijke Balkan een bijzondere uitdaging. Vooruitgang op deze gebieden heeft ook een gunstig effect op het ondernemingsklimaat. De openbare dienstverlening aan het bedrijfsleven en de investeringen in infrastructuur laten nog te wensen over.

De hervorming van de arbeidsmarkt, waaronder een herziening van de systemen voor overdracht van uitkeringen, fiscale vraagstukken en revisie van de onderwijsstelsels, moet bijdragen tot de aanpak van een ernstige structurele zwakte in de Westelijke Balkanlanden en een hinderpaal voor sterkere, duurzame en inclusieve groei.

Ondersteuning van de doelstellingen van de Europa 2020-strategie

Europa 2020 is de groeistrategie van de EU voor het lopende decennium, die de Unie moet helpen om in een veranderende wereld een slimme, duurzame en inclusieve economie op te bouwen. De uitbreidingslanden worden aangemoedigd om zich achter de Europa 2020-

strategie en de bijbehorende kerninitiatieven te scharen⁶. Dit biedt een nuttig uitgangspunt voor hervormingen.

De doelstellingen van Europa 2020 komen waar nodig aan de orde in de dialogen die de Commissie met de uitbreidingslanden voert over het economisch beleid en het sociaal en werkgelegenheidsbeleid. De Commissie heeft richtsnoeren gegeven voor de programmering van de financiële steun, om deze te richten op de doelstellingen van Europa 2020, met name wat de sociaaleconomische ontwikkeling betreft. Bij de samenwerking van de Commissie met de internationale financiële instellingen worden met deze doelstellingen rekening gehouden.

Door de huidige schuldencrisis in Europa is gebleken hoe belangrijk *gezonde overheidsfinanciën* zijn. De Commissie deelt daarom een aantal peerreviewmechanismen met de (potentiële) kandidaat-lidstaten. Multilateraal begrotingstoezicht door de Europese Unie is een belangrijk instrument in dit verband. Geleidelijk zal dit instrument worden aangepast aan de komende versterkte economische governance in de EU.

Op het gebied van de *ontwikkeling van de particuliere sector* wordt de beleidscoördinatie met de Westelijke Balkan en Turkije gestuurd door de Small Business Act van de EU⁷. De beleidscoördinatie is gebaseerd op regelmatige evaluaties aan de hand van de benchmarks van de EU en heeft geleid tot het opstellen van beproefde aanbevelingen die in overeenstemming zijn met de bijzonderheden van elk uitbreidingsland. De Commissie stelt voor om de resultaten van de Small Business Act te gebruiken als referentie voor toekomstige activiteiten op mkb-gebied in de regio.

Binnen het Investeringskader voor de Westelijke Balkan moedigt de Commissie de internationale financiële instellingen die haar partners zijn aan om nieuwe vormen van financiering van het midden- en kleinbedrijf te steunen, in het bijzonder equity, durfkapitaal en garantiemechanismen. De Commissie is van plan een mkb-platform voor de Westelijke Balkan te cofinancieren om voor het midden- en kleinbedrijf de toegang tot financiering in de vorm van garanties en durfkapitaal te vergemakkelijken.

Op het gebied van *onderzoek en innovatie* werken de uitbreidingslanden al zodanig met de EU samen dat zij meer mogelijkheden hebben om deel te nemen aan EU-initiatieven. De uitbreidingslanden nemen deel aan het zevende kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling en het programma voor concurrentievermogen en innovatie. Volgens de indicatoren presteren zij momenteel echter in de meeste gevallen aanzienlijke minder dan het EU-gemiddelde in termen van investeringen en ontwikkeling van onderzoeks- en innovatiebeleid. De regionale leiders worden, onder andere op de komende ministeriële conferenties, aangemoedigd om zich te verbinden tot meer investeringen in onderzoek, innovatie en menselijk kapitaal.

De uitbreidingslanden moeten zich beter wapenen tegen de gevolgen van *klimaatverandering* en zich aansluiten bij de inspanningen van de EU om deze uitdaging aan te pakken, onder meer door middel van voorlichting. Progressieve klimaatmaatregelen kunnen nuttige resultaten opleveren voor de ontwikkeling van koolstofarme oplossingen en de werkgelegenheid vergroten.

⁶ De kerninitiatieven van Europa 2020 zijn: een digitale agenda voor Europa, een innovatie-Unie, jongeren in beweging, efficiënt gebruik van hulpbronnen, industriebeleid in een tijd van mondialisering, een agenda voor nieuwe vaardigheden en banen en een Europees platform tegen armoede.

⁷ COM(2008) 394 definitief.

Het prille economische herstel is nog niet tot uiting gekomen in een verbetering van de *sociale situatie*. Het deel van de bevolking dat onder de armoedegrens leeft, is op de Westelijke Balkan nog hoog en blijft toenemen. De omvangrijke informele werkgelegenheid heeft een negatieve uitwerking op de sociale situatie, vooral voor jongeren.

Werkgelegenheid voor en sociale integratie van kwetsbare groepen zijn een prioriteit. Er is echter weinig reëel geïnvesteerd in de sociale sector en de samenwerking met internationale donoren is op obstakels bij de strategische planning gestuit. De Commissie legt in de beleidsdialoog de nadruk op het werkgelegenheidsbeleid en het sociaal beleid en moedigt de uitbreidingslanden aan om zich heldere en realistische doelen te stellen op deze twee gebieden en de sociale uitgaven doelgerichter te maken en te prioriteren. De doelstellingen van het Europees platform tegen armoede en sociale uitsluiting moeten door de uitbreidingslanden worden overgenomen, waar dat kan.

Er moeten duurzame maatregelen worden genomen voor de integratie van alle kwetsbare groepen in de bredere samenleving. Ten aanzien van de sterk achtergestelde Romaminderheid heeft de Commissie er bij de Westelijke Balkanlanden en Turkije op aangedrongen dat zij de mate van integratie systematisch meten en passende maatregelen voorstellen. De Commissie heeft een reeks seminars over Romavraagstukken georganiseerd om de landen in de regio aan te moedigen hun nationale actieplannen op dit gebied en de uitvoering daarvan opnieuw te bekijken en te versterken. Het gaat er daarbij om discriminatie van de Roma te bestrijden en hun integratie te bevorderen, met name wat betreft onderwijs, werkgelegenheid, huisvesting en gezondheid. De landen van de Westelijke Balkan moeten zich krachtig inzetten om de civiele registratie van ontheemden te vergemakkelijken.

Verbetering van *onderwijs en opleiding* is met het oog op duurzame en inclusieve groei een cruciale factor voor duurzame veranderingen. Tot nog toe zijn de investeringen in onderwijs, vaardigheden en kwalificaties doorgaans gering en schiet de regionale erkenning van nationale kwalificaties tekort. De nationale onderwijsstelsels en de infrastructuur moeten worden gemoderniseerd en er moeten internationaal vergelijkbare (beroeps)onderwijs- en opleidingsprogramma's worden opgezet om de discrepantie tussen gevraagde en aangeboden kwalificaties aan te pakken.

De Commissie heeft het strategische kader *Onderwijs en opleiding 2020* opengesteld voor de deelname van de kandidaat-lidstaten. De deelname van de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië en Montenegro wordt nog verwacht. De Commissie heeft voorgesteld een platform voor onderwijs en opleiding op de Westelijke Balkan op te zetten. Dit moet worden gebaseerd op de open coördinatiemethode om de deelname van alle uitbreidingslanden mogelijk te maken. Hiermee kan de dialoog over de belangrijkste beleidsuitdagingen worden versterkt en uitvoering en toezicht worden verzekerd. De landen van de Westelijke Balkan worden aangemoedigd om deel te nemen aan de gecentraliseerde activiteiten van het EU-programma *Een leven lang leren*.

2.5. Uitbreiding van vervoers- en energienetwerken

Intensievere samenwerking met de uitbreidingslanden op het gebied van vervoer en energie komt rechtstreeks ten goede aan Europese burgers en bedrijven. Koppeling van vervoers- en energienetwerken is een kernelement van de samenwerking tussen de EU en al haar buurlanden en beoogt duurzame economische groei, handel, culturele uitwisseling en werkgelegenheid te stimuleren en de levensomstandigheden te verbeteren. Ten aanzien van de

uitbreidingslanden is de samenwerking er tevens op gericht hen voor te bereiden op de overname en uitvoering van het acquis op vervoers- en energiegebied.

Dankzij een strategische ligging op het kruispunt van Europa, het Midden-Oosten en de Kaukasus heeft Turkije zijn banden met de EU gestaag ontwikkeld en verstevigd. Een voorbeeld daarvan zijn de recente ontwikkelingen in de luchtvaartsector en de rol van Turkije bij de totstandkoming van de zuidelijke gascorridor. Het zou in het voordeel zijn van beide zijden om deze banden verder uit te bouwen. De zuidelijke gascorridor kan een bijdrage leveren aan de continuïteit van de aardgasvoorziening in Europa, doordat de corridor de aanleveringsroutes aanzienlijk zou uitbreiden en de concurrentie op de internationale gasmarkt zou stimuleren. De Commissie helpt Turkije financieel bij de verdere ontwikkeling van zijn vervoersnetwerken, met name hogesnelheidsspoorverbindingen en modernisering van havenfaciliteiten. Tegelijkertijd moet Turkije worden aangespoord om zijn gasmarkt te verdiepen door de liquiditeit en de contractuele flexibiliteit te vergroten. Daardoor ontstaat een energieknooppunt dat de energiezekerheid bevordert.

Voor de Westelijke Balkan is een regionaal vervoersnetwerk uitgetekend in het kader van het waarnemingscentrum voor vervoer in Zuidoost-Europa (SEETO). De Westelijke Balkanlanden nemen samen met de lidstaten van de EU en andere Europese landen deel aan de Europese gemeenschappelijke luchtvaartruimte, die bij de in 2006 ondertekende overeenkomst is opgericht. In samenwerking op vervoersgebied is ook voorzien in het kader van de Donaustrategie.

Sinds 2008 voert de Commissie onderhandelingen over oprichting van een vervoersgemeenschap met de Westelijke Balkanlanden. Daarbij wordt een geïntegreerde markt voor infrastructuur en voor vervoer over land, over de binnenwateren en over zee tot stand gebracht. De onderhandelingen zijn bijna afgerond; een struikelblok is nog een meningsverschil over de benaming van Kosovo. De Commissie dringt er bij de partijen op aan om te doen wat nodig is voor snelle afsluiting van de onderhandelingen en ondertekening van het verdrag.

De Commissie heeft voorgesteld de trans-Europese vervoersnetwerken (TEN-T) te herzien om de verbinding met de landen van het uitbreidingsbeleid en het nabuurschapsbeleid te verbeteren⁸.

Ook wat *energie* betreft, streeft de EU naar integratie van netwerken, vooral door steunverlening aan de energiegemeenschap, waarvan de EU en haar lidstaten, alle Westelijke Balkanlanden en enkele nabuurschapslanden deel uitmaken⁹. Met de energiegemeenschap, die gebaseerd is op de energievoorschriften van de EU, wordt een open, transparante en concurrerende regionale markt tot stand gebracht, die helpt investeringen aan te trekken. Het acquis van de energiegemeenschap omvat reeds de interne markt voor energie, energie-efficiëntie en hernieuwbare energie, en bepaalde delen van het EU-acquis op sociaal, milieu- en mededingingsgebied. In een later stadium wordt het acquis van de energiegemeenschap nog uitgebreid met verplichte olievoorraden.

⁸ COM(2011) 415 definitief.

⁹ Turkije heeft de status van waarnemer. Van de nabuurschapslanden zijn Oekraïne en Moldavië volwaardig lid, terwijl Georgië en Armenië de status van waarnemer hebben.

3. VOORUITGANG IN DE UITBREIDINGSLANDEN EN DE AGENDA VOOR 2011-2012

3.1. Westelijke Balkan

Kroatië

De toetredingsonderhandelingen met Kroatië zijn in juni afgerond. Dit resultaat werd bereikt doordat Kroatië in de loop van het jaar heeft voldaan aan de benchmarks voor afsluiting voor de resterende terreinen, waaronder moeilijke hoofdstukken zoals de rechterlijke macht en de grondrechten en het mededingingsbeleid. Kroatië heeft substantiële resultaten bereikt in de strijd tegen corruptie. Het heeft een nieuw, objectief en transparant systeem ingevoerd voor de benoeming van rechters en aanklagers. De uitvoering van de huisvestingsprogramma's voor terugkerende vluchtelingen is sterk verbeterd. De herstructurering van in moeilijkheden verkerende scheepswerven is behoorlijk opgeschoten.

Het resultaat van de toetredingsonderhandelingen wordt vastgelegd in een toetredingsverdrag dat, zoals de Europese Raad in juni heeft besloten, voor het einde van het jaar zal worden ondertekend. Kroatië zou dan op 1 juli 2013 kunnen toetreden, mits de noodzakelijke ratificatieprocedures dan zijn afgerond. De voorbereidingen van Kroatië op de verantwoordelijkheden van het lidmaatschap zijn zeer ver gevorderd. Het land voldoet aan de politieke criteria van Kopenhagen en zal naar verwachting op 1 juli 2013 hebben voldaan aan de economische en acquisgerelateerde criteria. Dit tempo moet Kroatië handhaven.

Kroatië moet blijven voortbouwen op de hervormingen die het heeft doorgevoerd en de capaciteiten die het heeft ontwikkeld in de loop van de toetredingsonderhandelingen. De Commissie zal er nauwlettend op toezien hoe Kroatië de verbintenissen nakomt die het land is aangegaan en hoe het zich voorbereidt om de verantwoordelijkheden van het lidmaatschap bij toetreding op zich te kunnen nemen. De monitoring zal zich met name richten op de verbintenissen die Kroatië is aangegaan op de volgende terreinen: rechterlijke macht en grondrechten, justitie, vrijheid en veiligheid en het mededingingsbeleid.

De monitoring zal worden uitgevoerd door middel van regelmatig bij te werken monitoringtabellen, de dialoog in het kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst, toetsingsmissies, het economische pretoetredingsprogramma en fiscale notificaties. De Commissie zal tot aan de toetreding halfjaarlijks verslag uitbrengen over de uitvoering van de verbintenissen van Kroatië in het kader van deze hoofdstukken. In het najaar van 2012 zal de Commissie dan een alomvattend monitoringverslag presenteren aan het Europees Parlement en de Raad.

Als bij de monitoring problemen aan het licht komen die door Kroatië niet worden opgelost, zal de Commissie zo nodig in een vroegtijdig stadium een waarschuwingsbrief aan de Kroatische autoriteiten richten en kan zij de Raad voorstellen om nog vóór de toetreding passende maatregelen te treffen. Net als bij de vijfde uitbreidingsronde wordt ook nu in het toetredingsverdrag een algemene economische vrijwaringsclausule opgenomen, naast vrijwaringsclausules voor de interne markt en voor justitie, vrijheid en veiligheid.

De verwachting is dat Kroatië een actieve rol zal blijven spelen bij de regionale samenwerking op de Westelijke Balkan. De Commissie ziet uit naar de tenuitvoerlegging van de grensarbitrageovereenkomst tussen Slovenië en Kroatië. Zij zal steun verlenen aan de oprichting en werking van het arbitragetribunaal waarin de genoemde overeenkomst voorziet. De Commissie is verheugd over de verklaring van de Kroatische regering dat zij de andere

landen van de regio steunt in hun streven naar het EU-lidmaatschap en moedigt Kroatië aan om voor de toetreding de resterende openstaande bilaterale meningsverschillen met de buurlanden op te lossen. De politieke leiders zouden verklaringen en maatregelen moeten vermijden waarmee het belang van verzoening in twijfel wordt getrokken of oorlogsmisdaden worden gebagatelliseerd.

Voormalige Joegoslavische republiek Macedonië

De parlementsverkiezingen die in juni in de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië zijn gehouden, voldeden goeddeels aan de internationale normen. Het land is doorgeslagen met de uitvoering van de op de toetreding gerichte hervormingen. De coalitieregering is stabiel. Het land voldoet nog steeds in voldoende mate aan de politieke criteria. Er is enige vooruitgang geboekt inzake de hervorming van het parlement, justitie, het openbaar bestuur en het respect voor en de bescherming van minderheden, maar er zijn nog belangrijke problemen. Verdere inspanningen zijn nodig wat betreft met name de vrijheid van meningsuiting in de media, de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, de hervorming van het openbaar bestuur en de bestrijding van corruptie. De politieke krachten moeten zich meer inspannen om tot samenwerking te komen.

Het land is aan zijn verbintenissen op grond van de stabilisatie- en associatieovereenkomst blijven voldoen. De Commissie handhaaft haar voorstel om over te gaan naar de tweede fase van de associatie, zoals in de stabilisatie- en associatieovereenkomst voorzien, en dringt er bij de Raad op aan zonder verder uitstel een besluit te nemen.

De Commissie merkt op dat de Raad geen gevolg heeft kunnen geven aan de aanbeveling van de Commissie uit 2009 om toetredingsonderhandelingen te openen met de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië. Het zou voor het momentum van de hervormingen en de interetnische verhoudingen gunstig zijn om over te gaan naar de volgende fase van het toetredingsproces.

Het geschil tussen Griekenland en de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië over de naam van laatstgenoemd land is na twintig jaar nog steeds niet bijgelegd. Als sinds de jaren '90 wordt onder auspiciën van de Verenigde Naties een dialoog gevoerd, sinds 2009 aangevuld met bilaterale contacten, waaronder op het niveau van de eerste ministers. Dit heeft echter nog niet tot resultaten geleid. Het onderhouden van betrekkingen van goed nabuurschap, zoals een door onderhandelingen tot stand gekomen en wederzijds aanvaardbare oplossing van de naamkwestie, onder auspiciën van de VN, blijft van wezenlijk belang. De Commissie benadrukt dat de inspanningen om tot een oplossing te komen nu echt zonder verder uitstel moeten worden opgevoerd. Zij wijst er ook nogmaals op dat daden en woorden die de betrekkingen van goed nabuurschap kunnen schaden, achterwege dienen te blijven. Het is nu echt hoog tijd dat het geschil over de naam wordt beslecht.

Montenegro

De december 2010 heeft de Europese Raad aan Montenegro de status van kandidaat-lidstaat toegekend en zijn goedkeuring gehecht aan de zeven kernprioriteiten voor het openen van toetredingsonderhandelingen die de Commissie noemt in haar advies over Montenegro's toetredingsverzoek.

Sinds dat advies uitkwam, is Montenegro goed op weg om aan de politieke criteria van Kopenhagen te voldoen; over het algemeen bereikt het land bevredigende resultaten, in het

bijzonder wat de kernprioriteiten betreft. Het institutionele en wetgevingskader is verbeterd. Dit versterkt het werk van het parlement, het verkiezingskader, het professionalisme en de depolitisering van het openbaar bestuur, de onafhankelijkheid en de verantwoordingsplicht van de rechterlijke macht, de strijd tegen corruptie en georganiseerde misdaad, de vrijheid van de media en de samenwerking met het maatschappelijk middenveld. Aanhoudende inspanningen zijn echter vereist om eens staat van dienst op te bouwen op het gebied van de rechtsstaat, met name waar het gaat over corruptie op hoog niveau en georganiseerde misdaad. Positieve resultaten zijn ook behaald wat betreft het beleid tegen discriminatie en het verbeteren van de situatie van ontheemden. Dit moet nu ook in de praktijk leiden tot vermindering van de discriminatie van kwetsbare groepen, waaronder ontheemden.

De Commissie zal met bijzondere aandacht de vorderingen van Montenegro volgen op het gebied van de rechtsstaat en discriminatiebestrijding, om te zorgen dat het tempo van de hervormingen op deze gebieden in stand wordt gehouden. Zij zal Montenegro steun blijven verlenen bij de tenuitvoerlegging van EU-gerelateerde hervormingen.

Albanië

De binnenlandse politiek van Albanië is voor een groot deel beheerst door de aanhoudende politieke patstelling en voortdurende confrontaties. Gewelddadige confrontaties van demonstranten tegen de regering met de politie hebben geleid tot de dood van vier betogers en het wantrouwen tussen de politieke partijen en jegens bepaalde staatsinstellingen nog verergerd. De plaatselijke verkiezingen van mei werden weliswaar als eerlijk en transparant beoordeeld, maar vertoonden onvolkomenheden die moeten worden aangepakt. De controverse rond de telling van zoekgeraakte stembiljetten voor de burgemeester van Tirana versterkte de polarisatie tussen de regeringspartijen en de oppositie.

De politieke krachten in Albanië moeten nu dringend opnieuw een politieke dialoog tot stand brengen en in stand houden op een niveau dat belangrijke democratische instellingen, met name het parlement, in staat stelt naar behoren te functioneren en dat vorderingen betreffende de integratie in de EU mogelijk maakt. De aanzienlijke tekortkomingen die bij de laatst twee verkiezingen zijn geconstateerd, nopen tot een brede hervorming van het kiesproces, waarbij onafhankelijk extern advies en consensus tussen de politieke partijen een goede zaak zouden zijn.

De twee grootste politieke partijen hebben het aanbod van de EU aanvaard om een constructieve rol te spelen ten aanzien van de Albanese prioriteiten voor Europese integratie. De Albanese politieke partijen moeten zich nu verbinden tot gestructureerde en duurzame samenwerking op het gebied van de Europese hervormingen. Een proces van gezamenlijke toetsing en goedkeuring van het actieplan om de in het advies opgenomen aanbevelingen uit te voeren en een tijdschema voor essentiële hervormingen betreffende onder meer de werkzaamheden van het parlement en de verkiezingen moeten tot de te nemen maatregelen behoren.

Albanië heeft in het algemeen beperkte vooruitgang geboekt wat betreft het voldoen aan de politieke criteria van het lidmaatschap en de twaalf kernprioriteiten voor het openen van toetredingsonderhandelingen, die de Commissie in haar advies noemt en die de Raad in december 2010 heeft goedgekeurd. Enige vooruitgang is geboekt ten aanzien van de strijd tegen georganiseerde misdaad, verbetering van de behandeling van gedetineerden en de rechten van kinderen. De vooruitgang is nog onvoldoende wat betreft de rechterlijke macht, het beleid voor corruptiebestrijding, eigendomsrechten en verbetering van de

levensomstandigheden van de Romagemeenschap. Ook moeten de parlementaire procedure en de verkiezingen worden aangepakt. Albanië is begonnen met de uitvoering van een actieplan om de aanbevelingen in het advies van de Commissie uit te voeren. Het moet zich echter sterker inspannen om de effectiviteit en volledigheid van de voorgenomen maatregelen te waarborgen, onder meer door nauwe samenwerking met de oppositie. Albanië zal zich op al deze terreinen duurzaam moeten inspannen en aantoonbare vooruitgang moeten boeken, voor de Commissie toekenning van de kandidaatstatus en opening van toetredingsonderhandelingen kan aanbevelen.

Het land is aan zijn verbintenissen op grond van de stabilisatie- en associatieovereenkomst blijven voldoen. Sinds december 2010 hebben de burgers van het land visumvrije toegang tot het Schengengebied, doordat Albanië bevredigende resultaten heeft behaald in het kader van de dialoog over visumliberalisering.

De Commissie wil Albanië steun blijven verlenen bij het verwezenlijken van de op de EU gerichte hervormingen en het voldoen aan de kernprioriteiten van het advies.

Bosnië en Herzegovina

Het optreden van de politieke vertegenwoordigers van Bosnië en Herzegovina blijft blijk geven van het ontbreken van een gemeenschappelijk standpunt over de algehele richting en toekomst van het land en de institutionele opzet ervan. Er is geen consensus over de wijze waarop de werking van de instellingen moet worden verzekerd en verbeterd met inachtneming van de belangen van de constituerende volksgroepen, wat met name van belang is gezien de breed gesteunde EU-aspiraties van het land. De totstandkoming van een uitvoerende en een wetgevende macht na de verkiezingen van oktober 2010 moet nog worden vervolledigd met de formatie van een regering op staatsniveau. Deze lange vertraging is een hindernis voor de hervormingen in Bosnië en Herzegovina die dringend noodzakelijk zijn, wil het land vorderingen maken met zijn streven naar EU-integratie. Het proces van toetreding tot de EU vereist dat er op alle niveaus functionerende instellingen bestaan en een doeltreffend coördinatiemechanisme voor de betrekkingen met de EU, zodat het land met één stem kan spreken.

Het gevolg is dat het algehele tempo van de hervormingen zeer beperkt is gebleven. Er zijn enige resultaten bereikt, zoals de visumvrije toegang die de EU in december 2010 aan burgers van Bosnië en Herzegovina verleende. In juni stemden de leiders van het land ermee in om in het kader van het stabilisatie- en associatieproces met de EU een gestructureerde dialoog over justitie aan te gaan, die gericht is op de totstandkoming van een onafhankelijke, doeltreffende, onpartijdige en verantwoordingsplichtige rechterlijke macht.

Naleving van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens is een essentieel vereiste van de interim-overeenkomst en de stabilisatie- en associatieovereenkomst. Het voortdurende uitblijven van de aanpassing van de grondwet aan een vonnis van het Europees Hof voor de rechten van de mens over etnische discriminatie ten aanzien van de samenstelling van de instellingen van het land is nog steeds reden voor ernstige bezorgdheid¹⁰. Er moet een geloofwaardig proces tot stand komen om de beslissing van het Europees Hof voor de rechten van de mens uit te voeren. Op staatsniveau moet een wet inzake overheidssteun worden vastgesteld. Ook moet harder worden gewerkt aan de vaststelling van

¹⁰ Zaak Sejdić en Finci tegen Bosnië en Herzegovina, december 2009.

een volkstellingswet op staatsniveau en moeten de hervormingen om de integratie in de EU te vergemakkelijken, worden opgevoerd. Goedkeuring van het algemeen begrotingskader is een prioriteit voor budgettaire duurzaamheid.

Het bestuurlijke systeem in Bosnië en Herzegovina omvat nog steeds internationale aanwezigheid met een uitvoeringsmandaat. Wat het definitieve besluit over de status van Brčko betreft, een punt van de doelstellingen van en voorwaarden voor de sluiting van het kantoor van de hoge vertegenwoordiger¹¹, is er vooruitgang geboekt met de oplossing van het probleem inzake de elektriciteitsvoorziening in Brčko. Er zijn verdere inspanningen nodig om de nog niet bereikte doelstellingen te verwezenlijken en de overgang te vergemakkelijken van een land onder internationaal bestuur en met internationale beveiliging naar een land met eigen instellingen, dat volledig zelf zijn politiek en wetgevingsproces beheerst, wat een van de vereisten is voor een land dat tot de EU wil toetreden. Van overkoepelend wezenlijk belang voor al deze punten is een stabiel politiek klimaat in het land.

De instelling van een gestructureerde dialoog op het gebied van justitie en de ervaringen die zijn opgedaan met de hervormingen met het oog op visumliberalisering laten zien hoe vooruitgang kan worden bereikt: door een Europese aanpak van dialoog en compromis te hanteren en zich te concentreren op de EU-agenda, kan het land geleidelijk een uitweg vinden uit de verlamming en confrontatie naar samenwerking, en van internationaal toezicht naar een EU-perspectief.

De EU heeft haar rol in Bosnië en Herzegovina versterkt, nu de eerste enige vertegenwoordiger van de EU in Bosnië en Herzegovina zijn ambt heeft aanvaard. De EU zal haar steun aan de instellingen van het land bij de uitvoering van de doelstellingen van de EU-agenda blijven versterken, zoals de Raad in maart 2011 heeft besloten.

Servië

Tegelijk met deze mededeling heeft de Commissie een advies uitgebracht over het verzoek van Servië om toetreding tot de Europese Unie. De conclusies en aanbevelingen in dat advies zijn opgenomen in de bijlage bij deze mededeling.

Kosovo

Door de vervroegde parlementsverkiezingen en de langdurige verkiezingen van een nieuwe president door het parlement, is weinig vooruitgang geboekt met de hervormingsagenda. De verkiezingen gingen gepaard met ernstige tekortkomingen, die Kosovo zal moeten aanpakken. Het constitutionele hof heeft door de wijze waarop het zijn taak uitvoerde, een positieve rol gespeeld.

De nieuwe regering heeft laten zien dat zij zich wil inzetten voor het Europese perspectief van Kosovo, onder meer door aanhoudende inspanningen te leveren op terreinen als visa en handel en de oprichting van een nationale raad voor EU-integratie. Het nieuwe parlement

¹¹ Dit betreft vijf doelstellingen: 1) een aanvaardbare en duurzame oplossing met betrekking tot de verdeling van eigendommen tussen de staat en andere bestuursniveaus; 2) een aanvaardbare en duurzame oplossing voor de militaire eigendommen; 3) een definitief besluit over de uiteindelijke status van Brčko; 4) budgettaire houdbaarheid; en 5) consolidering van de rechtsstaat (blijkend uit de goedkeuring van een nationale strategie inzake oorlogsmisdaden, een wet inzake immigratie en asiel en een nationale hervormingsstrategie voor de justitiële sector), alsmede twee specifieke voorwaarden: 1) ondertekening van de stabilisatie- en associatieovereenkomst en 2) een stabiele politieke situatie.

heeft onlangs een begin gemaakt met de vaststelling van de nodige wetgeving voor belangrijke hervormingsprojecten. Er moet veel meer worden gedaan om georganiseerde misdaad en corruptie aan te pakken. Het openbaar bestuur is zwak en de uitvoering van de justitiële hervorming is nog een uitdaging.

Na de resolutie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van september 2010 is een door de EU-gefaciliteerde dialoog tussen Prishtina/Priština van start gegaan. De dialoog is bedoeld om de samenwerking te bevorderen, vooruitgang te boeken op de weg naar de EU en de kwaliteit van het bestaan te verbeteren. De dialoog verliep tot september in een doorgaans constructieve sfeer en heeft tot overeenstemming geleid op een aantal punten: vrij verkeer van goederen en personen, de burgerlijke stand en het kadaster. Deze constructieve inspanningen moeten doorgang vinden en leiden tot verdere stappen in de normalisatie van de onderlinge betrekkingen. De bereikte overeenstemming moet te goeder trouw ten uitvoer worden gelegd.

De integratie van de Kosovaarse Serviërs ten zuiden van de rivier Ibër/Ibar is verbeterd. De Kosovaarse Serviërs hebben deelgenomen aan de volkstelling in Kosovo en hun opkomst bij de recente algemene verkiezingen bleek groter. Daarentegen houden de interetnische spanningen en incidenten in het noorden van Kosovo aan. Door Belgrado gesteunde afzonderlijke Servische structuren waren tegen de volkstelling en riepen op tot een boycot van de door de Kosovaarse autoriteiten georganiseerde verkiezingen. De Commissie dringt er bij alle betrokkenen in Kosovo op aan de spanningen te verminderen en volledig met Eulex samen te werken.

De enig mogelijke basis voor vooruitgang in Kosovo is om naar oplossingen te zoeken door middel van dialoog en eenzijdige maatregelen en geweld af te wijzen. De Commissie roept alle betrokkenen op geweld van de hand te wijzen en af te zien van alle maatregelen die de stabiliteit in gevaar brengen.

Kosovo deelt het Europese perspectief van de Westelijke Balkan. In maart heeft de Commissie een voorstel ingediend voor een kaderovereenkomst die het mogelijk maakt dat Kosovo aan EU-programma's deelneemt, een van de belangrijke initiatieven die in de mededeling over Kosovo uit 2009¹² werd aangekondigd. De Commissie blijft steun verlenen aan de inspanningen van Kosovo om de andere twee belangrijke initiatieven te bereiken – dat wil zeggen uiteindelijke visumliberalisering en een handelsovereenkomst met de EU – alsook aan andere hervormingsinspanningen om het Europese perspectief te versterken. De Commissie zal haar mededeling uit 2009 herzien om te bewerkstelligen dat Kosovo aan het EU-toetredingsproces kan blijven deelnemen. De Commissie stelt voor met Kosovo een gestructureerde dialoog over de rechtsstaat aan te gaan. Zij onderstreept voorts dat het van belang is dat Kosovo een alomvattende agenda voor het noorden opzet.

3.2. Turkije

Turkije is met zijn dynamische economie, zijn belangrijke rol in de regio en zijn bijdrage aan het buitenlandse beleid en de energiezekerheid van de EU van cruciaal belang voor de veiligheid en de welvaart van de Europese Unie. Op het gebied van handel en buitenlandse investeringen is het land al in hoge mate in de EU geïntegreerd door de douane-unie. Turkije heeft zich voor een aantal leidende Europese ondernemingen tot een belangrijk industrieel

¹² COM(2009) 534 definitief.

platform ontwikkeld en is daarmee een waardevolle factor voor de concurrentiepositie van Europa. De sterke groei van het Turkse bbp (bijna 9% in 2010 en naar verwachting 6,1% dit jaar) en het lidmaatschap van de G20 versterken de economische betekenis van het land nog verder.

De bijdrage van Turkije aan de Europese Unie op een aantal cruciale gebieden kan slechts ten volle effectief zijn wanneer er sprake is van een actief en geloofwaardig toetredingsproces. Dit proces moet in overeenstemming zijn met de verbintenissen van de EU en de gestelde voorwaarden.

Het blijft van wezenlijk belang dat Turkije de hervormingen met betrekking tot de politieke toetredingscriteria voortzet. De oprichting van een specifiek ministerie voor EU-aangelegenheden is in dit verband een bemoedigend signaal. Alhoewel de afgelopen tien jaar aanzienlijke vooruitgang is geboekt, zijn significante verdere inspanningen vereist om de grondrechten in de praktijk te garanderen, en met name de vrijheid van meningsuiting, de rechten van vrouwen en de vrijheid van godsdienst. Een belangrijke stap in de goede richting is het feit dat Turkije kortgeleden wetgeving heeft aangenomen inzake religieuze stichtingen, waardoor het voor religieuze stichtingen gemakkelijker is geworden om inbeslaggenomen eigendommen terug te krijgen. De Commissie is bereid om Turkije verdere bijstand te bieden om de noodzakelijke hervormingen te bevorderen, onder meer door een inclusieve hervorming van de grondwet.

Turkije intensiveert zijn diplomatieke activiteiten naar aanleiding van de ontwikkelingen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Het blijft ook een constructieve partner op de Westelijke Balkan. Als stabiele staat met democratische instellingen en een snel groeiende economie, een kandidaat-lidstaat die met de EU over toetreding onderhandelt, kan Turkije een belangrijke rol spelen door een stabiliserende invloed uit te oefenen en hervormingen te steunen in de regio, die ook voor de EU tot haar nabuurschap behoort. De EU breidt de politieke dialoog met Turkije over buitenlandspolitieke vraagstukken van wederzijds belang verder uit. In de huidige context is het van belang deze dialoog verder te ontwikkelen als aanvulling op het toetredingsproces en met het oog op sterkere coördinatie.

In het licht van de vorderingen die de leiders van de twee gemeenschappen op Cyprus onder auspiciën van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties hebben gemaakt om een alomvattende regeling voor de kwestie-Cyprus tot stand te brengen, wordt er bij Turkije op aangedrongen om zich op concrete wijze sterker in te zetten voor en een bijdrage te leveren tot deze besprekingen. Een alomvattende oplossing is in het belang van alle partijen, omdat daardoor de stabiliteit in het zuidoostelijke Middellandse Zeegebied wordt bevorderd, nieuwe economische kansen worden aangeboord en de EU-toetredingsonderhandelingen, die in een kritieke fase zijn beland, een sterke impuls wordt gegeven.

De Commissie is bezorgd over de recente spanningen in de betrekkingen tussen Turkije en Cyprus. Zij herinnert eraan dat de Raad erop heeft aangedrongen dat elke soort bedreiging, bron van wrijving of maatregel die afbreuk kan doen aan de betrekkingen van goed nabuurschap of de vreedzame regeling van geschillen kan bemoeilijken, wordt vermeden. De EU heeft voorts nadrukkelijk gewezen op alle soevereine rechten van de EU-lidstaten, waaronder het recht op het sluiten van bilaterale overeenkomsten, overeenkomstig het EU-acquis en het internationaal recht, met inbegrip van het VN-verdrag inzake het recht van de zee. In aansluiting op de standpunten die de Raad en de Commissie de afgelopen jaren herhaaldelijk hebben geuit, wijst de Commissie er opnieuw op dat Turkije dringend dient te

voldoen aan zijn verplichting om het aanvullend protocol volledig uit te voeren en met spoed moet werken aan de normalisering van de bilaterale betrekkingen met de Republiek Cyprus. Zij dringt er tevens op aan dat elke soort bedreiging, bron van wrijving of maatregel die afbreuk kan doen aan de betrekkingen van goed nabuurschap of de vreedzame regeling van geschillen kan bemoeilijken, wordt vermeden. De EU zal de vooruitgang inzake deze kwesties blijven volgen en toetsen, overeenkomstig de besluiten van de Raad dienaangaande.

Turkije moet zich meer inspannen om de openstaande bilaterale geschillen met zijn buurlanden, waaronder grensgeschillen, bij te leggen. Van Griekenland is een aanzienlijk aantal formele klachten ontvangen over schendingen van de territoriale wateren en het luchtruim door Turkije, onder meer door vluchten boven Griekse eilanden.

De Commissie streeft ernaar een opwaartse spiraal tot stand te brengen wat het toetredingsproces met Turkije betreft. Op basis van een pragmatische aanpak en door concrete stappen te zetten op gebieden van wederzijds belang, door het eens te worden over wat de hindernissen zijn en door te streven naar vooruitgang bij de harmonisatie met de EU, moet een nieuwe, positieve agenda tot stand komen om zo een meer constructieve en positieve relatie op te bouwen.

Deze agenda moet een groot aantal gebieden bestrijken, waaronder een intensievere dialoog en intensievere samenwerking inzake politieke hervormingen, visa, mobiliteit en migratie, energie, bestrijding van terrorisme, verdere deelname van Turkije aan communautaire programma's, zoals Europa voor de burger, stedenbanden, handel en de douane-unie, met als doel belemmeringen voor de handel weg te nemen, nauwere coördinatie bij de onderhandelingen over vrijhandelsovereenkomsten tot stand te brengen en nieuwe mogelijkheden te onderzoeken om het gezamenlijke economische potentieel van de EU en Turkije volledig te benutten. Naast de toetredingsonderhandelingen wil de Commissie haar samenwerking met Turkije ook intensiveren om de Turkse inspanningen op het gebied van hervormingen en harmonisatie met het acquis te steunen, onder meer met betrekking tot de hoofdstukken die op dit moment in het kader van de toetredingsonderhandelingen nog niet aan de orde kunnen komen. De Commissie zal de Raad op de hoogte blijven houden wanneer zij van oordeel is dat Turkije aan de desbetreffende benchmarks voldoet¹³.

3.3. IJsland

IJsland blijft bezig zich te herstellen van de financiële en economische crisis die het in 2008/2009 doormaakte. De politieke situatie is stabiel gebleven, hoewel de coalitieregering diverse malen op de proef is gesteld en haar meerderheid in het parlement heeft zien slinken.

Het toetredingsproces van IJsland is voortgezet en de screening van de IJslandse wetgeving is voltooid. De reeds hoge mate van integratie met de EU op een groot aantal beleidsgebieden is bij dit proces een aanzienlijk voordeel. De Commissie houdt rekening met de specifieke kenmerken van IJsland en met de verwachtingen van het land, met inachtneming van de gebruikelijke aanpak van de toetredingsonderhandelingen en de beginselen en het acquis van de Unie. Door open en constructief verder te werken, kunnen oplossingen tot stand komen die een afspiegeling vormen van de intensieve samenwerking tussen de EU en de IJslandse autoriteiten.

¹³ Voorbeelden hiervan zijn hoofdstuk 20 (Ondernemingen en industrieel beleid) en hoofdstuk 21 (Trans-Europese netwerken).

Op deze basis zijn de onderhandelingen over specifieke hoofdstukken van start gegaan. Er zijn vier hoofdstukken geopend, waarvan er twee voorlopig zijn afgesloten. Dankzij de over het algemeen hoge mate van harmonisatie, vooral wat betreft de hoofdstukken die onder de overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte (EER) en het akkoord van Schengen vallen, kunnen de onderhandelingen vlot verlopen. IJsland zal niettemin bestaande verplichtingen dienen aan te pakken, zoals aangegeven door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in het kader van de EER-overeenkomst.

Er zijn communicatieactiviteiten opgezet om een geïnformeerd debat over het toetredingsproces van IJsland op gang te brengen. De toetreding tot de EU blijft in IJsland een controversiële kwestie. De Commissie zal steun blijven verlenen op het gebied van informatie en interpersoonlijke contacten.

4. ONDERSTEUNING VAN HET UITBREIDINGSPROCES

4.1. Financiële bijstand

De Commissie verleent de uitbreidingslanden financiële en technische bijstand om hen te helpen bij de voorbereiding op de toetreding. Deze bijstand wordt grotendeels verstrekt in het kader van het instrument voor pretoetredingssteun (IPA), met een totale toewijzing van 11,6 miljard euro voor de periode 2007-2013¹⁴.

Sinds 2010 verschuift de financiële bijstand van de Commissie geleidelijk van steun voor afzonderlijke projecten naar een meer globale, sectorbrede aanpak die zich richt op kernsectoren van de hervormingsagenda van de begunstigde landen. De regeringen van de toetredingslanden worden aangemoedigd een breed en duurzaam beleid te voeren in prioritaire sectoren zoals justitie en binnenlandse zaken, openbaar bestuur, ontwikkeling van de particuliere sector, vervoer, energie, milieu en klimaatverandering, sociale ontwikkeling, landbouw en plattelandontwikkeling.

In de indicatieve meerjarenplannen voor de periode 2011-2013 zijn voor elk land sleutelsectoren aangegeven in overeenstemming met de specifieke situatie in elk land en de vorderingen van het toetredingsproces. Bijzondere aandacht wordt daarbij geschonken aan de bestrijding van corruptie, de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld en de vrijheid van meningsuiting. Circa 10% van de beschikbare IPA-middelen wordt toegewezen aan meerlandenprojecten voor de Westelijke Balkan plus Turkije. De Commissie heeft vandaag haar jaarlijkse herziening van het indicatief financieel meerjarenkader voor IPA-bijstand goedgekeurd voor de periode 2012-2013.

In overeenstemming met haar mededeling “Een begroting voor Europa 2020”¹⁵ werkt de Commissie thans aan de formulering van het rechtskader voor de verlening van pretoetredingssteun binnen het volgende meerjarige financiële kader, dat de periode 2014-2020 bestrijkt, als onderdeel van een pakket instrumenten op het gebied van het externe optreden.

De bijstand die op grond van de huidige IPA-verordening is verleend, is doeltreffend en efficiënt gebleken. Het voorstel voor een nieuw financieel instrument, dat in december 2011

¹⁴ Verordening (EG) nr. 1085/2006.

¹⁵ COM(2011) 500

zal worden gepresenteerd, zal gebruikmaken van de ervaring die bij de uitvoering van het huidige instrument is opgedaan. Op basis hiervan omvat het nieuwe instrument zowel steun voor de vervulling van de toetredingscriteria als steun voor sociaaleconomische ontwikkeling.

In samenspraak met de begunstigde landen, de andere donoren en het maatschappelijk middenveld, en op basis van de tot nu toe opgedane ervaring heeft de Commissie zich gebogen over methoden om de koppeling tussen financiële bijstand en de prioriteiten van de uitbreidingsstrategie te versterken, en de financiële bijstand meer strategisch, meer gericht en flexibeler te maken en de procedures te vereenvoudigen. Punten die in dit verband zijn overwogen, zijn onder ander alomvattende langeretermijnplanning van de bijstand voor alle beleidsgebieden, een sterkere focus op de behoeften en prioriteiten van de begunstigde landen, het belonen van vorderingen in het toetredingsproces, het inzetten van IPA-middelen om door hefboomwerking meer middelen van andere donoren en de particuliere sector te genereren en het vergroten van de rol van het maatschappelijk middenveld.

4.2. Visumliberalisering en mobiliteit

De totstandkoming van visumvrij reizen naar de EU is voor de burgers van alle uitbreidingspartners van het grootste belang en is een onderdeel van het toetredingsproces. Stappen in de richting van liberalisering kunnen echter slechts worden gezet indien de landen voldoen aan voorwaarden ter bescherming van de belangen van de EU op het gebied van interne veiligheid en migratiebeleid.

IJsland maakt reeds deel uit van het Schengengebied. Wat de Westelijke Balkan betreft, hebben Kroatische burgers altijd al zonder visum naar de EU kunnen reizen. Sinds december 2009 kunnen burgers van de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië, Montenegro en Servië zonder visum naar het Schengengebied reizen, en een jaar later kregen burgers van Albanië en Bosnië en Herzegovina diezelfde status.

De recente besluiten tot afschaffing van de visumplicht voor burgers van de Westelijke Balkanlanden werden genomen omdat de betrokken landen voldeden aan de criteria die waren opgenomen op de routekaarten voor de door de Commissie gevoerde dialogen over visumliberalisering. Die dialogen werkten als een sterke stimulans voor hervormingen om te voldoen aan de EU-normen op het gebied van justitie en binnenlandse zaken: versterking van de bestuurlijke capaciteit voor grensbeheer en beveiliging van documenten, maar ook versterking van de rechtsstaat en bestrijding van transnationale georganiseerde misdaad, corruptie en illegale migratie.

Na de opheffing van de visumplicht werden sommige EU-lidstaten echter geconfronteerd met sterk gestegen aantallen asielaanvragen van burgers van de betrokken landen, met name Servië en de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië. Dit was een aanwijzing voor misbruik van de visumvrijstelling. In reactie daarop heeft de Commissie in januari 2011 in het kader van het stabilisatie- en associatieproces een monitoringmechanisme na visumliberalisering opgezet. Zij voert met de betrokken landen een dialoog om de consistente uitvoering van de hervormingen en effectieve corrigerende maatregelen te beoordelen. De betrokken landen hebben sindsdien de controles ter plaatse versterkt en voorlichtingscampagnes opgezet om hun burgers ter informeren over hun rechten en plichten op het gebied van visumvrij reizen. De Commissie dringt er bij de autoriteiten van de betrokken landen op aan alle noodzakelijke verdere maatregelen te treffen om de visumvrije regeling soepel te laten functioneren. De maatregelen dienen te worden aangevuld met

intensievere steun en betere levensomstandigheden voor de meest kwetsbare groepen, waaronder de Roma.

In het kader van een bredere herziening van het visumbeleid van de EU heeft de Commissie bij de Raad een voorstel ingediend voor een wijziging van de visumverordening, die het mogelijk maakt om de visumvrijstelling voor burgers van een derde land tijdelijk op te schorten in geval van een plotselinge toestroom van personen uit dat land¹⁶.

Met een liberalisering van de visumregeling voor Kosovo zou dit proces voor de Westelijke Balkan zijn voltooid. In december 2010 bevestigde de Raad dat ook Kosovo een eventuele visumliberalisering tegemoet zal kunnen zien zodra aan alle voorwaarden is voldaan. Om aan deze voorwaarden te voldoen, heeft Kosovo een rechtskader voor overname vastgesteld en bilaterale overnameovereenkomsten ondertekend met dertien landen in het Schengengebied. Kosovo heeft re-integratieplannen opgesteld en heeft de tenuitvoerlegging daarvan voortgezet. De Commissie zal daarom tegen het einde van het jaar een visumdialog met Kosovo opstarten.

De EU en Turkije zijn begonnen hun *samenwerking inzake visumvraagstukken* te intensiveren, en de Commissie is een dialoog aangegaan met Turkije over *visa, mobiliteit en migratie*, overeenkomstig de Raadsconclusies van februari 2011. Een en ander heeft al tot resultaten geleid wat betreft zowel de afgifte van visa aan Turkse reizigers als de aanpak van illegale immigratie naar de EU, en helpt bij het vaststellen van de concrete stappen die Turkije moet zetten om voor een toekomstige visumliberalisering in aanmerking te kunnen komen. Een belangrijke stap in deze context zou zijn als Turkije de nodige maatregelen neemt voor spoedige sluiting van de overnameovereenkomst.

4.3. Informatie en communicatie

Het uitbreidingsbeleid kan alleen slagen als het door het publiek wordt gesteund. De nationale, regionale en plaatselijke autoriteiten van de lidstaten en de uitbreidingslanden vervullen een centrale rol waar het gaat om informatie en communicatie daaromtrent.

De Commissie wil een geïnformeerd publiek debat over het uitbreidingsproces faciliteren, dat gebaseerd is op gebruikersvriendelijke feitelijke informatie via alle media. Daarbij moeten vooral jongeren en belangrijke opiniemakers zoals journalisten en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven worden aangesproken. Ook uitwisselingen van parlementariërs kunnen een belangrijke rol spelen bij het stimuleren van een geïnformeerde discussie en wederzijds begrip van het uitbreidingsproces.

In de komende periode zullen de volgende stappen in het uitbreidingsproces met de uitbreidingslanden worden besproken. Concrete resultaten zijn de beste reclame voor het uitbreidingsbeleid van de EU. De succesvolle afronding van de onderhandelingen met Kroatië kan als een goed voorbeeld dienen, evenals de economische veerkracht van Zuidoost-Europa en concrete prestaties in belangrijke sectoren zoals energievoorziening en vervoersnetwerken. Het is van wezenlijk belang om het publiek uit te leggen hoe de uitbreidingsagenda de EU kan helpen haar doelen te bereiken met betrekking tot de economische crisis, werkgelegenheid, milieu en klimaatverandering, veiligheid en migratie, terwijl tegelijkertijd in de

¹⁶ COM(2011) 290.

uitbreidingslanden de hervormingen worden versneld en de levensomstandigheden worden verbeterd.

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Op basis van de voorgaande analyse komt de Commissie tot de volgende **conclusies** en **aanbevelingen**:

1. Het doel van de uitbreiding is het gebied van vrede, stabiliteit, democratie en welvaart van de EU te vergroten. De uitbreiding komt ten goede aan de EU in haar geheel en stelt haar in staat mondiale uitdagingen beter aan te pakken. Door de voltooiing van de uitbreidingsonderhandelingen met Kroatië in juni is het uitbreidingsproces van de Europese Unie in een nieuwe fase gekomen.
2. Het uitbreidingsbeleid is een krachtig instrument voor omvorming van de samenleving gebleken. De landen die tot de Unie zijn toegetreden en de landen die naar de toetreding toewerken, hebben indrukwekkende veranderingen ondergaan als gevolg van op de toetreding gerichte democratische en economische hervormingen. De ontwikkeling die Kroatië heeft doorgemaakt sinds het betreden van het toetredingspad getuigt opnieuw van de **omvormende kracht** van de EU.
3. In het kader van haar uitbreidingsbeleid, dat zij voert op basis van de hernieuwde consensus die de Europese Raad in december 2006 heeft goedgekeurd, past de EU strenge **voorwaarden** toe en houdt zij met toenemende aandacht toezicht op de vorderingen. Dit leidt ertoe dat de kandidaten uitstekend zijn voorbereid, wat voor zowel de landen zelf als voor de EU een voordeel is.
4. De ervaring die bij de onderhandelingen met Kroatië is opgedaan, zal worden benut bij de lopende en toekomstige onderhandelingen. De Commissie zal in dat verband een nieuwe aanpak voorstellen voor kwesties op het gebied van het gerechtelijk apparaat en de grondrechten en justitie, vrijheid en veiligheid. Deze vraagstukken moeten in het begin van het toetredingsproces aan de orde komen en de hoofdstukken moeten in overeenstemming daarmee worden geopend op basis van actieplannen, aangezien voor deze kwesties een overtuigende staat van dienst moet worden opgebouwd. De Commissie wil in alle fasen van het proces regelmatig verslag uitbrengen over de op deze terreinen geboekte vooruitgang ten opzichte van mijlpalen die, met eventueel noodzakelijke corrigerende maatregelen, in de actieplannen zijn vastgesteld. Ter ondersteuning van dit proces zullen gerichte IPA-middelen worden vastgesteld.
5. Een **geloofwaardig uitbreidingsproces** dat een duidelijke toetredingsperspectief biedt op basis van strikte voorwaarden is cruciaal voor het stimuleren van de hervormingen in de uitbreidingslanden en biedt de burgers van deze landen reeds tijdens de voorbereidingen op de toetreding tastbare resultaten. De voorwaarden voor de toenadering tot de EU werken als een sterke stimulans om aan de moeilijke hervormingen te beginnen. De voorwaarden zijn ook cruciaal om in de lidstaten steun voor de uitbreiding te verwerven.

6. De succesvolle Europese koers van Kroatië is een voorbeeld voor de andere uitbreidingslanden. Nu het eerste land van de Westelijke Balkan tot de EU gaat toetreden, wordt de Europese toekomst van de regio werkelijkheid.
7. Versterking van de **rechtsstaat** blijft voor de meeste uitbreidingslanden een grote uitdaging en een cruciale voorwaarde voor het streven naar het EU-lidmaatschap. De Commissie zal verder prioriteit blijven verlenen aan de hervorming van de rechterlijke macht en het openbaar bestuur en de strijd tegen georganiseerde misdaad en corruptie, onder meer door middel van regelmatige monitoring, gestructureerde dialogen, intercollegiale toetsing, institutionele opbouw, twinning en financiële bijstand.
8. In een aantal uitbreidingslanden hebben zich negatieve ontwikkelingen voorgedaan wat de **vrijheid van meningsuiting** betreft. Het is essentieel dat de uitbreidingslanden een open en pluralistisch medialandschap garanderen dat kritische en onafhankelijke journalistiek mogelijk maakt. De Commissie zal de ontwikkelingen op dit gebied van nabij volgen en deze vraagstukken ook verder aan de orde stellen bij de toetredingsonderhandelingen, met name in het hoofdstuk betreffende de rechterlijke macht en de grondrechten.
9. Regionale samenwerking, een steunpilaar voor verzoening en integratie in de EU, blijft een essentieel element van het stabilisatie- en associatieproces. Hoewel deze samenwerking op een aantal gebieden verdere vooruitgang te zien heeft gegeven, hebben kwesties die veelal het gevolg zijn van conflicten uit het verleden nog steeds negatieve gevolgen en tasten zij de stabiliteit van de Westelijke Balkan aan. Deze problemen moeten met spoed worden aangepakt. Het is een dringende noodzaak om bij de regionale samenwerking naar inclusiviteit te streven. Ongeacht de geschillen over de status van Kosovo moet het mogelijk zijn dit te verwezenlijken als alle partijen een constructieve en pragmatische aanpak hanteren.
10. **Bilaterale problemen** dienen door de betrokken partijen vastberaden te worden opgelost in een geest van goed nabuurschap en rekening houdend met de algemene belangen van de EU. Deze problemen moeten zo vroeg mogelijk worden aangepakt en mogen geen vertragingen tot gevolg hebben voor het toetredingsproces. Blokkades die verband houden met bilaterale geschillen kunnen afbreuk doen aan de omvormende kracht van het uitbreidingsproces. De Commissie dringt er bij de betrokken partijen op aan dat zij alle nodige inspanningen doen om grensgeschillen op te lossen overeenkomstig de gebruikelijke beginselen en methoden, en deze geschillen zo nodig voorleggen aan het Internationaal Gerechtshof. Goede betrekkingen met de buurlanden blijven van groot belang. De EU is bereid hulp te bieden voor het zoeken naar oplossingen en daarmee verband houdende initiatieven te steunen.
11. De totstandkoming van visumvrij reizen naar de EU is voor de burgers van alle uitbreidingspartners van het grootste belang. Met de **visumliberalisering** in het kader van het uitbreidingsproces is verdere vooruitgang geboekt door de afschaffing van de visumplicht voor burgers van Bosnië en Herzegovina en Albanië in december 2010, toen deze landen aan de gestelde voorwaarden voldeden. De Commissie dringt er bij de autoriteiten van de Westelijke Balkanlanden op aan alle noodzakelijke maatregelen te treffen om misbruik van de visumvrijstelling te voorkomen. De Commissie heeft harerzijds het toezicht na de afschaffing van de visumplicht

versterkt door een mechanisme op te zetten voor dialoog met de betrekken landen, dat maatregelen tegen misbruik omvat.

12. Gezien de vooruitgang die Kosovo heeft geboekt op het gebied van overname en re-integratie van terugkerenden, overeenkomstig de Raadsconclusies van december 2010, zal de Commissie tegen het einde van het jaar een visumdialogoog met Kosovo aangaan. De EU heeft de samenwerking met Turkije inzake visumvraagstukken geïntensiveerd, en de Commissie is een dialoog aangegaan met Turkije over visa, mobiliteit en migratie. Zij zal vaststellen welke concrete stappen van Turkije worden verwacht met het oog op toekomstige visumliberalisering. Een belangrijke stap zou zijn als Turkije de nodige maatregelen neemt voor spoedige sluiting en inwerkingtreding van de overnameovereenkomst.
13. Na de wereldwijde economische crisis zijn de uitbreidingslanden de weg naar **economisch herstel** ingeslagen, zij het niet allemaal in hetzelfde tempo. Turkije is uit de crisis gekomen met een omvangrijkere economie en blijft een indrukwekkende groei vertonen. Alle uitbreidingslanden hebben echter met grote problemen te kampen. In de meeste landen is de werkloosheid hoog en neemt zij nog steeds toe. Budgettaire consolidatie, structurele hervorming en verbetering van het ondernemingsklimaat, onder meer door versterking van de rechtsstaat en hervorming van de arbeidsmarkt, zijn belangrijke prioriteiten die duurzaamheid van het herstel en inclusieve groei moeten waarborgen. De Commissie dringt er in dit verband bij de uitbreidingslanden op aan de doelstellingen van **Europa 2020** als uitgangspunt voor hun hervormingen te gebruiken.
14. In december 2011 zal de Commissie het kader presenteren voor de verlening van **financiële pretoetredingssteun** binnen het meerjarige financiële kader voor de periode 2014-2020, op basis van de positieve ervaringen met het huidige instrument. Aan de hand van deze ervaring zal de Commissie de koppeling tussen bijstand en de prioriteiten van de uitbreidingsstrategie versterken, waarbij de nadruk komt te liggen op sociaaleconomische ontwikkeling, de flexibiliteit van de bijstand wordt versterkt de procedures worden vereenvoudigd.
15. Het uitbreidingsbeleid kan alleen slagen als het door het **publiek wordt gesteund**. De nationale, regionale en plaatselijke autoriteiten van de lidstaten en de uitbreidingslanden vervullen een centrale rol waar het gaat om informatie en communicatie daaromtrent. De Commissie wil een geïnformeerd publiek debat over het uitbreidingsproces faciliteren, dat gebaseerd is op gebruikersvriendelijke feitelijke informatie. De Commissie moedigt de ontwikkeling aan van een actief maatschappelijk middenveld, dat een wezenlijk onderdeel van de democratie is en een geïnformeerde discussie over de uitbreiding van de EU vergemakkelijkt.
16. De Commissie heeft een gunstig advies uitgebracht over de toetreding van **Kroatië** tot de EU op 1 juli 2013. De toetredingsonderhandelingen konden worden afgerond doordat Kroatië heeft voldaan aan de benchmarks voor afsluiting voor de resterende terreinen, waaronder moeilijke hoofdstukken zoals de rechterlijke macht en de grondrechten en het mededingingsbeleid. Kroatië moet de hervormingen blijven consolideren in overeenstemming met de verbintenissen die het land bij de toetredingsonderhandelingen is aangegaan. De Commissie zal de verdere voorbereidingen van Kroatië om de verantwoordelijkheden van het lidmaatschap op zich te kunnen nemen, van nabij volgen. De verwachting is dat Kroatië

ondersteuning zal blijven bieden voor het toetredingsproces van de andere Westelijke Balkanlanden.

17. **Turkije** is met zijn dynamische economie en zijn belangrijke rol in de regio van cruciaal belang voor de Europese Unie. De huidige regionale en mondiale politieke en economische ontwikkelingen hebben dit laten zien. Turkije is doorgegaan met de voor de EU relevante hervormingen, maar er zijn nog aanzienlijke verdere inspanningen nodig, onder meer om de belangrijkste grondrechten te waarborgen. Het is betreurenswaardig dat de toetredingsonderhandelingen al meer dan een jaar geen vooruitgang te zien hebben gegeven. De Commissie zal streven naar een hernieuwde positieve agenda voor de betrekkingen tussen de EU en Turkije, een agenda die steun blijft bieden voor de hervormingen, met name een inclusief proces voor de hervorming van de grondwet, en economische integratie. Deze agenda kan een groot aantal terreinen van gemeenschappelijk belang bestrijken, waaronder politieke hervormingen, een dialoog over het buitenlands beleid, harmonisatie met het acquis van de EU, visa, mobiliteit en migratie, energie, de terrorismebestrijding, handel en deelname aan EU-programma's. De bijdrage van het land aan de EU kan slechts ten volle effectief zijn binnen een geloofwaardig en actief toetredingsperspectief.

De Commissie is bezorgd over de recente spanning in de betrekkingen tussen Turkije en Cyprus. Zij herinnert eraan dat de Raad er bij Turkije op heeft aangedrongen dat elke soort bedreiging, bron van wrijving of maatregel die afbreuk kan doen aan de betrekkingen van goed nabuurschap of de vreedzame regeling van geschillen kan bemoeilijken, wordt vermeden. De EU heeft voorts nadrukkelijk gewezen op alle soevereine rechten van de EU-lidstaten, waaronder het recht op het sluiten van bilaterale overeenkomsten, overeenkomstig het EU-acquis en het internationaal recht, met inbegrip van het VN-verdrag inzake het recht van de zee.

De EU heeft herhaaldelijk onderstreept dat Turkije dringend moet voldoen aan de verplichting om het aanvullend protocol bij de associatieovereenkomst volledig en op niet-discriminerende wijze toe te passen en tevens vooruitgang moet boeken met de normalisering van de bilaterale betrekkingen met de Republiek Cyprus. Dit kan een aanzienlijke stimulans voor het toetredingsproces betekenen. De EU zal de ontwikkelingen blijven volgen en de vorderingen toetsen met betrekking tot de in de verklaring van 21 september 2005 beschreven kwesties, overeenkomstig de relevante conclusies van de Raad. Als vooruitgang uitblijft, beveelt de Commissie aan dat de EU haar maatregelen uit 2006 handhaaft.

18. Wat betreft de **kwestie-Cyprus** hebben de leiders van de Grieks-Cypriotische en de Turks-Cypriotische gemeenschap de onderhandelingen geïntensiveerd over een alomvattende regeling onder auspiciën van de Verenigde Naties. De Commissie ondersteunt deze inspanningen ten stelligste en verleent technische bijstand op terreinen waarop de EU bevoegd is. De Commissie roept de leiders van beide gemeenschappen op om de onderhandelingen tot een succesvol einde te brengen en dringt er bij alle betrokkenen op aan om alles te doen wat in hun vermogen ligt om een alomvattende regeling tot stand te brengen. Bij de huidige intensieve besprekingen over Cyprus is het cruciaal dat alle betrokkenen terughoudendheid betrachten en al het mogelijke doen om een positief klimaat te creëren dat een succesvolle afronding van het proces mogelijk maakt, en daarmee een concrete bijdrage leveren tot een alomvattende regeling.

19. Het toetredingsproces van **IJsland** is in een hogere versnelling gekomen en onderhandelingen over specifieke hoofdstukken van het acquis zijn van start gegaan. De hoge mate van integratie met de EU op een groot aantal beleidsgebieden is bij dit proces een aanzienlijk voordeel. De Commissie houdt rekening met de specifieke kenmerken van IJsland en met de verwachtingen van het land, met volledige inachtneming van de gebruikelijke aanpak van de toetredingsonderhandelingen en in overeenstemming met de beginselen en het acquis van de Unie, alsmede het onderhandelingskader. De Commissie zal feitelijke informatie over het EU-lidmaatschap blijven bieden in verband met de publieke discussie in IJsland over de toetreding.

20. De **voormalige Joegoslavische republiek Macedonië** blijft in voldoende mate voldoen aan de politieke criteria. Er is enige vooruitgang geboekt inzake de kernhervormingen. De tenuitvoerlegging van de vastgestelde wetgeving, de waarborging van de vrijheid van meningsuiting in de media, de versterking van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, de hervorming van het openbaar bestuur en de bestrijding van corruptie blijven echter aanzienlijke uitdagingen vormen.

De Commissie herhaalt haar aanbeveling dat met de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië onderhandelingen over toetreding tot de Europese Unie geopend moeten worden. De Commissie herhaalt tevens haar voorstel om zonder verder uitstel over te gaan naar de twee fase van de associatie, zoals in de stabilisatie- en associatieovereenkomst voorzien.

De instandhouding van betrekkingen van goed nabuurschap, zoals een door onderhandelingen tot stand gekomen en wederzijds aanvaardbare oplossing van het geschil betreffende de naam van het land, onder auspiciën van de VN, blijft van wezenlijk belang. Er mag niet nog een jaar verloren gaan.

21. De kernprioriteiten die de EU in 2010 heeft vastgesteld als voorwaarde voor het openen van toetredingsonderhandelingen, heeft **Montenegro** met succes aangepakt. Het land heeft de nationale consensus over Europese integratie geconsolideerd. In het licht van de geboekte vooruitgang is de Commissie van oordeel dat Montenegro in de vereiste mate voldoet aan de criteria voor het lidmaatschap, met name de politieke criteria van Kopenhagen. Het zal echter van wezenlijk belang zijn om het tempo van de hervormingen vol te houden, waarbij bijzondere aandacht moet worden besteed aan de tenuitvoerlegging van wetgeving en beleid op het gebied van de rechtsstaat. De Commissie wil daarom voorstellen dat in het geval van Montenegro de in punt 4 genoemde nieuwe aanpak voor de onderhandelingshoofdstukken inzake de rechterlijke macht en de grondrechten en justitie, vrijheid en veiligheid wordt gevolgd.

Gezien deze overwegingen en met inachtneming van de Raadsconclusies van december 2010 beveelt de Commissie aan toetredingsonderhandelingen te openen met Montenegro.

22. De binnenlandse politiek van Albanië werd het afgelopen jaar in hoge mate beheerst door de aanhoudende politieke patstelling tussen de regerende meerderheid en de oppositie en **voortdurende confrontaties**. Voortbouwend op recente bemoedigende ontwikkelingen moeten de politieke krachten in Albanië nu dringend opnieuw een politieke dialoog tot stand brengen en in stand houden op een niveau dat belangrijke

democratische instellingen in staat stelt naar behoren te functioneren en verbetering van het verkiezingskader en tenuitvoerlegging van cruciale hervormingen betreffende de integratie in de EU mogelijk maakt. De Commissie dringt er bij de belangrijkste actoren op aan om gezamenlijk concrete methoden uit te werken om binnenlandse meningsverschillen te overbruggen, met als doel het Europese perspectief van het land te verwezenlijken.

23. De Commissie heeft vandaag haar advies over het lidmaatschapsverzoek van **Servië** uitgebracht. De Commissie beveelt de Europese Raad aan Servië de status van kandidaat-lidstaat te verlenen, gezien de vooruitgang tot nu toe en ervan uitgaande dat Servië de dialoog met Kosovo hervat en snel overgaat tot uitvoering te goeder trouw van de gemaakte afspraken.

Servië is goed op weg naar adequate vervulling van de politieke criteria van Kopenhagen en de voorwaarden van het stabilisatie- en associatieproces, mits de vooruitgang aanhoudt en praktische oplossingen worden gevonden voor de problemen met Kosovo.

De Commissie is daarom van mening dat de onderhandelingen over de toetreding van Servië tot de Europese Unie moeten worden geopend zodra verdere aanzienlijke vooruitgang is geboekt met betrekking tot de volgende kernprioriteit:

- verdere normalisering van de betrekkingen met Kosovo, overeenkomstig de voorwaarden van het stabilisatie- en associatieproces, door volledige eerbiediging van de beginselen van inclusieve regionale samenwerking, volledige eerbiediging van de bepalingen van het Verdrag tot oprichting van de energiegemeenschap, oplossingen op het gebied van telecommunicatie en wederzijdse erkenning van diploma's, uitvoering te goeder trouw van alle gemaakte afspraken en actieve samenwerking met Eulex zodat deze missie haar taken overal in Kosovo kan uitvoeren.

Zodra Servië voldoende vooruitgang heeft geboekt met deze kernprioriteit, zal de Commissie hierover een verslag opstellen.

24. De EU blijft de **dialoog tussen Belgrado en Prishtina/Priština** faciliteren om samenwerking te bevorderen, vooruitgang op de weg naar de EU te bereiken en de levensomstandigheden van de mensen te verbeteren. Deze dialoog is tot dusver een waardevol instrument gebleken om de geschillen tussen de twee partijen aan de orde te stellen en heeft al tot overeenstemming geleid op gebieden als het vrije verkeer van goederen en personen, het bevolkingsregister en het kadaster.
25. Tijdens het door langdurige verkiezingen gemarkeerde jaar in **Kosovo** werd slechts beperkte vooruitgang geboekt wat de hervormingsagenda betreft. De president en de regering hebben laten zien dat zij zich willen inzetten voor Kosovo's Europese perspectief. Dit heeft tot een aantal initiële hervormingen geleid. Er zijn nog grote uitdagingen wat betreft de aanpak van georganiseerde misdaad en corruptie en de versterking van het openbaar bestuur. De Commissie stelt voor met Kosovo een gestructureerde dialoog over de rechtsstaat aan te gaan, met als doel deze uitdagingen aan te pakken en justitiële hervormingen te ondersteunen.

Hoewel de integratie van de Kosovaarse Serviërs in het zuiden is verbeterd, zijn de spanningen in het noorden van Kosovo toegenomen. Het Europese perspectief moet ook gelden voor de bevolking in het noorden. De Commissie onderstreept dat het daarvoor van belang is dat Kosovo een alomvattende agenda voor het noorden opzet.

De Commissie zal steun blijven verlenen aan de inspanningen van Kosovo om zijn Europese perspectief te verwezenlijken. Dit betreft met name visa, een handelsovereenkomst en de deelname van Kosovo aan EU-programma's overeenkomstig de mededeling van de Commissie uit 2009. De Commissie zal daarom die mededeling herzien om te zorgen dat Kosovo aan het EU-toetredingsproces kan blijven deelnemen. De Commissie moedigt de inspanningen aan om een einde te maken aan hindernissen voor de ontwikkeling van de betrekkingen tussen de EU en Kosovo die het gevolg zijn van meningsverschillen over de status van Kosovo.

26. De politieke en institutionele patstelling in **Bosnië en Herzegovina** duurt nog voort, wat geleid heeft tot blokkades bij het functioneren van de staat en de uitvoering van EU-gerelateerde hervormingen. De regeringsvorming op staatsniveau is zeer urgent om een effectief staatsbestuur te waarborgen. Om vorderingen te maken op de weg naar de EU moet het land de grondwet aanpassen aan een uitspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens, namelijk om etnische discriminatie bij de samenstelling van de staatsinstellingen weg te nemen. Ook moet een wet inzake staatssteun worden vastgesteld en een wet inzake volkstellingen. De verbintenis van het land om in het kader van het stabilisatie- en associatieproces een gestructureerde dialoog over justitie aan te gaan is een voorbeeld van hoe het moet: een dialoog aangaan, compromissen sluiten en je richten op de EU-agenda.

Het is essentieel dat vooruitgang wordt geboekt bij het voldoen aan de doelstellingen en voorwaarden voor de sluiting van het bureau van de hoge vertegenwoordiger. De benoeming van de eerste enige vertegenwoordiger van de EU in Bosnië en Herzegovina versterkt de aanwezigheid van de EU en haar steun aan dit land, dat bezig is met een overgang van internationaal toezicht naar een toekomst in Europa, zoals omschreven in de conclusies van de Raad van maart 2011.

27. Het uitbreidingsbeleid van de EU heeft in de landen die naar de toetreding streven diepgaande **democratische en economische veranderingen** teweeggebracht. De prestaties van het afgelopen jaar onderstrepen het belang van een geloofwaardig uitbreidingsbeleid. Maar als de politieke wil en de inzet om concrete resultaten ontoereikend zijn of ontbreken, komt het uitbreidingsproces niet vooruit en dreigt het stil te vallen. Door het aanpakken van moeilijke hervormingen komen stabiele, beter voorbereide en welvarendere uitbreidingslanden nader tot de EU.

BIJLAGE 1

Conclusies en aanbevelingen van het advies van de Commissie betreffende het verzoek van Servië om toetreding tot de Europese Unie

Dankzij de grootschalige hervormingen van de afgelopen jaren heeft Servië aanzienlijke vooruitgang geboekt op weg naar vervulling van de door de Europese Raad van Kopenhagen in 1993 vastgestelde politieke criteria met betrekking tot de stabiliteit van de instellingen die de democratie, de rechtsstaat, de mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden garanderen en de voorwaarden van het stabilisatie- en associatieproces. Er is een uitgebreid constitutioneel, wettelijk en institutioneel kader, dat over het algemeen voldoet aan de Europese en internationale normen. De wetgevingsactiviteiten van het parlement zijn tijdens de huidige regering veel doeltreffender geworden. Het wettelijke en institutionele kader met betrekking tot de rechtsstaat is uitvoerig, onder andere op het gebied van de bestrijding van corruptie en georganiseerde misdaad, en dit heeft de eerste resultaten opgeleverd. Het wettelijke kader inzake de bescherming van de mensenrechten en minderheden is goed ontwikkeld en er is begonnen met de tenuitvoerlegging ervan. Servië verleent volledige medewerking aan het Internationale Strafhof voor voormalig Joegoslavië en speelt een steeds actievare rol in het verzoeningsproces in de regio. Servië heeft toegestemd in en deelgenomen aan een dialoogproces met Kosovo om de situatie voor de bevolking te vergemakkelijken. Dit heeft tot verschillende overeenkomsten geleid (op het gebied van vrij verkeer van personen en goederen, de burgerlijke stand en het kadaster) en Servië heeft de eerste stappen gezet om deze uit te voeren.

Met betrekking tot de economische criteria heeft Servië belangrijke stappen gezet voor de totstandbrenging van een goed functionerende markteconomie. Ondanks de mondiale financiële en economische crisis is een zekere mate van macro-economische stabiliteit bereikt. Er zijn echter verdere inspanningen nodig om de economie te herstructureren en het ondernemingsklimaat te verbeteren, met name door de rechtsstaat te versterken, bureaucratische procedures te verminderen, de concurrentie te bevorderen, de rol van de particuliere sector te vergroten en de starheid van de arbeidsmarkt aan te pakken. Om op middellange termijn de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie het hoofd te kunnen bieden, moet Servië structurele hervormingen doorvoeren om de productiecapaciteit van de economie te moderniseren en een aantrekkelijk klimaat voor buitenlandse directe investeringen scheppen.

Servië heeft een goede staat van dienst opgebouwd wat betreft de tenuitvoerlegging van de verplichtingen in het kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst en de interimovereenkomst.

Servië zou op de meeste terreinen van het acquis op middellange termijn kunnen voldoen aan de verplichtingen van het lidmaatschap, mits het proces van aanpassing van de wetgeving wordt voortgezet en verdere inspanningen worden geleverd om ervoor te zorgen dat de wetgeving wordt uitgevoerd en gehandhaafd. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan landbouw en plattelandsontwikkeling, de rechterlijke macht en grondrechten, justitie, vrijheid en veiligheid en financiële controle. Volledige naleving van het acquis op het gebied van milieu en klimaatverandering kan alleen op lange termijn worden bereikt en vereist meer investeringen.

Volgens voorlopige schattingen zou de algemene impact van de toetreding van Servië op het beleid van de Europese Unie beperkt zijn en zou het vermogen van de Unie om haar ontwikkeling in stand te houden en te verdiepen, niet worden aangetast.

De Commissie beveelt de Raad aan Servië de status van kandidaat-lidstaat te verlenen, gezien de vooruitgang tot nu toe en ervan uitgaande dat Servië de dialoog met Kosovo voortzet en snel overgaat tot uitvoering te goeder trouw van de gemaakte afspraken.

Servië is goed op weg naar adequate vervulling van de politieke criteria van Kopenhagen en de voorwaarden van het stabilisatie- en associatieproces, mits de vooruitgang aanhoudt en praktische oplossingen worden gevonden voor de problemen met Kosovo.

De Commissie is daarom van mening dat de onderhandelingen over de toetreding van Servië tot de Europese Unie moeten worden geopend zodra verdere aanzienlijke vooruitgang is geboekt met betrekking tot de volgende kernprioriteit:

- verdere normalisering van de betrekkingen met Kosovo, overeenkomstig de voorwaarden van het stabilisatie- en associatieproces, door volledige eerbiediging van de beginselen van inclusieve regionale samenwerking, volledige eerbiediging van de bepalingen van het Verdrag tot oprichting van de energiegemeenschap, oplossingen op het gebied van telecommunicatie en wederzijdse erkenning van diploma's, uitvoering te goeder trouw van alle gemaakte afspraken en actieve samenwerking met EULEX, zodat deze missie haar taken overal in Kosovo kan uitvoeren.

Zodra Servië voldoende vooruitgang heeft geboekt met deze kernprioriteit, zal de Commissie hierover een verslag opstellen.

Servië wordt aangemoedigd het tempo te houden in de hervormingen en te streven naar het vereiste niveau van vervulling van de lidmaatschapscriteria, waarbij bijzondere aandacht moet worden besteed aan de rechtsstaat, zijn constructieve betrokkenheid bij de regionale samenwerking voort te zetten en de bilaterale betrekkingen met de buurlanden te versterken. Van het land wordt verwacht dat de interimovereenkomst, en de stabilisatie- en associatieovereenkomst zodra deze in werking is getreden, verder ten uitvoer worden gelegd. De Commissie zal de inspanningen financieel blijven ondersteunen via het IPA.

BIJLAGE 2

Conclusies inzake Kroatië, de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië, Montenegro, Albanië, Bosnië en Herzegovina, Kosovo¹⁷, Turkije en IJsland

Kroatië

Nadat Kroatië had voldaan aan de laatste criteria voor de afsluiting van de hoofdstukken, zijn de toetredingsonderhandelingen in juni 2011 afgesloten. Kroatië moet het bereikte hoge niveau van aanpassing van de wetgeving nu consolideren en zich richten op de resterende werkzaamheden voor toetreding. De Commissie ziet erop toe dat Kroatië alle verbintenissen nakomt die het land in het kader van de toetredingsonderhandelingen is aangegaan en zich aanhoudend voorbereidt om de verantwoordelijkheden van het lidmaatschap bij toetreding op zich te nemen. Dit voortgangsverslag maakt deel uit van dat toezicht.

Kroatië voldoet nog steeds aan de **politieke criteria**. Op alle terreinen is aanzienlijke vooruitgang geboekt, inclusief op het gebied van de rechtsstaat, en de resultaten worden concreet. Er moeten verdere inspanningen worden geleverd om deze resultaten te consolideren.

De democratie en de rechtsstaat zijn verder versterkt. *Regering* en *parlement* functioneren nog steeds goed. Wat betreft de hervorming van het openbaar bestuur zijn verdere inspanningen noodzakelijk om de efficiënte uitvoering van het wettelijke kader te consolideren, teneinde de opbouw van een modern, betrouwbaar, apolitiek en servicegericht ambtenarenapparaat te voltooien.

Kroatië heeft goede vooruitgang geboekt wat betreft *justitie*. Dankzij nieuwe wetgeving is de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht verder versterkt en er zijn veel maatregelen getroffen om de efficiëntie van het justitiële stelsel te vergroten. Er is een nieuw systeem opgezet voor de benoeming van justitieambtenaren. Er resteren nog enkele taken, met name de noodzaak om de efficiëntie van het justitiële stelsel verder te vergroten en de praktische uitvoering van de nieuwe maatregelen met betrekking tot onafhankelijkheid, onpartijdigheid en verantwoordingsplicht van de rechterlijke macht. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt met betrekking tot de onpartijdige berechting van oorlogsmisdaden. De vier gespecialiseerde kamers voor oorlogsmisdaden zijn exclusief bevoegd verklaard voor alle nieuwe zaken en hun rol moet worden versterkt voor zaken die al in behandeling zijn. Het ministerie van Justitie heeft een strategie vastgesteld voor de aanpak van straffeloosheid, met name voor gevallen waarin de slachtoffers etnische Serviërs zijn of waarin de vermeende daders leden zijn van de Kroatische veiligheidstroepen.

Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van *corruptiebestrijding*. De inspanningen met betrekking tot corruptiebestrijding zijn opgevoerd en dit heeft positieve resultaten gehad; de wetgeving is verbeterd en de betrokken autoriteiten zijn versterkt. De prestaties met betrekking tot de daadwerkelijke behandeling van corruptiezaken moeten wel verder worden verbeterd, met name wat betreft corruptie op hoog niveau, lokale corruptie en zaken in verband met overheidsopdrachten en justitie. Er moet meer ervaring worden opgedaan met de uitvoering in de praktijk van het pas goedgekeurde wetgevende kader op het gebied van preventie en de structuren voor de uitvoering moeten nog verder worden versterkt.

¹⁷ Volgens Resolutie 1244 van de VN-Veiligheidsraad.

De mensenrechten worden doorgaans goed geëerbiedigd en er is aanzienlijke vooruitgang geboekt met betrekking tot de *mensenrechten en de bescherming van minderheden*. Kroatië heeft verschillende maatregelen getroffen om mensen bewuster te maken ten aanzien van de mensenrechten en de bescherming van de mensenrechten te verbeteren. Met betrekking tot de *toegang tot justitie* is de uitvoering van de wet inzake rechtshulp verder verbeterd, met name door de vereenvoudiging van de procedures. Met betrekking tot het *penitentiaire stelsel* zijn de bestaande faciliteiten voor detentie en behandeling verder uitgebreid, maar de gevangenis blijven overbevolkt. Wat betreft *mishandeling* heeft de ombudsman wederom klachten ontvangen over het gebruik van buitensporig geweld door de politie. Aan deze klachten moet een adequate follow-up worden gegeven.

De vrijheid van meningsuiting, inclusief de vrijheid en het pluralisme van de media, is vastgelegd in de Kroatische wetgeving en wordt over het algemeen gewaarborgd. Er is verdere vooruitgang geboekt wat betreft de transparantie van media-eigendom, maar er is maar weinig vooruitgang te melden wat betreft het onderzoeken van eerdere gevallen van intimidatie van journalisten die werken aan zaken in verband met corruptie en georganiseerde misdaad. Er zijn echter weinig nieuwe gevallen gemeld. De ontwikkeling van de onderzoeksjournalistiek staat met name onder economische druk. Er blijven problemen met politieke inmenging in de media op lokaal niveau. *De vrijheid van vergadering* moet verder in de gaten worden gehouden wat betreft de aanpak van demonstraties.

Er is enige vooruitgang geboekt met de *rechten van vrouwen en gelijke kansen*. De positie van vrouwen op de arbeidsmarkt is echter niet wezenlijk veranderd en de werkloosheid onder vrouwen blijft hoog. Er is maar weinig vooruitgang geboekt met de *rechten van kinderen*. De kinderombudsman is actiever gaan optreden in gevallen waarin geweld tegen kinderen niet adequaat werd aangepakt door de betrokken autoriteiten.

Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot *sociaal kwetsbare personen en personen met een handicap*. De capaciteit van de ombudsman voor personen met een handicap wordt uitgebreid. De criteria voor het bepalen van wie waar recht op heeft, worden niet altijd op dezelfde wijze toegepast en de regelgeving inzake specifieke rechten is gefragmenteerd. De overgang van institutionele zorg naar in de gemeenschap wortelende dienstverlening gaat langzaam vooruit. *Arbeids- en vakbondsrechten* worden doorgaans gerespecteerd.

Kroatië is begonnen met de tenuitvoerlegging van de *antidiscriminatiewet* en de wetgeving inzake haatzaaien. Er zijn verschillende maatregelen getroffen om mensen meer bewust te maken van het probleem en het kantoor van de mensenrechtenombudsman wordt versterkt. De wetshandhavinginstanties zijn begonnen met de aanpak van een aantal zaken in het kader van de wetgeving inzake haatzaaien. Er moeten echter meer resultaten worden geboekt en de homofobe en xenofobe gevoelens in de samenleving moeten worden aangepakt.

Op het gebied van de *eerbiediging en de bescherming van minderheden en culturele rechten* is enige vooruitgang geboekt. Op hoog niveau is de gehechtheid aan de rechten van minderheden herhaald en is bevestigd dat minderheden thuis horen in de Kroatische samenleving. De financiering van minderhedenorganisaties is gewaarborgd. Het politieonderzoek naar incidenten jegens minderheden is verbeterd. Er zijn maatregelen genomen om de uitvoering van de werkgelegenheidsbepalingen van de constitutionele wet inzake de rechten van nationale minderheden te verbeteren en er is een werkgelegenheidsplan voor minderheden goedgekeurd, dat nu ten uitvoer moet worden gelegd. Kroatië moet verdere inspanningen doen om de tolerantie tegenover minderheden, met name tegenover Kroatische Serviërs, te bevorderen. Er zijn nog steeds gevallen van discriminatie, met name in de

publieke sector op lokaal niveau. Er zijn verbeteringen doorgevoerd wat betreft het onderwijs voor de Roma-minderheid, met name wat betreft kleuteronderwijs. Ook is de infrastructuur in Roma-nederzettingen verder verbeterd. Er blijven problemen met de participatie van Romakinderen in het onderwijs. De Roma zouden meer moeten profiteren van de mogelijkheden die hun worden geboden. De toegang tot adequate huisvesting, maatschappelijke voorzieningen en gezondheidszorg blijft problematisch en de werkgelegenheid onder de Roma is nog steeds zeer laag.

Er is goede vooruitgang geboekt met de vraagstukken betreffende de *terugkeer van vluchtelingen*. Er keren steeds meer vluchtelingen terug naar Kroatië. Er is vooruitgang geboekt wat betreft huisvesting, met name door accommodatie beschikbaar te stellen in het kader van huisvestingsprogramma's voor teruggekeerde vluchtelingen. De achterstand in zaken waarin beroep was aangetekend tegen een geweigerde aanvraag voor de wederopbouw van huizen is ook weggewerkt. Er is vooruitgang geboekt met de wederopbouw van de resterende huizen. De uitvoering van het besluit inzake de validering van pensioenrechten werd voortgezet. Kroatië moet vorderingen maken wat betreft het ter beschikking stellen van huisvesting voor de naar schatting 2 500 resterende aanvragen. De vereiste economische en sociale voorwaarden voor een duurzame terugkeer van vluchtelingen moeten sneller worden gecreëerd.

Wat **regionale vraagstukken en internationale verplichtingen** betreft, is de samenwerking van Kroatië met het Internationale Strafhof voor het voormalige Joegoslavië voortgezet. De interdisciplinaire werkgroep van de regering is nieuwe wegen ingeslagen in de onderzoeken naar de locatie of het lot van de vermiste artilleriedocumenten, zoals verzocht door de openbaar aanklager van het Internationale Strafhof. Kroatië kan tot op heden geen volledige verantwoording afleggen voor de ontbrekende militaire documenten. De politieke leiders zouden verklaringen en maatregelen moeten vermijden waarmee het belang van verzoening en de noodzaak om het recht zijn loop te laten nemen door oorlogsmisdaden te vervolgen in twijfel worden getrokken.

Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt wat betreft het *proces van de verklaring van Sarajevo*. Na de bijeenkomsten in juni en september 2011 hebben Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Montenegro en Servië op een aantal punten overeenstemming bereikt, onder andere over de tekst van een verklaring die in november 2011 tijdens een vergadering van ministers in Belgrado zal worden ondertekend.

In juli heeft de Kroatische regering een verklaring inzake de bevordering van de Europese waarden in Zuidoost-Europa aangenomen en ter goedkeuring voorgelegd aan het parlement. Hierin zegt Kroatië toe dat bilaterale kwesties, zoals grensvraagstukken, het proces van toetreding van de kandidaat-lidstaten niet mogen hinderen, vanaf het begin van het toetredingsproces totdat het Toetredingsverdrag van kracht wordt.

Kroatië is actief blijven deelnemen aan de regionale initiatieven, zoals het samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa (SEECP), de raad voor regionale samenwerking (RCC) en de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA). De bilaterale betrekkingen zijn zich blijven ontwikkelen met de buurlanden in de EU en met andere uitbreidingslanden, waaronder Servië, maar sommige vraagstukken vragen aanhoudende aandacht, met name de samenwerking met betrekking tot het onderzoeken en vervolgen van oorlogsmisdaden. De betrekkingen met *Slovenië* zijn verder verbeterd dankzij de inwerkingtreding van de grensarbitrageovereenkomst.

De Kroatische **economie** verkeerde in 2010 en gedurende het eerste kwartaal van 2011 nog steeds in een recessie, ondanks het economische herstel in de EU en de andere handelspartners. Sinds het voorjaar zijn er echter tekenen die wijzen op een toename van de economische activiteit. De werkloosheid, het financieringstekort en de staatsschuld zijn blijven stijgen. De hoge buitenlandse schuld blijft een zeer kwetsbaar punt van de economie.

Wat de **economische criteria** betreft, is Kroatië een goed functionerende markteconomie. Kroatië zou de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de EU het hoofd moeten kunnen bieden, mits het alomvattende hervormingsprogramma vastberaden ten uitvoer wordt gelegd, zodat structureel zwakke punten worden aangepakt.

Er bestaat nog steeds brede politieke consensus over de fundamentele aspecten van de markteconomie. Gezien de bestaande beperkingen is met het macro-economische beleid in het algemeen adequaat gereageerd op de recessie. De centrale bank is erin geslaagd de wisselkoers en de financiële stabiliteit te handhaven en tegelijkertijd een soepel monetair beleid ter voeren, waarbij de onderliggende inflatiedruk laag bleef. De banksector bleef bestand tegen schokken. De overheid heeft zich ingespannen om het groeiende begrotingstekort te beperken door de uitgaven te beteugelen. Het begrotingskader om op middellange termijn fiscale duurzaamheid te bereiken is verbeterd. Het tekort op de lopende rekening is blijven dalen doordat de uitvoer steeg terwijl de matige binnenlandse vraag de import laag hield. Er is enige, zij het beperkte, vooruitgang geboekt met betrekking tot de structurele hervormingen in het kader van het programma voor economisch herstel.

In het algemeen ligt het tempo van de structurele hervormingen nog steeds laag, vooral wat betreft privatisering en herstructurering van verlieslijdende ondernemingen. Het investeringsklimaat wordt nog steeds gehinderd door excessieve regelgeving, de onvoorspelbaarheid van administratieve besluiten, met name op lokaal niveau, en een groot aantal parafiscale belastingen. De geplande hervorming van de zeer starre arbeidsmarkt werd drastisch beperkt en de lage werkgelegenheids- en arbeidsparticipatiecijfers daalden nog verder. De sociale overdrachten vormen een relatief groot deel van de overheidsbegroting en worden niet goed afgestemd op de doelgroep. Met het oog op de noodzakelijke fiscale duurzaamheid op middellange termijn zou het begrotingsproces verder kunnen worden verbeterd. Het efficiënter maken van de overheidsuitgaven blijft een belangrijke taak.

Wat betreft het **vermogen van Kroatië om de verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen** is wederom goede vooruitgang geboekt met de voorbereidingen om te voldoen aan de EU-eisen en in de meeste sectoren is de wetgeving in hoge mate aangepast aan de EU-regels. Op de meeste gebieden is er verdere vooruitgang geboekt, ook op de gebieden waarop het niveau van aanpassing reeds hoog was. Op bepaalde gebieden zijn echter extra inspanningen nodig om de bestuurlijke capaciteit voor de correcte uitvoering van het EU-acquis te versterken. De stabilisatie- en associatieovereenkomst wordt soepel uitgevoerd.

Er zijn goede vorderingen te melden op het gebied van *het vrije verkeer van goederen*. De aanpassing van de wetgeving in dit hoofdstuk is goed gevorderd. Verdere inspanningen zijn echter noodzakelijk, met name wat betreft de horizontale wetgeving die nog moet worden herzien en de productwetgeving onder de nieuwe en de oude aanpak, teneinde de nationale wetgeving volledig in overeenstemming te brengen met het acquis.

Er is verdere vooruitgang geboekt met betrekking tot *het vrije verkeer van werknemers* en de voorbereidingen voor de toepassing van het acquis liggen goed op schema. Er moet verdere

aandacht worden besteed aan de versterking van de bestuurlijke capaciteit met betrekking tot de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels.

Er is verdere vooruitgang geboekt met betrekking tot *het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten*, waar de aanpassing aan het acquis in het algemeen bevredigend is. Er moet verder worden gewerkt aan de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties en de omzetting en tenuitvoerlegging van de dienstenrichtlijn, teneinde de wetgeving volledig aan te passen aan het acquis. De bestuurlijke capaciteit van de regelgevende instantie op het gebied van postdiensten moet verder worden versterkt.

Er is verdere vooruitgang geboekt op het gebied van *het vrije verkeer van kapitaal* wat betreft de aanpassing aan het acquis van de wetgeving inzake betaaldiensten, de liberalisering van het kapitaalverkeer en de bestrijding van witwassen. De aanpassing van de wetgeving is bijna voltooid.

Er is verdere vooruitgang geboekt op het gebied van de *overheidsopdrachten*. De aanpassing aan het acquis ligt op schema en is bijna voltooid. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de aanpassing van de secundaire wetgeving aan de nieuwe wet inzake overheidsopdrachten en aan de versterking van de instellingen in deze sector door middel van permanente opleiding en professionele ontwikkeling van het personeel.

Er kan vooruitgang worden gemeld wat betreft het *vennootschapsrecht*. De aanpassing aan het acquis schiet goed op. Er is verdere vooruitgang geboekt op het gebied van *intellectuele eigendom* en de wetgeving is in zeer hoge mate aangepast. De publieke bewustwording in verband met de intellectuele-eigendomsrechten moet nog worden verbeterd.

Op het gebied van het *mededingingsbeleid* is aanzienlijke vooruitgang geboekt, meer bepaald door de goedkeuring van de herstructureringsplannen voor de scheepswerven. Er is echter nog geen enkel privatiseringscontract getekend. De aanpassing van de wetgeving is vergevorderd. Nu de nieuwe mededingingswet in werking is getreden, moet de mededingingsautoriteit betere resultaten boeken in de strijd tegen kartels.

Er is goede vooruitgang geboekt met betrekking tot *financiële diensten*, zowel wat betreft de aanpassing van de wetgeving als de versterking van de bestuurlijke capaciteit. De wetgeving is in hoge mate aangepast.

Kroatië heeft goede vooruitgang geboekt op het gebied van *de informatiemaatschappij en de media* en heeft een hoge mate van aanpassing van de wetgeving aan het acquis bereikt. Verdere inspanningen zijn noodzakelijk ter ondersteuning van de liberalisering van alle segmenten van de markt voor elektronische communicatie en ter bevordering van de onafhankelijkheid van de publieke omroep.

Er kunnen goede vorderingen worden gemeld op het gebied van *landbouw en plattelandsontwikkeling*, meer bepaald inzake de oprichting en uitvoering van het betalingsagentschap en van het geïntegreerde bestuurs- en controlesysteem, alsook op het gebied van de gemeenschappelijke marktordening. De voorbereidingen liggen in het algemeen op schema, maar Kroatië moet op al deze terreinen aanzienlijke inspanningen blijven leveren om ervoor te zorgen dat de systemen volledig operationeel zijn en aan alle EU-normen voldoen. De steun voor de landbouw moet volledig in overeenstemming worden gebracht met de EU-normen. De absorptiecapaciteit voor de fondsen voor plattelandsontwikkeling moet onverwijd worden vergroot.

Er kunnen goede vorderingen worden gemeld op het gebied van *voedselveiligheid en veterinaire en fytosanitaire beleid*, met name wat betreft de omzetting van EU-wetgeving en de goedkeuring van uitvoeringsregels. De aanpassing van de wetgeving is in verschillende sectoren bijna voltooid. Kroatië moet verder werken aan de modernisering van en het toezicht op de instanties op dit vlak, de oprichting van grensinspectieposten, het toezicht op dierlijke bijproducten en de versterking van de bestuurlijke en controlecapaciteit.

Kroatië is goede vooruitgang blijven boeken met de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen op het gebied van *visserij*. De voorbereidingen zijn in het algemeen goed gevorderd. Kroatië moet de uitvoering van de wetgeving verder verbeteren, meer bepaald inzake beheer van de vloot, inspectie en controle, en structureel beleid.

Wat betreft het *vervoersbeleid* is verdere vooruitgang geboekt en de aanpassing van de wetgeving is goed gevorderd. Er zijn aanvullende inspanningen nodig, met name om de werkzaamheden in het kader van de tweede fase van de overeenkomst betreffende de totstandbrenging van een Europese gemeenschappelijke luchtvaartruimte voort te zetten, de aanpassing van de wetgeving inzake de luchtvaart te voltooien en ervoor te zorgen dat de veiligheidsautoriteit voor de spoorwegen en het informatiesysteem voor het toezicht op de scheepvaart volledig operationeel zijn.

Er is verdere vooruitgang geboekt op het gebied van *energie*, waar de wetgeving in hoge mate is aangepast. Verdere inspanningen zijn noodzakelijk, met name wat betreft de openstelling van de elektriciteits- en gasmarkt en de EU-doelstellingen op het gebied van duurzame energiebronnen en energiezuinigheid. De administratieve procedures voor projecten op het gebied van duurzame energie moeten worden vereenvoudigd en de bestuurlijke capaciteit moet worden uitgebreid.

Enige vooruitgang is te melden wat betreft *belastingen*. De aanpassing van de wetgeving is vergevorderd, maar er moeten enige verdere inspanningen worden geleverd, met name op het gebied van btw en accijnzen. Kroatië moet de voorbereidingen met betrekking tot de IT-interconnectie voortzetten.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *het economische en monetaire beleid*, waar de aanpassing van de wetgeving is voltooid. Verdere inspanningen ter verbetering van de coördinatie van het economische beleid zijn wenselijk.

Er is goede vooruitgang te melden op het gebied van de *statistiek*. Met de aanpassing van de wetgeving is een bevredigend niveau bereikt. De Kroatische statistieken moeten echter verder in overeenstemming worden gebracht met de EU-normen.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *werkgelegenheid en sociaal beleid*. De wetgeving is goed aangepast aan het acquis. Er blijven echter nog enkele lacunes in de aanpassing van de wetgeving, meer bepaald wat betreft de omzetting van de arbeidsrichtlijnen die buiten de arbeidswet vallen, en op het gebied van discriminatiebestrijding en gelijke kansen. De structurele zwakheid van de arbeidsmarkt moet adequaat worden aangepakt en er moet aandacht worden besteed aan de werking van de sociale dialoog en capaciteitsopbouw bij de sociale partners. Op alle terreinen moet de bestuurlijke capaciteit aanhoudend worden versterkt.

Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft het *ondernemings- en industriebeleid*. De aanpassing van de wetgeving in dit hoofdstuk is zeer vergevorderd. Het ondernemingsklimaat

moet verder worden verbeterd door de administratieve belasting te verminderen en er moet meer aandacht worden besteed aan innovatie en vaardigheden. De definitie van kleine en middelgrote ondernemingen moet verder in overeenstemming worden gebracht met het acquis. De herstructurering van de scheepvaart moet worden voortgezet.

Kroatië heeft verdere vooruitgang geboekt met betrekking tot *trans-Europese netwerken*, waarvoor de aanpassing van de wetgeving is voltooid.

Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van *het regionale beleid en de coördinatie van de structuurinstrumenten*. De voorbereidingen voor de tenuitvoerlegging van het cohesiebeleid zijn op alle terreinen vergevorderd. Kroatië moet zich nu richten op de versterking van de bestuurlijke capaciteit voor de toekomstige tenuitvoerlegging van het cohesiebeleid en de ontwikkeling van een volwassen projectcyclus.

Op het gebied van *justitie en grondrechten* heeft Kroatië aanzienlijke vooruitgang geboekt. De hervorming van justitie werd voortgezet met de goedkeuring van nieuwe wetgeving ter versterking van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en een verdere terugdringing van de achterstand met de behandeling van rechtszaken. De justitiële hervorming vergt aanhoudende aandacht, met name wat betreft de efficiëntie van het justitiële systeem en de praktische uitvoering van nieuwe maatregelen met betrekking tot onafhankelijkheid, onpartijdigheid en verantwoordingsplicht. Kroatië is de behandeling van oorlogsmisdaden in eigen land blijven verbeteren. Het probleem van de straffeloosheid moet grondig worden aangepakt. De inspanningen op het gebied van corruptiebestrijding zijn opgevoerd en hebben positieve resultaten opgeleverd, met name wat betreft betere wetgeving en versterking van de relevante autoriteiten. De prestaties met betrekking tot de daadwerkelijke behandeling van corruptiezaken moeten verder worden verbeterd, met name wat betreft corruptie op hoog niveau, lokale corruptie en zaken in verband met overheidsopdrachten en justitie. Er moet meer ervaring worden opgedaan met de uitvoering van het pas goedgekeurde wettelijke kader op het gebied van preventie. De bescherming van de grondrechten is versterkt, maar moet in de praktijk worden verbeterd, met name voor minderheden en vluchtelingen.

Er kan goede vooruitgang worden gemeld op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid*, waarvoor de wetgeving in hoge mate is aangepast aan het acquis. Het wettelijke kader inzake asiel is verbeterd. Er moet aandacht worden besteed aan de integratie van personen die bescherming genieten in Kroatië en aan de bescherming van minderjarige illegale migranten. De aanpassing aan het acquis inzake visa moet worden voortgezet. Er is vooruitgang geboekt met betrekking tot de buitengrenzen. De grenspolitie is verder versterkt wat betreft personeel en apparatuur. Kroatië moet zich richten op tijdige tenuitvoerlegging van het herziene actieplan voor geïntegreerd grensbeheer. Er is vooruitgang geboekt met de gerechtelijke samenwerking in civiele en strafrechtelijke zaken. Er kan ook goede vooruitgang worden gemeld met betrekking tot de bestrijding van de georganiseerde misdaad en drugs.

Er is verdere vooruitgang geboekt op het gebied van *wetenschap en onderzoek*. De aanpassing van de wetgeving is vergevorderd, maar inspanningen met betrekking tot de omvang van de investeringen en de kwaliteit van onderzoekers en hun rechten blijven noodzakelijk. Er moet de nodige aandacht worden geschonken aan de voorbereidingen voor de Innovatie-unie.

Op het gebied van *onderwijs, opleiding, jeugd en cultuur* zijn goede vorderingen gemaakt. De wetgeving is goed aangepast aan het acquis. Kroatië neemt sinds januari 2011 volledig deel aan de programma's "Een leven lang leren" en "Jeugd in actie". Er moet verdere aandacht worden besteed aan beroepsopleiding en volwassenenonderwijs.

Er is vooruitgang geboekt wat betreft *milieu*. Over het algemeen naderen de voorbereidingen van Kroatië hun voltooiing, zowel wat betreft de aanpassing als de uitvoering van de wetgeving, met name met betrekking tot waterkwaliteit en chemische stoffen. De uitvoering van het horizontale acquis moet worden verbeterd, vooral wat betreft publieksparticipatie en toegang tot justitie in milieuzaken. Er moeten nog steeds aanzienlijke inspanningen worden geleverd om de bestuurlijke capaciteit te versterken, met name op het gebied van natuurbescherming en klimaatverandering. Met betrekking tot *klimaatverandering* zijn nog steeds aanzienlijke aanvullende inspanningen nodig om de aanpassing van de wetgeving te voltooien en de tenuitvoerlegging te waarborgen, met name wat betreft de luchtvaart en de gratis toewijzing, registers en veilingen van emissierechten.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *consumentenbescherming en volksgezondheid*. De aanpassing van de wetgeving en de voorbereidingen op het gebied van consumentenbescherming zijn goed gevorderd. Aanhoudende inspanningen zijn noodzakelijk om de resterende vraagstukken met betrekking tot volksgezondheid aan te pakken.

Kroatië is goede vorderingen blijven maken met betrekking tot de *douane-unie*. Er is sprake van een zeer hoge mate van aanpassing van de wetgeving en gedurende de verslagperiode is de wetgeving verder aangepast. Kroatië heeft de bestuurlijke en operationele capaciteit verder versterkt door de apparatuur voor fysieke inspecties te moderniseren en meer capaciteit te ontwikkelen met betrekking tot risicoanalyse. De voorbereidingen met betrekking tot de IT-interconnectiviteit zijn ook goed gevorderd en moeten worden voortgezet. De bestuurlijke capaciteit met betrekking tot interne controles, controle achteraf en risicobeheer moet verder worden versterkt.

Kroatië is goede vorderingen blijven maken op het gebied van de *buitenlandse betrekkingen*, waar de aanpassing van de wetgeving ver is gevorderd, en blijft zijn standpunten in internationale organisaties afstemmen op en aanpassen aan die van de EU. Kroatië moet echter meer doen om zijn internationale overeenkomsten in overeenstemming te brengen met het acquis en zijn bestuurlijke capaciteit met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp blijven versterken.

Kroatië heeft verdere vooruitgang geboekt met betrekking tot het *buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid*. Het land neemt nog steeds deel aan verschillende EU-missies in het kader van het Europees veiligheids- en defensiebeleid. De aanpassing van de wetgeving op dit terrein is vergevorderd. Kroatië moet de handhaving van de controle op wapens verder versterken, met inbegrip van de transparantie van wapengerelateerde informatie.

Kroatië heeft verdere vooruitgang geboekt met betrekking tot *financiële controle*, waarvoor de aanpassing van de wetgeving vergevorderd is. Aanhoudende inspanningen zijn nodig om de algemene interne financiële controle en externe audits bij de centrale en lokale overheid te verbeteren.

Er is goede vooruitgang geboekt wat betreft de *financiële en budgettaire bepalingen*. De administratieve infrastructuur en procedures voor het beheer van de eigen middelen bij toetreding zijn grotendeels aanwezig.

Voormalige Joegoslavische republiek Macedonië

De voormalige Joegoslavische republiek Macedonië blijft in toereikende mate voldoen aan de **politieke criteria**. Het land heeft de hervormingen in verband met de toetreding voortgezet,

hoewel er nog belangrijke problemen blijven bestaan. De parlementsverkiezingen van juni verliepen in het algemeen volgens de internationale normen. De nieuwe regeringscoalitie werd spoedig gevormd. Enige vooruitgang is geboekt op het gebied van het gerecht en het openbare bestuur, meer bepaald wat het wettelijke kader betreft. Verdere inspanningen zijn nodig voor een doeltreffende tenuitvoerlegging, meer bepaald wat betreft de vrijheid van meningsuiting in de media, de hervorming van het gerecht en de administratie en de bestrijding van corruptie. De dialoog tussen de regering en de oppositie moet worden versterkt om een vlot functioneren van de instellingen te verzekeren.

De kaderovereenkomst van Ohrid, die nu tien geleden werd gesloten, blijft een essentieel element voor de democratie en de rechtsstaat in het land. Er is enige vooruitgang geboekt met de tenuitvoerlegging van de taalwet en de wetten inzake decentralisatie en evenwichtige vertegenwoordiging. Er zijn voortdurende inspanningen nodig voor de aanpak van blijvende problemen zoals met het onderwijs en ter verzekering van harmonische verhoudingen tussen alle bevolkingsgroepen.

Er is vooruitgang geboekt met het organiseren van verkiezingen, die in het hele land open waren en goed georganiseerd werden. De regering moet de tekortkomingen aanpakken en de conclusies en aanbevelingen van de OVSE/ODIHR-verkiezingswaarnemingsmissie volledig ten uitvoer leggen. De middelen van het parlement moeten worden vergroot om het in staat te stellen zijn rol te vervullen. De boycot door de oppositie verhinderde het functioneren van het parlement van januari tot aan de verkiezingen. Na de verkiezingen is de oppositie in het nieuwe parlement vertegenwoordigd. Er is enige vooruitgang geboekt met de hervorming van het parlement. Met de uitvoering van de taalwet en het reglement van orde is vooruitgang geboekt. De politieke dialoog moet verder worden versterkt.

De regeringscoalitie heeft een aantal problemen overwonnen en de interne samenwerking versterkt. De nieuwe regering heeft het hervormingsproces met het oog op de EU een nieuwe impuls gegeven. Wat lokaal bestuur betreft, moet het financiële kader voor de verstrekking van lokale diensten transparanter en billijker te worden.

Er is vooruitgang geboekt inzake het kader voor de overheidsdiensten met de oprichting van een ministerie dat bevoegd is voor de hervorming van het openbare bestuur. e-Overheidsdiensten werden verbeterd om de dienstverlening aan de burgers op te voeren. Er was echter slechts beperkte vooruitgang met de algemene uitvoering van de hervormingen. Er zijn nog belangrijke inspanningen nodig, meer bepaald wat betreft het aanwervingsbeleid en het respect voor de beginselen van transparantie, professionalisme en onafhankelijkheid van de overheidsdiensten. De wijzigingen op de wet inzake algemene bestuursprocedures verzekeren geen doeltreffende verstrekking van administratieve diensten, noch de bescherming van de burgers.

Er is een breed opgevat wetgevingspakket goedgekeurd om de doeltreffendheid van het gerecht te verbeteren, waarvan een gedeelte tussen 2012 en 2015 van kracht zal worden. Een hoog administratief hof werd opgericht, waarmee een lacune in het rechtsstelsel wordt opgevuld. Het stemrecht van de minister van Justitie in de raad van justitie is afgeschaft om de onafhankelijkheid van het gerecht te versterken. Er zijn nog verdere stappen nodig om de onafhankelijkheid en het professionalisme in de praktijk te verbeteren, meer bepaald door de aanwervingspraktijk. De tenuitvoerlegging van eerdere hervormingen moet worden versterkt.

Er werden verdere verbeteringen aangebracht aan het wettelijke kader voor het anticorruptiebeleid. De aanbevelingen van de GRECO (Groep van staten tegen corruptie) werden opgevolgd en er is van start gegaan met een systematische verificatie van vermogensverklaringen. Er moet nog een stand van zaken worden opgemaakt van de behandeling van corruptiezaken op hoog niveau en de verificatie van verklaringen inzake belangenconflicten dient te worden gesystematiseerd. De transparantie van de overheidsuitgaven en van de subsidiëring van politieke partijen blijft onvoldoende. Corruptie komt nog steeds op vele gebieden voor en blijft een groot probleem.

Het wettelijke en institutionele kader voor **de mensenrechten en de bescherming van minderheden** is over het algemeen voorhanden. *Burgerlijke en politieke rechten* worden over het algemeen gerespecteerd en er is beperkte verdere vooruitgang geboekt. Een aantal gevangenispenitentiarissen werd gemoderniseerd, maar het land moet nog steeds een doeltreffende nationale strategie voor het gevangenisstelsel opzetten. Er blijven tekortkomingen in verband met de bestrijding van straffeloosheid binnen de instanties voor rechtshandhaving. Er is een dialoog begonnen in verband met de ernstige problemen met de vrijheid van meningsuiting in de media. Uitgevers en journalisten maakten melding van toenemende politieke druk en intimidatie. De sluiting van een belangrijk televisiekanaal op beschuldiging van belastingontduiking en van drie dagbladen die kritiek hadden op de regering, doet vragen rijzen over de proportionaliteit en selectiviteit van de procedure omdat daardoor de diversiteit van het medialandschap verkleind wordt. In deze context worden journalisten en uitgevers gemakkelijk beïnvloed, hetgeen resulteert in algemene zelfcensuur. De openbare omroep vervult niet zijn statutaire taak.

Economische en sociale rechten zijn over het algemeen voorhanden, en enige verdere vooruitgang werd geboekt. Er werden nieuwe criteria toegepast voor een representatieve deelname van de sociale partners. De nationale raad voor de preventie van jeugdgedelinquentie en de commissie voor de bescherming tegen discriminatie hebben hun werkzaamheden aangevat. De wet op de bestrijding van discriminatie moet nog volledig in overeenstemming worden gebracht met de Europese verworvenheden, meer bepaald wat betreft discriminatie op grond van seksuele geaardheid. De bevoegdheden van de antidiscriminatiecommissie moeten worden versterkt.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *culturele rechten en minderheden*. De tiende verjaardag van de kaderovereenkomst van Ohrid was een goede gelegenheid voor een intensivering van de dialoog tussen de gemeenschappen in het land. De president van de republiek en de eerste minister namen beide deel aan vieringen van deze verjaardag. In het parlement werd vooruitgang geboekt met de tenuitvoerlegging van de taalwet. De vertegenwoordiging van etnische Albanezen in de overheidsdiensten is overeenkomstig hun aandeel in de bevolking en de vertegenwoordiging van Rom-zigeuners en Turken is toegenomen. De integratie van de zigeuners in het onderwijssysteem is verbeterd, met een grotere deelname aan middelbaar en hoger onderwijs. Er zijn nog voortdurende inspanningen nodig om het vertrouwen te vergroten, speciaal op het gebied van onderwijs, cultuur en taal. De Roma kampen nog steeds met zeer moeilijke levensomstandigheden en discriminatie.

Wat **regionale vraagstukken en internationale verplichtingen** betreft, is de samenwerking met het Internationale Strafhof voor het voormalige Joegoslavië (ICTY) integraal gehandhaafd. In juli keurde het parlement een authentieke interpretatie van de amnestiewet goed, waarin wordt verklaard dat de amnestie geldt voor alle verdachten die niet door het ICTY zullen worden berecht. Wat betreft het Internationale Strafhof is de bilaterale immuniteitsovereenkomst met de Verenigde Staten niet in overeenstemming met de

gemeenschappelijke standpunten en de beginselen van de EU. Het land moet zich aanpassen aan het EU-standpunt.

Het land is actief blijven deelnemen aan de regionale samenwerkingsinitiatieven, zoals het samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa (SEECP), de raad voor regionale samenwerking (RCC) en de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA).

De voormalige Joegoslavische republiek Macedonië is een actieve partner in de regio en onderhoudt over het algemeen goede betrekkingen met de buurlanden en andere uitbreidingslanden. De betrekkingen met Griekenland lijden echter nog steeds onder de onopgeloste naamkwestie. Het land blijft betrokken bij gesprekken onder auspiciën van de VN alsook via rechtstreekse ontmoetingen tussen de eerste ministers, teneinde het probleem op te lossen. Daden en woorden die de betrekkingen van goede nabuurschap kunnen schaden, moeten worden vermeden. Het onderhouden van betrekkingen van goede nabuurschap, zoals een door onderhandelingen tot stand gekomen en wederzijds aanvaardbare oplossing van de naamkwestie, onder auspiciën van de VN, blijft van wezenlijk belang.

De voormalige Joegoslavische republiek Macedonië heeft haar capaciteit om **de verplichtingen van het lidmaatschap te vervullen** verbeterd. Het land maakte enige vooruitgang met de vervulling van de prioriteiten van het toetredingspartnerschap. Het land heeft echter nog steeds te kampen met grote tekortkomingen bij het uitvoeren en daadwerkelijk doen naleven van de wetgeving. Er zijn niet voldoende personele en financiële middelen voorhanden voor een volledige toepassing van de EU-verworvenheden.

De **economie** van de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië begon in de tweede helft van 2010 te herstellen, dankzij de buitenlandse vraag en meer investeringen, meer bepaald in de bouwsector. Eind 2010 kwam de regering met het IMF een verzorgskredietfaciliteit overeen. Hierdoor moet het vertrouwen van de internationale markten worden vergroot. De structurele hervormingen zijn voortgezet. De nog steeds hoge structurele werkloosheid, vooral onder jongeren en laagopgeleiden, blijft echter zeer zorgwekkend. De institutionele capaciteit van het openbare bestuur en van de regelgevende en toezichthoudende agentschappen is nog onvoldoende.

Wat de **economische criteria** betreft, heeft de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië verder goede vooruitgang geboekt. Op sommige gebieden werd grotere vooruitgang geboekt naar een degelijk functionerende markteconomie, met name door vereenvoudiging van de bedrijfsregistratie, versnelling van gerechtelijke procedures, beter functioneren van de financiële markten, verdere vereenvoudiging van het regelgevende kader en betere communicatie met het bedrijfsleven. Het land moet in staat worden geacht op middellange termijn het hoofd te bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie, mits het hervormingsprogramma daadkrachtig uitgevoerd blijft worden, zodat de aanzienlijke structurele zwakten worden weggewerkt.

In het land bestaat een brede consensus over de kern van het economische beleid. De economische dialoog met het bedrijfsleven is verbeterd. Het monetaire beleid, gebaseerd op de feitelijke koppeling aan de euro, heeft bijgedragen tot de groei en tot macro-economische stabiliteit. Het begrotingsbeleid bleef gericht op stabiliteit. Er is enige verdere vooruitgang geboekt met het verbeteren van de markttoegang en de vereenvoudiging van het regelgevende kader. De faillissementsprocedures zijn verder verkort en de registratie van eigendommen is nagenoeg voltooid. De financiële sector begon aan een herstel na de mondiale financiële

crisis. De concurrentie in deze sector is licht verbeterd, alsook het niveau van de financiële bemiddeling.

Zwakke punten in de rechtsstaat blijven een degelijk functioneren van de markteconomie hinderen. De doeltreffendheid van het openbare bestuur is nog steeds beperkt, ten gevolge van loodzware procedures, tekortkomingen van het personeel en een sterk personeelsverloop. Sommige regelgevende en toezichthoudende organen zijn nog steeds niet onafhankelijk genoeg en hebben nog steeds niet genoeg middelen om effectief te kunnen functioneren. De uitvoering van contracten is nog steeds moeilijk, waardoor het bedrijfsklimaat wordt geschaad, met name voor kleine en middelgrote ondernemingen. De kwaliteit van het onderwijs en het menselijke kapitaal is laag. Het fysieke kapitaal moet verder worden gemoderniseerd en verdiept. De kwaliteit van het begrotingsbestuur is laag gebleven, gedeeltelijk ten gevolge van een sterke korte-termijnoriëntering van de overheidsuitgaven. De vooruitgang met het terugdringen van de zeer hoge structurele werkloosheid is daarom erg beperkt gebleven. De staatsschuld is gestegen ten gevolge van voortdurende begrotingstekorten en meer buitenlandse leningen. De informele sector vormt nog steeds een groot probleem.

Er was enige vooruitgang op het gebied van *het vrije verkeer van goederen*. De begroting voor de tenuitvoerlegging van de omvattende strategie voor de horizontale instellingen is toegenomen, hoewel de kaderwetgeving nog steeds niet helemaal op één lijn is gebracht met de horizontale EU-verworvenheden. Er is weinig vooruitgang op het gebied van *het vrije verkeer van werknemers*, waarvoor de aanpassing van de wetgeving zich nog in een vroeg stadium bevindt. Op het gebied van *het recht van vestiging en de vrijheid van dienstverlening* ligt het land op schema, meer speciaal wat de postdiensten betreft. Het coördinatie-niveau tussen de verschillende organen die verantwoordelijk zijn voor de vergunning van grensoverschrijdende dienstverlening, is ook verbeterd. Wat betreft de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties bevindt het land zich in een vroeg stadium. De vooruitgang inzake *het vrije kapitaalverkeer* richtte zich voornamelijk op de handhaving inzake de bestrijding van witwassen en de financiering van terrorisme. Er bestaan beperkingen op investeringen op korte termijn en grensoverschrijdende betalingen zolang niet is overgegaan naar het tweede stadium van de stabilisatie- en associatieovereenkomst.

Er is vooruitgang geboekt op het gebied van *overheidsopdrachten*. De aanbestedingsprocedures zijn transparanter geworden en de handhaving is verbeterd. De wetgeving over concessies en partnerschappen tussen de overheid en de particuliere sector strookt echter nog niet met de EU-normen. De bestuurlijke capaciteit op het gebied van verhaal en concessies, alsook op het niveau van de aanbestedende diensten, blijft zwak.

Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van *het vennootschapsrecht*, speciaal inzake verdere aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen. Het wettelijke kader inzake financiële controle is nog slechts gedeeltelijk aan de EU-normen aangepast. Er is enige vooruitgang geboekt met de verbetering van het wettelijke kader inzake *intellectuele eigendom*. De stand van zaken inzake onderzoek naar, vervolging en gerechtelijke afhandeling van piraterij en namaak is onvoldoende en de mate van bewustwording van het publiek inzake intellectuele-eigendomsrechten blijft beperkt.

Er is enige vooruitgang te melden wat betreft *mededinging*. De handhaving is kwantitatief verbeterd op het gebied van fusies en staatssteun, maar blijft zwak op het gebied van kartels. De kwaliteit van de besluiten op het gebied van staatssteun moet verder worden verbeterd. De

Commissie voor de bescherming van de mededinging beschikt niet over adequate begrotingsmiddelen en personeel op het gebied van antitrust en fusies.

Er is in het algemeen goede vooruitgang geboekt op het gebied van de *financiële dienstverlening*. Op risico gebaseerd toezicht wordt geleidelijk aan toegepast. Er is nieuwe wetgeving ingevoerd voor de reglementering van financiële diensten zoals leasing en de niet-bancaire financiële bedrijven.

Er is vooruitgang geboekt op het gebied van *de informatiemaatschappij en de media*. De aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen kent vooruitgang en de meeste essentiële garanties voor de concurrentie zijn ingevoerd. De capaciteit van de Omroepraad om adequaat toezicht te houden op de markt blijft onvoldoende.

Op het gebied van *landbouw en plattelandontwikkeling* is verdere vooruitgang geboekt. Essentiële steunmaatregelen voor landbouw en plattelandontwikkeling worden geleidelijk aan op één lijn gebracht met de EU-normen. De aanpassing aan de EU-normen vereist verder voortdurende inspanningen. De bestuurlijke capaciteit blijft in heel de sector een probleem. Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van *voedselveiligheid, veterinair en fytosanitair beleid*, meer bepaald in verband met de goedkeuring van nieuwe kaderwetgeving. De bestuurlijke capaciteit van het voedsel- en veterinair agentschap blijft echter onvoldoende om correcte uitvoering van de EU-normen te garanderen.

Op het gebied van het *transportbeleid* is er vooruitgang te melden meer bepaald met het gebruik van tachografen. De resterende problemen hebben voornamelijk betrekking op de nog onvoldoende bestuurlijke capaciteit bij de regelgevende autoriteiten en de autoriteiten voor transportveiligheid. Er moeten procedures voor veiligheidscertificaten worden ingevoerd.

Er is goede vooruitgang geboekt in de *energiesector*, meer bepaald met de goedkeuring van de nieuwe kaderwetgeving en de oplossing van het lang aanslepende conflict met de distributeur, een belangrijke investeerder uit de EU. Er moet nog een goed functionerende elektriciteitsmarkt tot stand worden gebracht en de concurrentievoorwaarden moeten worden gegarandeerd. De financiële onafhankelijkheid van de regelgevende instanties voor stralingsbescherming is nog steeds niet verzekerd.

Er kan beperkte vooruitgang worden gemeld op het gebied van de harmonisering van de *belastingwetgeving* met de EU-normen. De operationele capaciteit van de belastingdienst is verder verbeterd. Er werden nog geen doeltreffende middelen ingezet voor de bestrijding van belastingfraude en er bestaat nog geen gedragscode voor de belasting van bedrijven.

Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van *het economische en monetaire beleid*, speciaal met de aanneming van de relevante bankwetgeving. De kwaliteit van het economische pretoetredingsprogramma is verbeterd. Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van *statistiek*. Er zijn nog aanzienlijke inspanningen nodig om meer bepaald de economische statistieken te verbeteren.

Er is beperkte vooruitgang geboekt met de aanpassing van de wetgeving inzake *sociaal beleid en werkgelegenheid*. De uitvoering van de kaderwet inzake antidiscriminatie is aangevat. De volledige aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen is nog niet bereikt. De hoge werkloosheid en de lage arbeidsparticipatie blijven zorgwekkend. De integratie van zigeuners, gehandicapten en andere sociaal achtergestelden blijft traag verlopen. Een doeltreffend

werkgelegenheids- en sociale-integratiebeleid moet verder worden uitgevoerd, en de sociale dialoog moet verder worden versterkt. De algemene bestuurlijke capaciteit is onvoldoende.

Er is goede, zij het ongelijke vooruitgang geboekt wat betreft het *ondernemings- en industriebeleid*. Er zijn enige resultaten geboekt met de vereenvoudiging van de wetgeving en de bestuurlijke procedures voor bedrijven en de reductie van de bedrijfskosten. Steunmaatregelen voor bedrijven blijven fragmentair binnen diverse programma's.

Op het gebied van de *trans-Europese netwerken* is verdere vooruitgang geboekt. Het land blijft verder zijn transport-, energie- en telecommunicatienetwerk ontwikkelen en neemt actief deel aan het waarnemingscentrum voor vervoer in Zuidoost-Europa en de Energiegemeenschap. De tenuitvoerlegging van Corridor X blijft uitgesteld aangezien voor het opstellen van het financiële kader extra tijd nodig was.

Er is enige vooruitgang te melden op het gebied van *regionale ontwikkeling en de coördinatie van de structuurinstrumenten*. Er is enige vooruitgang geboekt met de uitvoering van de IPA-componenten betreffende het operationele programma voor regionale ontwikkeling en de ontwikkeling van menselijke hulpbronnen. Gebrekkige expertise en onvoldoende institutionele coördinatie hebben geleid tot veel achterstand. Het is noodzakelijk de eigen verantwoordelijkheid van de autoriteiten bij de uitvoering van de programma's te versterken.

Er is enige beperkte vooruitgang te melden inzake de onafhankelijkheid en de doeltreffendheid van het *gerecht*, met inbegrip van de wijziging van de rol van de minister van Justitie in de raad van justitie en de oprichting van een hoog administratief hof. Er zijn verdere inspanningen nodig inzake de evaluatie en de veiligheid van het mandaat van rechters. Enige beperkte vooruitgang werd geboekt inzake *anticorruptiebeleid*. De aanpassing van de wetgeving is voortgezet en de systematische controle van vermogensverklaringen werd ingevoerd. Er dient nog steeds een stand van zaken te worden opgemaakt van de behandeling van corruptiezaken op hoog niveau. Wat de *grondrechten* betreft, is een betere tenuitvoerlegging noodzakelijk, ook al is het wettelijke en institutionele kader over het algemeen voorhanden. Er is een dialoog op gang gebracht om ernstige punten van zorg inzake de vrijheid van meningsuiting in de media aan te pakken. Er is enige vooruitgang geboekt wat de culturele rechten en de minderheden betreft. De kaderovereenkomst van Ohrid blijft een essentieel element van de democratie en de rechtsstaat in het land.

Op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid* zijn goede vorderingen geboekt, met name wat betreft de buitengrenzen en Schengen, gerechtelijke samenwerking en douanesamenwerking. De grenspolitie ontbeert nog steeds adequate technische uitrusting en voldoende begrotingsmiddelen. Er is enige vooruitgang geboekt inzake migratie, visumbeleid, politesamenwerking en de bestrijding van de georganiseerde misdaad. De uitvoering van de politiehervorming is voortgezet, hoewel er nog steeds structurele problemen, gebrek aan personeel en een gebrek aan budgettaire voorzieningen bestaan. De tenuitvoerlegging op het gebied van asiel blijft onvoldoende, met inbegrip van de verstrekking van rechtshulp, de inzet van tolken en toegang tot sociale rechten.

Wat betreft de Europese normen inzake *wetenschap en onderzoek* is vooruitgang te melden. De nationale strategie 2011-2020 werd goedgekeurd. De mate van deelname aan het zevende kaderprogramma voor onderzoek van de EU is verder toegenomen. De bestuurlijke capaciteit voor steun voor deelname aan de kaderprogramma's is zwak. Op het gebied van *onderwijs, opleiding, jeugd en cultuur* zijn enige vorderingen gemaakt met de Europese normen. Het land verbeterde zijn prestaties met betrekking tot de algemene ijkpunten van Onderwijs en

opleiding 2020. De programma's Een leven lang leren en Jeugd in actie blijven opgeschort. Het blijft moeilijk om in het onderwijs meer interactie tussen de bevolkingsgroepen te bewerkstelligen.

Er kan enige vooruitgang worden gemeld op het gebied van het *milieu*, speciaal wat betreft de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen en de ratificatie van multilaterale milieuovereenkomsten. Er zijn belangrijke inspanningen vereist om de nationale wetgeving om te zetten, meer bepaald op het gebied van waterbeheer en de controle van industriële vervuiling. Wat betreft *klimaatverandering* is weinig vooruitgang geboekt met de aanpassing aan en uitvoering van de EU-normen terzake. Er zijn verdere inspanningen nodig om de institutionele capaciteit in het land en de interinstitutionele samenwerking te versterken. Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *consumentenbescherming en volksgezondheid*. De inspanningen worden nog steeds gehinderd door de beperkte financiële middelen en zwakke operationele structuren.

Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van de *douane-unie*, zowel wat de douanewetgeving als wat de bestuurlijke en operationele capaciteit betreft.

Er is vooruitgang geboekt op het gebied van de *externe betrekkingen*, met name wat betreft de aanpassing aan het gemeenschappelijke handelsbeleid.

Er is ook vooruitgang geboekt inzake het *buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid*. Het land trof maatregelen om een betere coördinatie tussen de bevoegde autoriteiten te verzekeren bij de uitvoering van internationale beperkende maatregelen. Het land paste zich aan aan alle EU-verklaringen en besluiten van de Raad en toonde zich voortdurend bereid om deel te nemen aan civiele en militaire operaties voor crisisbeheer.

De vooruitgang op het gebied van de *financiële controle* betrof voornamelijk de aanpassing van de wetgeving en er dienen nu inspanningen te worden gedaan om deze toe te passen, in het bijzonder wat betreft de oprichting van systemen voor financieel beheer en controle. De bestuurlijke capaciteit van de nationale rekenkamer is verder versterkt, maar de onafhankelijkheid van dit orgaan moet nog in de grondwet worden vastgelegd. Er is geen bijzondere vooruitgang te melden wat betreft de *financiële en budgettaire bepalingen*. Over het algemeen is er geen grote divergentie tussen de systemen van het land en de EU wat de fundamentele beginselen en instellingen betreft voor de beleidsterreinen waarvoor de correcte toepassing van de voorschriften inzake de eigen middelen van belang is. Het administratieve kader voor de toepassing van de voorschriften inzake de eigen middelen is nog niet aanwezig.

Montenegro

Montenegro heeft goede vooruitgang geboekt met de **politieke criteria** voor lidmaatschap van de EU, met over het algemeen voldoende resultaten, meer bepaald wat betreft de kernprioriteiten zoals bepaald in het advies van de Commissie van 2010.¹⁸ Het institutionele en wetgevingskader is verbeterd. Dit versterkt het werk van het parlement, het

¹⁸ De kernprioriteiten hebben betrekking op de volgende gebieden: wettelijk kader voor verkiezingen en de wetgevende en toezichhoudende rol van het parlement; de hervorming van het openbaar bestuur; de hervorming van het gerecht; de bestrijding van corruptie; de strijd tegen georganiseerde misdaad; vrijheid van de media en samenwerking met de maatschappelijke organisaties; uitvoering van een antidiscriminatiekader en de situatie van ontheemden. Voor de volledige tekst van de kernprioriteiten zie COM(2010) 670.

verkiezingskader, het professionalisme en de depolitisering van het openbaar bestuur, de onafhankelijkheid en de verantwoordingsplicht van de rechterlijke macht, de strijd tegen corruptie, de vrijheid van de media en de samenwerking met de maatschappelijke organisaties. Montenegro heeft zijn inspanningen opgevoerd om zijn staat van dienst inzake de bestrijding van corruptie en georganiseerde misdaad te verbeteren. Er zijn stappen gezet om de uitvoering van het antidiscriminatiebeleid te verbeteren en de wettelijke status van ontheemden en het respect voor hun rechten te verzekeren. Toch krijgen kwetsbare groepen in de praktijk nog steeds met discriminatie te maken. Montenegro heeft verder een constructieve rol gespeeld in de regio en de stabilisatie- en associatieovereenkomst vlot ten uitvoer gelegd.

Wat de **democratie en de rechtsstaat** betreft, werd de wetgeving inzake minderhedenrechten en -vrijheden en inzake verkiezingen met de grondwet geharmoniseerd.

Het wettelijke en institutionele kader voor *verkiezingen*, een kernprioriteit van het advies, is aanzienlijk verbeterd, overeenkomstig de voornaamste aanbevelingen van de OVSE/ODIHR en de commissie van Venetië. De nieuwe verkiezingswet geeft uitvoering aan de grondwettelijke verbintenis dat minderheden op een correcte manier vertegenwoordigd moeten zijn door de invoering van positieve actie voor de parlementaire vertegenwoordiging van alle minderheden. De wet verbetert ook het bestuur en versterkt de transparantie van het verkiezingsproces. Er is vooruitgang geboekt met de versterking van de wetgevende en toezichthoudende rol van het *parlement*, eveneens een kernprioriteit van het advies, door meer steun aan de parlementaire comités, betere planning van de parlementaire werkzaamheden en een beter toezicht, meer bepaald op het gebied van defensie en veiligheid. De algemene capaciteit van het parlement en de middelen om ontwerp-wetgeving te onderzoeken op conformiteit met de EU-normen moeten nog verder worden verbeterd. Er zijn verdere inspanningen nodig om de toezichthoudende rol van het parlement te versterken en zijn bestuurlijke capaciteit te vergroten.

De nieuwe *regering* geeft hoge prioriteit aan het integratieproces met de EU. De coördinatie van de regeringswerkzaamheden en de beleidsvorming werden verder verbeterd, meer bepaald het overleg met de maatschappelijke organisaties. De regeringswerkzaamheden inzake het actieplan voor het uitvoeren van de kernprioriteiten van het advies van de Commissie zijn systematisch en efficiënt geweest. De capaciteit van de ministeries voor het verzekeren van consistentie en het toezicht op de doeltreffende uitvoering van de wetgeving is tot op zekere hoogte verbeterd, maar moet nog verder worden ontwikkeld. De bestuurlijke capaciteit voor de coördinatie van de Europese integratie, met inbegrip van de financiële steun, moet aanzienlijk worden vergroot. Een aantal wetswijzigingen met het oog op een transparant, doeltreffend en verantwoordelijk bestuur op lokaal niveau zijn nog hangende.

Montenegro heeft belangrijke stappen gezet om de belangrijkste problemen met de *hervorming van het openbare bestuur*, een kernprioriteit van het advies, aan te pakken. De regering heeft een hervormingsstrategie voor het openbare bestuur goedgekeurd en is met de uitvoering ervan van start gegaan, teneinde Europese normen inzake aanwerving en promotie in te voeren en de doeltreffendheid te vergroten. Er werd een verbeterd wettelijk kader goedgekeurd op het gebied van het ambtenarenapparaat en de overheid voor meer doeltreffendheid, depolitisering en op verdiensten gebaseerde aanwerving. De wetgeving tot regeling van de bestuurlijke procedures werd verbeterd en er werd een nieuwe alomvattende hervorming op stapel gezet. De autoriteit voor het beheer van de menselijke hulpbronnen werd versterkt. De voorbereidingen voor de uitvoering van de goedgekeurde wetgeving moeten worden opgedreven en specifiek gericht op het verzekeren in de praktijk van depolitisering, professionalisme, doeltreffendheid en onpartijdigheid van het bestuur, met

inbegrip van op verdiensten gebaseerde aanwervingen en promoties. Bij de uitvoering van deze strategie moet terdege rekening worden gehouden met de noodzaak om bestuurlijke structuren te rationaliseren en de bestuurlijke capaciteit te vergroten, meer bepaald op gebieden in verband met Europese integratie, en tegelijk de betaalbaarheid van het openbare bestuur te garanderen. De capaciteit van het bureau van de ombudsman en de nationale rekenkamer moet verder worden opgedreven.

Wat het *gerechtelijke systeem* betreft, heeft Montenegro vooruitgang geboekt met de versterking van de onafhankelijkheid, autonomie, doeltreffendheid en verantwoordelijkheid van rechters en aanklagers, een van de kernprioriteiten van het advies. Het wettelijke kader werd verbeterd op sub-grondwettelijk niveau inzake de onafhankelijkheid van het gerecht en de autonomie van de openbare aanklager, en het proces van de grondwetsvorming kende vooruitgang. De bepalingen over de verantwoordingsplicht van rechters en aanklagers werden versterkt. Er zullen in de nabije toekomst aanzienlijke inspanningen nodig zijn om de hervorming van de wetgeving te voltooien en de pas goedgekeurde wetgeving doeltreffend uit te voeren, onder meer door overtuigende resultaten te boeken in de strijd tegen corruptie en de georganiseerde misdaad op alle niveaus. Er moet nog steeds één nationaal aanwervingssysteem voor gerechtelijke benoemingen worden ingesteld, gebaseerd op anonieme toetsen. Er moet nog steeds systematische opleiding worden georganiseerd voor alle rechters en aanklagers, meer bepaald inzake de nieuwe wetgeving en de EU-wetgeving. De inspanningen om de gerechtelijke achterstand weg te werken, moeten worden opgevoerd, maar de gebruikte methoden moeten consistent worden. Het gebrek aan adequate infrastructuur en uitrusting blijft de doeltreffendheid van het gerecht hinderen. De vonnissen van de rechtbanken moeten volledig openbaar worden gemaakt.

Op het gebied van het *anticorruptiebeleid* is vooruitgang geboekt met de uitvoering van de anticorruptiestrategie en het actieplan van de regering, een van de kernprioriteiten van het advies. Het strategische en wettelijke kader voor de bestrijding van corruptie werd versterkt op essentiële gebieden als de financiering van de politieke partijen, belangenvermenging, inbeschuldigingstelling, bescherming van klokkeluiders en overheidsopdrachten. De risico-analyse op kritieke terreinen werd voltooid teneinde het preventiebeleid verder te verfijnen. De technische en bestuurlijke capaciteit voor preventie en bestrijding van corruptie werd verbeterd en diverse corruptieonderzoeken werden doorgevoerd. Er werden stappen gezet om degelijke resultaten te boeken met pro-actieve onderzoeken, vervolgingen en veroordelingen in corruptiezaken, hetgeen een kernprioriteit van het advies is. Toch moeten de inspanningen nog worden opgedreven om dit verder te ontwikkelen. Het aantal definitieve veroordelingen blijft klein, met name in zaken op hoog niveau. Het gebruik van speciale onderzoeksmaatregelen blijft gehinderd worden door een gebrek aan adequate uitrusting en gespecialiseerd personeel. De coördinatie tussen de instanties en meer bepaald de samenwerking tussen de aanklagers en de politie moeten verder worden verbeterd. De tenuitvoerlegging van het wetgevende kader blijft ongelijk. De onlangs goedgekeurde bepalingen inzake belangenvermenging en de financiering van politieke partijen moeten onverdroten worden uitgevoerd. Er blijft behoefte aan een strenger toezicht op corruptie en belangenconflicten in het gerecht. Corruptie komt nog steeds op vele gebieden voor en blijft een groot probleem.

De *eerbiediging van de mensenrechten en de bescherming van minderheden* wordt in Montenegro over het algemeen gewaarborgd. Er zijn inspanningen gedaan om het relevante wettelijke en institutionele kader verder te verbeteren. De doeltreffende uitvoering van de bestaande wetgeving en de versterking van de bestuurlijke capaciteit moeten worden verzekerd.

Wat betreft de *bevordering en handhaving van de mensenrechten* is beperkte vooruitgang geboekt. De autoriteit en invloed van het bureau voor de bescherming van de mensenrechten en vrijheden (ombudsman) zijn aanzienlijk vergroot: de nieuwe wet op de ombudsman werd in juli aangenomen. Daarmee werd het bureau van de ombudsman tot een nationaal mechanisme voor de bescherming tegen foltering en discriminatie. Toch blijft het bureau van de ombudsman kampen met onvoldoende financiële en bestuurlijke capaciteit om zijn taken efficiënt uit te voeren. Er is enige beperkte vooruitgang gemaakt inzake *slechte behandeling en de bestrijding van straffeloosheid*. Het betrokken personeel heeft verdere opleiding gekregen. Occasioneel wordt nog melding gemaakt van geweldplegingen, met name in politiecommissariaten. De verwerking van de gerapporteerde gevallen gebeurt nog steeds langzaam. Wat het *gevangenisstelsel* betreft, werd het wettelijke en regelgevende kader voor de oprichting van een systeem van alternatieve straffen en de uitvoering van strafrechtelijke straffen ontwikkeld. De gevangenisstoestanden moeten verder op één lijn worden gebracht met de internationale normen, meer bepaald wat betreft medische verzorging en familiekamers. De kwestie van de doeltreffende uitvoering van straffen moet ook worden opgelost.

Er is vooruitgang geboekt op het punt van de *vrijheid van meningsuiting*, een van de kernprioriteiten van het advies. Laster en smaad werden volledig uit het strafrecht gehaald. Het hooggerechtshof keurde richtsnoeren goed voor de nationale gerechtshoven om de hoogte van de geldelijke vergoeding te regelen bij gevallen van smaad tegen de media, overeenkomstig de Europese normen en de jurisprudentie van het Europees Hof voor de rechten van de mens. Vroegere gevallen van geweld en actuele bedreigingen van journalisten worden echter nog steeds niet degelijk onderzocht en vervolgd.

De *vrijheid van vergadering en vereniging* wordt over het algemeen gerespecteerd. Er is zeer goede vooruitgang geboekt met de samenwerking tussen de overheidsinstellingen en de *maatschappelijke organisaties*, een van de kernprioriteiten van het advies. De wet op de ngo's werd in juli aangenomen. De hoogste overheden van de staat hebben regelmatig contact onderhouden met ngo's en over het algemeen bestaat een open en constructieve samenwerking met de belanghebbenden. Er zijn ook inspanningen ondernomen om de samenwerking te verbeteren met de maatschappelijke organisaties op lokaal niveau.

Montenegro boekte vooruitgang inzake het *antidiscriminatiebeleid*, een van de kernprioriteiten van het advies. De wet op de ombudsman werd in juli goedgekeurd. De ombudsman is nu verantwoordelijk voor gevallen van antidiscriminatie. Op het kabinet van de eerste minister werd in september een adviseur aangesteld inzake antidiscriminatie. Zigeuners (Roma, Ashkali en Egyptenaren), mensen met een handicap en lesbische, homoseksuele, biseksuele en transseksuele personen worden nog steeds gediscrimineerd, ook door overheidsinstanties. Een doeltreffende uitvoering van de antidiscriminatiewet moet worden bewezen door een grotere capaciteit van het bureau van de ombudsman en van de wetshandhavingsorganen om discriminatiegevallen op een degelijke manier aan te pakken. Er is vooruitgang geboekt betreffende de handhaving van de rechten van *gehandicapten*. De antidiscriminatiewet tegen gehandicapten en de wet op arbeidsreïntegratie en werkgelegenheid voor mensen met een handicap werden goedgekeurd. Er werden activiteiten voor inclusief onderwijs opgestart en een aantal inspanningen gedaan om de werkgelegenheid voor deze mensen te bevorderen. Het wettelijke kader vertoont echter tekortkomingen, met name inzake positieve actie en sanctiemechanismen, en deze personen worden nog steeds geconfronteerd met discriminatie inzake werkgelegenheid en toegang tot openbare ruimten. De toestanden in de instelling Komanski Most blijven zorgwekkend. Er is enige vooruitgang geboekt met de bevordering van het respect voor de *rechten van de vrouw*, maar de

handhaving van deze rechten, meer bepaald wat betreft de slachtoffers van huiselijk geweld, blijft beperkt. De toegang van vrouwen tot beleidsfuncties moet worden verbeterd.

Beperkte vooruitgang is geboekt ten aanzien van *eigendomsrechten*. Het proces van restitutie verloopt nog steeds erg traag en moet worden versneld. Ten gevolge van een aantal vervalsingen van eigendomsdocumenten werden maatregelen getroffen om de controle op de kadasterbureaus te versterken. Het parlement keurde in juli amendementen goed op de wet op staatscontrole en het kadaster voor onroerend goed; toch moet het functioneren van het kadaster nog verder worden verbeterd, meer bepaald wat betreft de volledigheid en correctheid van de gegevens en de nationale spreiding ervan.

De relaties tussen de bevolkingsgroepen in Montenegro bleven stabiel. Er zijn inspanningen gedaan om de politieke vertegenwoordiging van de minderheden te verbeteren, door een wijziging van de wet op de rechten van de minderheden overeenkomstig de grondwet. De vooruitgang inzake de economische, sociale en politieke integratie van de *Roma, Ashkali en Egyptenaren* is nog steeds vrij beperkt, ondanks voortdurende inspanningen van de autoriteiten op nationaal en lokaal niveau. Er is beperkte vooruitgang geboekt met de verbetering van de situatie van *ontheemden*, een van de kernprioriteiten van het advies. Ondanks inspanningen van de autoriteiten om deze personen te voorzien van een wettelijke verblijfsstatus is dit ten gevolge van de ingewikkelde procedures tot dusver slechts in een klein aantal gevallen gebeurd.

Wat betreft **regionale kwesties en internationale verplichtingen** blijft Montenegro voldoen aan de voorwaarden van het stabilisatie- en associatieproces inzake samenwerking met het ICTY en regionale samenwerking. Montenegro is actief blijven deelnemen aan de regionale samenwerkingsinitiatieven, zoals het samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa (SEECP), de raad voor regionale samenwerking (RCC) en de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA). In 2010-2011 bekleedde Montenegro het voorzitterschap van het Midden-Europees initiatief (CEI), het samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa (SEECP) en het Adriatisch-Ionische initiatief (AII). Het land blijft sterk betrokken bij regionale samenwerking en speelt een constructieve regionale rol. Een aantal nog hangende bilaterale problemen moet worden opgelost.

Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt wat betreft het *proces van de verklaring van Sarajevo*. Na de bijeenkomsten in juni en september 2011 hebben Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Montenegro en Servië op een aantal punten overeenstemming bereikt, onder andere over de tekst van een gezamenlijke verklaring die in november 2011 tijdens een vergadering van ministers in Belgrado zal worden ondertekend.

Wat betreft het Internationale Strafhof is de bilaterale immuniteitsovereenkomst uit 2003 met de Verenigde Staten niet in overeenstemming met de gemeenschappelijke standpunten en de beginselen van de EU. Montenegro moet zich aanpassen aan het EU-standpunt.

De **economie** van Montenegro begon in 2010 aan een herstel van de gevolgen van de crisis die het economische beleidskader van het land belastte. De afwezigheid van de gebruikelijke hulpmiddelen voor monetair beleid¹⁹ heeft ertoe geleid dat het begrotingsbeleid voor de moeilijke taak stond het herstel van de groei te combineren met consolideringsmaatregelen. Toch kon het land de algemene macro-economische stabiliteit en de kwaliteit van de

¹⁹ Montenegro gebruikt unilateraal de euro als enig wettelijk betaalmiddel.

overheidsfinanciën verbeteren, en tegelijk het hervormingsritme handhaven. Het herstelproces van de economie in Montenegro is nog steeds fragiel. Het concurrentievermogen van de economie blijft beperkt met een geringe diversifiëring over de sectoren. Er blijven tekortkomingen inzake de rechtsstaat, het openbare bestuur, de menselijke hulpbronnen en infrastructuur.

Wat de **economische criteria** betreft, heeft Montenegro verdere vooruitgang geboekt naar een functionerende markteconomie door een verdere stabilisering van de banksector en het handhaven van een relatief voorzichtig begrotingsbeleid, waardoor de macro-economische stabiliteit werd versterkt. Montenegro wordt in staat geacht op de middellange termijn het hoofd te bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie, mits het doorgaat met het wegwerken van de bestaande structurele zwakten door de uitvoering van zijn hervormingsprogramma.

Het herstel van de exportgeoriënteerde industrietakken stimuleerde de economische groei en droeg samen met een beperkte binnenlandse vraag en positieve ontwikkelingen in de toerismesector bij tot een reductie van de nog steeds hoge externe onevenwichtigheden. Het economische beleid bleef consistent en een aantal structurele hervormingen kende vooruitgang. De hervorming van de openbare pensioenen is een stap in de richting van een hogere kwaliteit en meer duurzaamheid van de overheidsfinanciën. De mechanismen voor het starten en opheffen van bedrijven, de handhaving van overeenkomsten, alsook de procedures voor de registratie van bedrijven en eigendommen werden verder verbeterd. De financiële wetgeving werd ontwikkeld met het oog op een grotere weerbaarheid van de sector.

De financiële bemiddelaarsrol van de banken bleef echter beperkt doordat de banken doende waren hun jaarbalansen te consolideren. Het zeer grote aandeel van onrendabele leningen blijft een ernstig probleem voor de financiële stabiliteit. De bedrijven blijven geconfronteerd met beperkte en dure kredietvoorwaarden. De werkloosheid is hoog. De begrotingsfinancieringsbehoeften hebben geleid tot een grotere openbare schuld terwijl de voorwaardelijke verplichtingen die voortvloeien uit staatsgaranties en achterstanden op de begroting aanzienlijk zijn toegenomen. Het proces van privatisering had te leiden onder het negatieve klimaat wereldwijd. Naast toerisme en de uitvoer van basisproducten blijft de economische activiteit geconcentreerd in de niet-verhandelbare sectoren. De informele sector vormt nog steeds een groot probleem. Blijvende tekortkomingen in de rechtsstaat hebben negatieve gevolgen op het investerings- en bedrijfsklimaat.

Montenegro heeft goede vooruitgang geboekt met de verbetering van zijn capaciteit om **de verplichtingen van het lidmaatschap te vervullen**, meer bepaald op het gebied van overheidsopdrachten, vennootschapsrecht, statistieken, financiële diensten, het gerecht en de fundamentele rechten, wetenschap en onderzoek, onderwijs, jeugd en cultuur. Op andere gebieden, zoals het vrije verkeer van werknemers, de vrijheid van dienstverlening, landbouw, milieu, regionaal beleid en de coördinatie van de structuurfondsen is de vooruitgang beperkt gebleven. Montenegro is aan zijn verbintenissen op grond van de stabilisatie- en associatieovereenkomst over het algemeen vlot blijven voldoen. Er blijven toch nog enkele lacunes inzake staatssteun en transitverkeer, waar verdere inspanningen voor de aanpassing van de wetgeving nodig zijn.

Er zijn vorderingen te melden inzake normalisatie, accreditatie, metrologie en marktcontrole op het gebied van het *vrije verkeer van goederen*. De aanpassing van het horizontale wettelijke kader aan de EU-normen is niet ver gevorderd, en de omzetting van het productspecifieke acquis is nog niet helemaal van start gegaan. Er was weinig vooruitgang op

het gebied van het *vrije verkeer van werknemers*, voornamelijk op het gebied van de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels. De aanpassing van het wettelijke kader aan de EU-normen staat nog in de kinderschoenen. Er is weinig vooruitgang op het gebied van het *recht van vestiging en de vrije verlening van diensten*, met name wat de afgifte van bouwvergunningen betreft. De volledige onafhankelijkheid van het agentschap voor elektronische communicatie en postdiensten is niet verzekerd. De inspanningen voor de aanpassing aan de EU-dienstenrichtlijn moeten worden opgedreven. Er was enige vooruitgang op het gebied van het *vrije kapitaalverkeer*, meer bepaald wat betreft de bestrijding van witwassen, de bestrijding van terrorismefinanciering en samenwerking tussen de financiële toezichtsautoriteiten en handhavingsorganen. De bestuurlijke en toezichtscapaciteit blijft zwak. Goede vooruitgang kan worden gemeld wat betreft *overheidsopdrachten*. De bestuurlijke capaciteit is versterkt en de transparantie van de procedures is verbeterd. Het algemene institutionele concept voor openbare aanbestedingen wekt enige zorg. Montenegro heeft goede vooruitgang geboekt op het gebied van het *vennootschapsrecht*. Montenegro kende vooruitgang met de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen inzake bedrijfsorganisatie, boekhouding en financieel toezicht en overnamebiedingen.

Er is enige vooruitgang geboekt met de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen op het gebied van de wetgeving inzake *intellectuele eigendom*, meer bepaald betreffende auteursrechten en verwante rechten, merken en de bescherming van industriële ontwerpen. Een extra versterking van de bestuurlijke capaciteit is vitaal voor verdere vooruitgang op dit gebied.

Op *mededingingsgebied* is enige vooruitgang geboekt met de aanpassing van de nationale wetgeving aan de EU-normen. Er blijven echter problemen met de bestuurlijke capaciteit voor de bescherming van de concurrentie en de organen voor staatssteun. Bovendien is de aanpassing van het wettelijke kader inzake staatssteun aan de EU-voorschriften nog niet voltooid. Het feit dat de verbintenissen inzake staatssteun in het kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst niet volledig worden nageleefd, blijft een punt van zorg. De operationele onafhankelijkheid van de autoriteit voor staatssteun moet verder worden gegarandeerd. Wat de metaalindustrie betreft, moeten de autoriteiten volledige transparantie verzekeren over het bedrag van staatssteun dat aan de aluminium- en staalbedrijven wordt verstrekt. Er moeten onverwijld besluiten worden getroffen over de verantwoordelijkheid van het staalbedrijf dat failliet verklaard werd.

Montenegro maakte ongelijke vooruitgang op het gebied van *financiële diensten*, meer bepaald de banksector. De samenwerking tussen de drie regelgevende instanties is versterkt. De aanpassing van de wetgeving op het gebied van verzekeringen, financiële infrastructuur, effectenmarkten en investeringsdiensten is nog in een vroeg stadium, en de situatie van de bedrijfspensioenfondsen moet worden bekeken.

Wat betreft *de informatiemaatschappij en de media* is er verdere vooruitgang wat de aanpassing van de wetgeving aangaat. Op het gebied van elektronische communicatie en de informatiemaatschappij is de onafhankelijkheid van de regelgevende autoriteit verbeterd, maar nog steeds precair. Er moeten nog inspanningen worden gedaan om de wetgeving volledig ten uitvoer te leggen en concurrentiegaranties in te voeren om voor alle marktdeelnemers gelijke regels te laten gelden. Op het gebied van het audiovisuele beleid werd het agentschap voor elektronische media versterkt, maar zijn capaciteit om de markt effectief te beheren, blijft onvoldoende.

Enige vooruitgang is geboekt inzake *landbouw en plattelandsontwikkeling*. Er werd een basis vastgesteld voor accurate landbouwstatistieken. De vooruitgang inzake de beleidsontwikkeling en het gebruik van beschikbare financiële steun op het gebied van plattelandsontwikkeling is vrij beperkt gebleven.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *voedselveiligheid en veterinaire en fytosanitaire beleid*, namelijk de versterking van de capaciteit op het gebied van de voedselveiligheid en de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen op het gebied van het veterinaire en fytosanitaire beleid. Enige vooruitgang is geboekt op het gebied van de *visserij*, meer bepaald wat betreft de versterking van de bestuurlijke capaciteit, betere inspecties en toezicht van mariene visserijbestanden en de verzameling van gegevens op een meer systematische manier. De beheers- en inspectiecapaciteit van het visserijbestuur blijft zwak.

Er werd enige vooruitgang geboekt in het *transportbeleid* wat de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen betreft, speciaal op het gebied van wegvervoer en luchtvervoer. Er moeten verdere inspanningen worden gedaan om een volledige aanpassing aan de EU-normen inzake vervoer te verwezenlijken, met name voor het derde spoorwegpakket. Er werden besluiten getroffen om discriminatoire wegehellingen ten aanzien van EU-voertuigen op te heffen. De wetgeving moet echter volledig worden uitgevoerd. Montenegro heeft enige vooruitgang geboekt op het gebied van *energie*, meer bepaald op het gebied van duurzame energie. Er werd een nieuwe strategie voor het energiebeleid tot 2030 goedgekeurd. Er moeten verdere inspanningen worden gedaan om wetgeving aan te nemen inzake olievoorraden en voor het opzetten van een regelgeving waarmee het gebruik van duurzame energiebronnen in alle sectoren moet worden bevorderd. De bestuurlijke capaciteit blijft nog steeds beperkt.

Montenegro boekte enige vooruitgang op het gebied van *belastingen*, voornamelijk door het opzetten van een registratie- en inningssysteem per computer. De bestuurlijke capaciteit op het gebied van de informatietechnologieën (IT) en de doeltreffendheid van de datasystemen op het gebied van de bestuurlijke samenwerking en de interne controle blijven onvoldoende.

Er is verdere vooruitgang geboekt op het gebied van het *economische en monetaire beleid*, voornamelijk door een verbetering van het wettelijke kader, met de goedkeuring van een reeks gedetailleerde bepalingen over reserveverplichtingen, kredietregistratie, en de intrekking, vervanging en vernietiging van versleten bankbiljetten en munten.

Er is goede vooruitgang te melden op het gebied van de *statistiek*. Montenegro voerde de volks- en huishoudenstelling in april 2011 op een succesvolle manier door en publiceerde de eerste volledige resultaten in juli. Toch zijn er nog aanzienlijke inspanningen nodig om de aangemerkte tekortkomingen weg te werken en de statistische infrastructuur te verbeteren met het oog op een voldoende aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen inzake statistiek.

Er is weinig vooruitgang geboekt inzake de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen op het gebied van *sociaal beleid en werkgelegenheid*, meer bepaald inzake gezondheid en veiligheid op het werk, sociale integratie en sociale bescherming. Er zijn enige vorderingen geboekt op het gebied van de sociale dialoog. Er zijn inspanningen gedaan inzake antidiscriminatie, meer bepaald door de goedkeuring van de wet op de ombudsman en bewustmakingsactiviteiten. Zowel de capaciteit van de dienst voor arbeidsvoorziening als die van de arbeidsmarktmaatregelen blijft onvoldoende met betrekking tot de lage cijfers voor arbeidsparticipatie en werkgelegenheid en de wanverhouding tussen de behoeften en de

beschikbare vaardigheden. Over het algemeen heeft de situatie van de overheidsfinanciën een negatief effect op de hervormingen op sociaal gebied.

Er is enige vooruitgang geweest op het gebied van het *ondernemings- en industriebeleid*, meer bepaald wat betreft het beleid ten voordele van kleine en middelgrote ondernemingen. De inspanningen om een industrieel beleid op te zetten en beleid voor strategisch belangrijke productiesectoren moeten echter worden opgevoerd.

Op het gebied van de *trans-Europese netwerken* zijn weinig vorderingen gemaakt. Wat de TEN-T-infrastructuur betreft, moeten nog verdere inspanningen worden gedaan voor een verbetering van de wegen- en spoorwegverbindingen. De vooruitgang betreffende het TEN-E-netwerk betrof voornamelijk de verbetering van de elektriciteitsverbindingen.

Er is weinig vooruitgang geboekt op het gebied van *regionaal beleid en de coördinatie van de structuurinstrumenten*, met name voor de oprichting van de relevante uitvoeringsstructuren voor de IPA-componenten III en IV. Deze structuren moeten zeer dringend worden vervolledigd. De passende bestuurlijke capaciteit moet worden ontwikkeld, met name op gebieden als strategische planning, projectontwikkeling, projectbeheer en financieel beheer en controle.

Op het gebied van het *gerecht en de grondrechten* heeft Montenegro enige vooruitgang geboekt, meer bepaald met betrekking tot de kernprioriteiten van het advies van de Commissie. Er zullen nog aangehouden inspanningen nodig zijn voor de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen op dit punt, meer bepaald om deze op de middellange termijn ten uitvoer te leggen en doeltreffend te handhaven. De staat van dienst voor de bestrijding van ernstige misdaden, met name corruptie op hoog niveau, moet verder worden ontwikkeld. Wat de grondrechten betreft, moeten de bestaande wettelijke garanties, ondanks enige vooruitgang met de versterking van het wettelijke en institutionele kader, volledig worden gehandhaafd en moet de bestuurlijke capaciteit worden versterkt.

Wat betreft *justitie, vrijheid en veiligheid* is goede vooruitgang geboekt met de versterking van de gerechtelijke samenwerking, meer bepaald in strafzaken. Enige vooruitgang is te melden wat betreft migratie en asiel. Er is ook vooruitgang geboekt op het gebied van het grensbeheer. Er werd een nieuwe strategie goedgekeurd voor de bestrijding van terrorisme. Er is vooruitgang geboekt met de strijd tegen de georganiseerde misdaad, meer bepaald door een nauwere internationale en regionale samenwerking. Het aantal met elkaar verband houdende onderzoeken en aanhoudingen, meer bepaald inzake drugssmokkel, is licht gestegen. Financieel onderzoek in twee belangrijke zaken leidde tot de tijdelijke bevroering van omvangrijke tegoeden. Toch bleef het totale aantal financiële onderzoeken en inbeslagnemingen van criminele tegoeden laag. Het werk van de inlichtingendiensten en de samenwerking tussen de diensten moeten worden verbeterd. De mechanismen voor onderzoek en vervolging moeten worden versterkt, met name op het gebied van de mensenhandel en het witwassen van geld. De wijzigingen van de wet binnenlandse zaken en ter preventie van witwassen zijn nog hangende. Het visumbeleid moet nog verder worden aangepast. Er zijn verdere inspanningen nodig om te zorgen voor een correcte opvang van asielzoekers en illegale migranten.

Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van *wetenschap en onderzoek*. Het institutionele en wettelijke kader voor wetenschappelijk onderzoek werd versterkt en diverse maatregelen werden getroffen om de mobiliteit van onderzoekers te verbeteren. Er moet de nodige aandacht worden geschonken aan de voorbereidingen voor de Innovatie-unie.

Er kan enige vooruitgang worden gemeld op het gebied van *onderwijs en cultuur*, meer bepaald wat de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen betreft. Er zijn nog verdere inspanningen nodig om inclusief onderwijs voor kwetsbare groepen en kinderen met speciale behoeften te verzekeren.

Montenegro heeft weinig vooruitgang geboekt met de aanpassing aan en de tenuitvoerlegging van de EU-normen op het gebied van *milieu en klimaatverandering*. De vooruitgang is voornamelijk het resultaat van de goedkeuring van uitvoeringsbepalingen inzake afvalbeheer en natuurgebieden en de ratificatie van internationale milieuovereenkomsten. De bestuurlijke capaciteit van het agentschap voor milieubescherming (EPA) is verbeterd, maar met name op het gebied van de inspecties is nog veel vooruitgang nodig. Montenegro moet zijn strategische planning in alle sectoren versnellen en op een systematischer manier het milieuaspect integreren in andere sectoren teneinde duurzame middelen voor de tenuitvoerlegging te vinden. De bestuurlijke capaciteit voor milieu en klimaatverandering op lokaal en nationaal niveau moet worden versterkt.

Op het gebied van *consumentenbescherming en volksgezondheid* boekt Montenegro vooruitgang met de aanpassing aan het consumentenbeleid en de gezondheidsstrategie van de EU. Er zijn echter nog verdere inspanningen nodig om de nationale wetgeving aan te passen aan de EU-normen en bestuurlijke capaciteit op te bouwen. De steun voor consumentenorganisaties en bewustmakingsactiviteiten blijft beperkt.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van de *douane-unie*, meer bepaald met de aanpassing van de gecombineerde nomenclatuur en het afschaffen van tarieven die niet overeenstemmen met de EU-normen en de verplichtingen van de SAO. Verdere inspanningen blijven nodig op gebieden als quotabeheer, veiligheidsgerelateerde bepalingen en aanpassing aan het EU-douanewetboek.

Enige vooruitgang is te melden op het gebied van de *buitenlandse betrekkingen*. Inzake het handels-, ontwikkelings- en humanitaire beleid is een versterking van de institutionele en bestuurlijke capaciteit noodzakelijk. Montenegro heeft verder vooruitgang geboekt met betrekking tot het *buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid*. Meer bepaald is het land een sterke bijdrage blijven leveren aan de regionale stabiliteit.

Montenegro heeft vooruitgang geboekt op het gebied van de *financiële controle*, meer bepaald wat de interne en de externe audit betreft. De uitvoeringscapaciteit van het land op het gebied van financieel beheer en financiële controle moet echter nog verder worden versterkt om de wetgeving volledig en doeltreffend toe te passen. Op het gebied van de *financiële en budgettaire bepalingen* zijn er geen grote verschillen tussen het systeem van Montenegro en dat van de EU wat de grondbeginselen en de instellingen betreft, op beleidsgebieden waarvoor de toepassing van de regelgeving voor de eigen middelen geldt; het bestuurlijke kader voor de toepassing van deze regelgeving is echter nog niet operationeel.

Albanië

Het binnenlandse politieke landschap in Albanië werd beheerst door de aanhoudende politieke patstelling en de gedeeltelijke boycot van het parlement door de oppositie. Deze politieke impasse begon met de algemene verkiezingen van juni 2009. Volgens de OVSE/ODIHR verliepen deze verkiezingen grotendeels in overeenstemming met de internationale normen voor democratische verkiezingen, zelfs al waren er een aantal tekortkomingen, maar de Socialistische Partij betwistte de uitslag toch. De gewelddadige incidenten van 21 januari

2011 waarbij vier demonstranten om het leven kwamen, verergerden het wantrouwen tussen de twee grote politieke partijen en tegenover bepaalde staatsinstellingen nog. De lokale verkiezingen van 8 mei, met de controversiële stemmentelling van zoekgeraakte stembiljetten en de betwiste resultaten in Tirana, benadrukten de polarisering tussen de regerende meerderheid en de oppositie nog meer. Deze gebeurtenissen leidden de politieke aandacht af van de erg noodzakelijke beleidshervormingen met betrekking tot de EU.

Tegen deze achtergrond heeft de regering wel enige inspanningen geleverd om met de EU-integratieagenda vooruitgang te boeken en in het bijzonder om een actieplan op te stellen om te reageren op de aanbevelingen van het advies van de Commissie van 2010. Deze inspanningen gingen gepaard met een goede samenwerking tussen de regerende meerderheid en de oppositie over het actieplan in het parlementaire comité voor Europese integratie en met gezamenlijke werkzaamheden om overeenstemming te bereiken over noodzakelijke hervormingen. De inspanningen, ook voor de lancering van werkgroepen voor verkiezingshervormingen, stagneerden uiteindelijk. Op 5 september beëindigde de oppositie haar boycot en hervatte zij de parlementaire werkzaamheden.

Albanië heeft beperkte vooruitgang geboekt op het vlak van de **politieke criteria** voor EU-lidmaatschap. De politieke impasse was een hinderpaal voor belangrijke hervormingen op dat vlak. Er is in verschillende mate vooruitgang geboekt betreffende de kernprioriteiten²⁰ en andere in het advies genoemde uitdagingen. Er is enige vooruitgang geboekt bij de uitvoering van maatregelen in de strijd tegen de georganiseerde misdaad, bij de verbetering van de behandeling van gedetineerden in gevangenschappen en op het vlak van kinderrechten. Er werd echter slechts beperkte vooruitgang geboekt betreffende het werk van het parlement, de verkiezingen, het justitiële stelsel, het anticorruptiebeleid, eigendomsrechten en de verbetering van de levensomstandigheden van de Roma-gemeenschap. Albanië zal aanzienlijke en langdurige inspanningen moeten leveren op alle gebieden die in het advies van vorig jaar worden aangehaald.

Op het vlak van **democratie en de rechtsstaat** hebben de aanhoudende politieke impasse, de voortdurende confrontaties en het toenemende wantrouwen tussen de meerderheid en de oppositie een negatieve invloed gehad op de Albanese hervormingsagenda. Op essentiële hervormingsgebieden is het werk nog aan de gang. Belangrijke wetgeving moet nog worden goedgekeurd of voltooid.

Hoewel het reglement van orde en de werkwijze van het parlement enigszins verbeterd zijn en de bestuurlijke capaciteit van het parlement enigszins is uitgebreid, presteert het parlement nog ondermaats op het vlak van wetgeving en controle, toch een kernprioriteit van het advies. De politieke impasse hinderde het parlementaire werk, evenals het ontbreken van een duurzame en constructieve politieke dialoog. Ook het bereiken van een consensus over de uitvoering van de nodige EU-hervormingen werd erdoor gehinderd. De gedeeltelijke boycot door de oppositie remde het parlementaire werk af en stond de goedkeuring in de weg van

²⁰ De kernprioriteiten hebben betrekking op de volgende gebieden: de goede werking van het parlement; de goedkeuring van wetgeving waarvoor een versterkte meerderheid nodig is; de benoemingsprocedures en benoemingen bij belangrijke instellingen; de kishervorming; het verloop van verkiezingen; de hervorming van het openbaar bestuur; de rechtsstaat en justitiële hervormingen; de strijd tegen corruptie; de strijd tegen georganiseerde misdaad; het aanpakken van eigendoms kwesties; meer aandacht voor mensenrechten en uitvoeren van antidiscriminatiebeleid; een betere behandeling van gedetineerden en de toepassing van de aanbevelingen van de ombudsman. Voor de volledige tekst van de kernprioriteiten zie COM(2010) 680.

wetten die alleen met een drievijfdemeerderheid kunnen worden aangenomen. Dat de oppositie op 5 september haar boycot beëindigde en terugkeerde naar het parlementaire werk is een positieve stap in de richting van de normalisering van de politieke dialoog en samenwerking. In het parlement moet worden gestreefd naar een inclusief politiek klimaat dat gunstig is voor een partijoverschrijdende consensus. De polarisering en het wantrouwen tussen de regering en de oppositie hadden gevolgen voor de lokale verkiezingen van 8 mei. Op een aantal gebieden werd bij de organisatie van deze verkiezingen voldaan aan de internationale normen, een kernprioriteit van het advies, maar op andere gebieden niet. De kieshervorming, een kernprioriteit van het advies, is stilgevallen. Het parlement heeft nog niet gezorgd voor een ordelijk hoor- en stemproces met betrekking tot de benoemingen voor het grondwettelijke hof en de hoge raad, wat toch een kernprioriteit van het advies is.

De *regering* en het parlementair comité voor Europese integratie leverden inspanningen om de hervormingen voor integratie in de EU vooruit te helpen en te coördineren. Zij hielden onder meer raadplegingen over een actieplan om de aanbevelingen uit het advies van de Commissie aan te pakken, en de twaalf kernprioriteiten in het bijzonder. De kwaliteit van de wetgevingstechniek en de raadpleging van derden moeten drastisch worden verbeterd. Het hervormingsproces van decentralisering had te lijden onder de moeilijke relatie tussen de centrale en de lokale overheid.

Bij de hervorming van het openbaar bestuur, een kernprioriteit van het advies, zijn een aantal belangrijke punten, zoals wijzigingen aan de ambtenarenwet, niet uitgevoerd. Ondanks hervormingsmaatregelen zoals de beslissing van de ministerraad van juni 2011 over de structuur en organisatie van overheidsorganen, is bepaalde essentiële wetgeving nog niet goedgekeurd. Aangezien daarvoor een drievijfdemeerderheid in het parlement nodig is, hangt die goedkeuring af van de mate waarin de politieke impasse volledig en definitief kan worden overwonnen. De toepassing van bestaande wetten en regelgeving blijft ontoereikend. De overheidsadministratie heeft institutioneel nog te weinig autoriteit om haar rol ten volle te kunnen vervullen. Ook de vorming van een onafhankelijk, op merites gebaseerd en professioneel ambtelijk apparaat, vrij van politieke bemoeienis, moet nog worden gerealiseerd. De ombudsman moet nog worden benoemd.

Er is beperkte vooruitgang geboekt met betrekking tot de *justitiële hervorming*, een kernprioriteit van het advies. De desbetreffende strategie en het actieplan werden in juli goedgekeurd. Zij vormen een goed uitgangspunt voor de hervorming. Voor de uitvoering ervan zijn, naast een goede interinstitutionele samenwerking, menselijke en financiële middelen nodig. Belangrijke wetgeving waarvoor een drievijfdemeerderheid nodig is in het parlement, zoals de wet betreffende administratieve rechtbanken, moet nog worden goedgekeurd. De efficiëntie van het justitiële systeem wordt gehinderd door aanslepende gerechtelijke procedures die achterstand veroorzaken. Over het algemeen krijgt het justitiële systeem te weinig begrotingsmiddelen. Er worden te weinig uitspraken ten uitvoer gelegd. Voor de bestrijding van corruptie in het justitiële stelsel zijn geen concrete acties ondernomen, ook niet via een inperking of afschaffing van de onschendbaarheid van de rechters.

Er is beperkte vooruitgang geboekt met het *anticorruptiebeleid*, een kernprioriteit van het advies. Het juridische kader en de structuren voor samenwerking tussen de organisaties zijn grotendeels ingevoerd, maar specifieke acties worden nog onvoldoende uitgevoerd en boeken te weinig resultaat. De bewustmakingscampagnes zijn nog maar net van start gegaan. De immuniteit van sommige overheidsfunctionarissen, het ontbreken van een proactieve aanpak en het gebrek aan middelen en hulpmiddelen blijven doeltreffend onderzoek in de weg staan.

Er zijn geen resultaten te melden op het vlak van onderzoek, vervolging en veroordeling. Corruptie komt nog steeds op grote schaal voor en blijft een bijzonder groot probleem.

Albanië heeft het wettelijke en institutionele kader voor de **mensenrechten en de bescherming van minderheden** nog uitgebreid. Op bepaalde gebieden van de kernprioriteiten is vooruitgang geboekt. Er is bijvoorbeeld een uitgebreide wet goedgekeurd voor een betere bescherming van de kinderrechten, de omstandigheden voor gedetineerden in de gevangenis zijn verbeterd en er zijn alternatieven voor detentie ontwikkeld. Op het vlak van de mensenrechten werd echter wisselende vooruitgang geboekt en op bepaalde gebieden is opnieuw onzekerheid gerezen, bijvoorbeeld over vrije media, aangezien de redactionele onafhankelijkheid wordt aangetast door aan politieke en zakelijke belangen. De effectieve tenuitvoerlegging en handhaving van wetgevings- en beleidsinstrumenten op het vlak van mensenrechten en de bescherming van minderheden moeten aanzienlijk worden versterkt.

Eigendomsrechten blijven een groot probleem. Met de goedkeuring en tenuitvoerlegging van een coherente hervormingstrategie en een actieplan op het gebied van eigendom, is beperkte vooruitgang geboekt. Dat is een kernprioriteit van het advies. De versnipperde verantwoordelijkheden en de gebrekkige coördinatie tussen de betrokken instellingen belemmeren de efficiënte tenuitvoerlegging van het beleid en leiden tot rechtsonzekerheid en een systeemrisico op corruptie.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van de kernprioriteit van een betere bescherming van de mensenrechten, in het bijzonder van vrouwen, kinderen en Roma, en op het gebied van de tenuitvoerlegging van het *antidiscriminatiebeleid*. Op dit gebied zijn er ontwikkelingen geweest, zoals de goedkeuring van de nieuwe nationale strategie voor gendergelijkheid en de strijd tegen huiselijk geweld en het begin van de tenuitvoerlegging van de wet betreffende de bescherming tegen discriminatie. Er zijn nog steeds lacunes in de wetgeving, zeker voor personen met een handicap, en Albanië moet ervoor zorgen dat de bestaande wetgevings- en beleidsinstrumenten op consistente wijze ten uitvoer worden gelegd. De antidiscriminatiewetgeving moet meer algemene bekendheid krijgen en het systeem voor klachten moet worden versterkt. Er blijft bezorgdheid over de nog steeds bestaande discriminatie van bepaalde kwetsbare groepen, zoals lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen en Roma. De Roma-gemeenschap wordt nog steeds gemarginaliseerd en heeft geen toegang tot sociale bescherming en diensten.

Er is enige vooruitgang geboekt op het vlak van de behandeling van *gedetineerden*, een kernprioriteit, en aanbevelingen van de ombudsman hierover zijn toegepast. Er zijn maatregelen genomen om de omstandigheden van detentie te verbeteren en te zorgen voor een systematische implementatie van de aanbevelingen van de ombudsman. Er wordt echter nog steeds melding gemaakt van *mishandeling*, in het bijzonder bij arrestaties en politiehechtenis. De behandeling van geesteszieke overtreeders moet nog worden verbeterd. Het uitblijven van een permanente regeling voor het plaatsen van mensen die verplicht behandeld worden, blijft een groot probleem.

Met betrekking tot **regionale aangelegenheden en internationale verplichtingen** is Albanië blijven bijdragen aan stabiliteit in de regio door goede betrekkingen met buurlanden en regionale partners te stimuleren. Er is nu een visumvrijstelling voor de hele Westelijke Balkan. Albanië is actief blijven deelnemen aan de regionale samenwerkingsinitiatieven, zoals het samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa, de raad voor regionale samenwerking en de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst.

Wat betreft het Internationale Strafhof is de bilaterale immuniteitsovereenkomst met de Verenigde Staten niet in overeenstemming met de gemeenschappelijke standpunten en de beginselen van de EU. Het land moet zich aanpassen aan het EU-standpunt.

De **economie** van Albanië heeft tijdens en na de wereldwijde crisis haar macro-economische stabiliteit en positieve groei behouden. De politieke impasse hinderde de overheid wel bij de uitvoering van de nodige structurele hervormingen. In 2010 was er dankzij de export een economische groei van 3,8%, terwijl de binnenlandse vraag stagneerde. Mede dankzij het monetaire beleid kon de inflatie stabiel worden gehouden, ondanks hogere internationale grondstoffenprijzen. Tekortkomingen op het vlak van de afdwingbaarheid van contracten en de rechtsstaat, in combinatie met zwaktes op het gebied van infrastructuur, kwaliteit van de beroepsbevolking en de informele economie, blijven de economische ontwikkeling in de weg staan.

Op het gebied van de *economische criteria* heeft Albanië enige vooruitgang geboekt in de richting van een functionerende markteconomie door de externe en begrotingstekorten te verlagen en de inflatieverwachtingen te verankeren, waardoor de macro-economische stabiliteit werd versterkt. Albanië zou op middellange termijn het hoofd moeten kunnen bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie, op voorwaarde dat het structurele hervormingen blijft doorvoeren, ook via een sterker rechtsstelsel en een opwaardering van het menselijke en fysieke kapitaal.

Ondanks een meer gepolariseerd politiek landschap werd toch een brede consensus over de kernaspecten van de markteconomie behouden. De Albanese economie is blijven groeien, zij het langzamer, en ondanks de zwakkere economische omstandigheden van belangrijke handelspartners. Het monetaire beleid bleef gezond, met een prijsstabiliteit die behouden bleef en een inflatie die binnen de doelzone bleef. Het tekort op de lopende rekening en het begrotingsonevenwicht namen toe in 2010. Er was weinig overheidsbemoediging in de economie, en de subsidies bleven beperkt. De banksector bleef over een toereikende kapitaaldekking beschikken en bleef liquide. Er is enige vooruitgang geboekt bij het vergemakkelijken van het starten van een bedrijf. De EU blijft Albanië's belangrijkste handels- en investeringspartner.

Een blijvende verlaging van de vrij hoge staatsschuld is echter nog niet bereikt. Het zou wel eens moeilijk kunnen worden om de externe onevenwichten nog te verkleinen, zeker als de geldovermakingen door emigranten blijven afnemen. In 2010 verslechterden de prestaties van de arbeidsmarkt en bleef de werkloosheid hoog. De tenuitvoerlegging van faillissementsprocedures blijft onvolledig, terwijl de zwakke rechtsstaat de afdwingbaarheid van contracten en het ondernemingsklimaat in het algemeen blijft aantasten. Het vraagstuk van de restitutie van eigendommen is nog niet opgelost. Het grote aandeel onrendabele leningen in het bancaire stelsel blijft een reden tot ongerustheid. Investeringen in menselijk kapitaal en infrastructuur blijven onvoldoende. De informele sector vormt nog steeds een probleem. Door de concentratie van de productie in termen van sectoren en exportmarkten, blijft de economie kwetsbaar voor externe schokken.

Albanië heeft enige vooruitgang geboekt met het verbeteren van zijn **vermogen om de verplichtingen van het lidmaatschap na te komen**, met name op het gebied van het vrij verkeer van goederen, ondernemingen- en industriebeleid, justitie, vrijheid en veiligheid, buitenlandse betrekkingen en financiële controle. Op andere gebieden als het vrij verkeer van werknemers, overheidsopdrachten, de wetgeving betreffende intellectueel eigendom, de informatiemaatschappij en de media, maar ook energie, leefmilieu en luchtvervoer, is de

voortgang beperkt gebleven. Er zijn in het algemeen aanhoudende inspanningen nodig om de bestuurlijke capaciteit voor de uitvoering en handhaving van wetgeving te versterken. Er zijn bijkomende inspanningen nodig om ervoor te zorgen dat de verbintenissen in het kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst tijdig worden uitgevoerd.

Er zijn goede vorderingen te melden inzake normalisatie op het gebied van het *vrije verkeer van goederen*. Er moet een adequate structuur voor markttoezicht worden opgericht. Op het vlak van *het vrije verkeer van werknemers* was er weinig voortgang, de voorbereidingen bevinden zich nog in een vroeg stadium. Er is enige voortgang geboekt op het gebied van het *recht van vestiging en de vrijheid van dienstverlening*, voornamelijk inzake de postdiensten. Op het gebied van het *vrije verkeer van kapitaal* werd enige voortgang geboekt met betrekking tot het wetgevingskader voor betalingssystemen en de strijd tegen witwassen. Er zijn meer inspanningen nodig voor de uitvoering van de nationale strategie voor de strijd tegen witwassen en financiële criminaliteit.

Er is weinig voortgang geboekt op het gebied van *overheidsopdrachten*. De institutionele capaciteit blijft zwak en er is geen duidelijke definitie noch verdeling van de bevoegdheden in instellingen voor overheidsopdrachten. De voorbereidingen op dit terrein zijn redelijk gevorderd. Er is enige voortgang geboekt op het gebied van *vennootschapsrecht*. De capaciteit van de nationale accountingraad en de operationele onafhankelijkheid van toezichtraad blijven echter zwak. Er was beperkte voortgang op het gebied van de *wetgeving betreffende intellectuele eigendom*, en de voorbereidingen zijn nog niet erg gevorderd. De uitvoering en handhaving van de intellectuele- en industriële-eigendomsrechten blijft zwak. Albanië is er niet in geslaagd om tijdig te voldoen aan zijn verplichtingen in het kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst, om een beschermingsniveau te bieden dat overeenkomt met dat wat bestaat in de EU. Er is gematigde voortgang geboekt op het vlak van *mededinging*, zowel in de sector antitrust als in de sector staatssteun. Het ontbreekt de autoriteiten echter aan de geschikte bestuurlijke capaciteit. De operationele onafhankelijkheid van de commissie voor staatssteun moet gevrijwaard blijven. De voorbereidingen liggen op schema.

Er is enige voortgang geboekt op het gebied van de *financiële dienstverlening*. Het regelgevingskader over risicobeheer en kapitaaltoereikendheid is verbeterd. De toezichtscapaciteit in de niet-bancaire sector blijft zwak.

Er is onregelmatige voortgang geboekt op het gebied van de *informatiemaatschappij en de media*. De aanpassing aan het acquis en de liberalisering van de elektronische communicatiemarkt zijn gevorderd. De mediawetgeving is echter nog niet aangepast aan de richtlijn audiovisuele mediadiensten en de capaciteit van de regelgevende autoriteit voor radio en televisie blijft zwak. De voorbereidingen op dit terrein zijn nog niet erg gevorderd.

Enige voortgang is geboekt op het gebied van *landbouw en plattelandontwikkeling*. Er werd voortgang geboekt bij het opzetten van de structuren voor de uitvoering van de programma's voor plattelandontwikkeling. De capaciteiten om analyses uit te voeren en plattelandontwikkelingsbeleid uit te tekenen en uit te voeren, blijven echter zwak. Er zijn vorderingen gemaakt, weliswaar niet overal in gelijke mate, op het gebied van *voedselveiligheid* en het *veterinaire en fytosanitaire beleid*. De operationele capaciteit van de nationale voedselautoriteit werd aanzienlijk versterkt en het wettelijke kader op het vlak van voedselveiligheid en veterinair beleid werd verbeterd. De capaciteit in het algemeen, de samenwerking tussen diensten en de definitie van bevoegdheden blijven zwak. Er was enige voortgang op het gebied van *visserij*, voornamelijk inzake inspectie en controle. De

afdwinging van het regelgevend kader blijft zwak door een tekort aan fysieke en financiële middelen en een gebrekkige interinstitutionele samenwerking.

Er is enige, zij het wisselende, vooruitgang geboekt op het gebied van het *vervoersbeleid*. Hoewel de aanpassing op het gebied van wegvervoer en luchtverkeersbeheer vorderde, blijft de veiligheid van het luchtverkeer een probleem. In de sectoren van het vervoer per spoor en over zee moeten nog inspanningen worden geleverd. De vorderingen op het gebied van *energie* waren beperkt. De continuïteit van de energievoorziening is enigszins verbeterd, maar de markthervorming in de elektriciteitssector is nog niet verwezenlijkt. Om de economische levensvatbaarheid ervan te waarborgen, zijn bijkomende inspanningen nodig. De capaciteit en de institutionele onafhankelijkheid van de reguleringsautoriteiten inzake elektriciteit, gas en stralingsbescherming, moeten worden verhoogd. De voorbereidingen op dit terrein zijn langzaam gevorderd.

Hoewel enige vooruitgang werd geboekt bij de aanpassing van de belastingwetgeving aan het acquis en de voorbereidingen vorderen, zijn bijkomende inspanningen nodig op het vlak van administratieve en technische capaciteit, ook op het gebied van belastingfraude en -ontwijking. Er is geen vooruitgang geboekt op het gebied van *het economisch en monetair beleid*. Op het vlak van de statistiek is vooruitgang geboekt, in het bijzonder op het vlak van de classificaties en infrastructuur. De vooruitgang op het vlak van de sectorale statistieken was wisselend.

Wat betreft werkgelegenheid en sociaal beleid is in zeer ongelijke mate vooruitgang geboekt. Hoewel er een paar positieve ontwikkelingen waren op het vlak van gezondheid en veiligheid op het werk, sociale dialoog en sociale bescherming, blijft de informele arbeidsmarkt sterk en de arbeidsmarktparticipatie zwak. De algemene uitvoering van het beleid blijft ontoereikend, zeker op het vlak van sociale integratie. De voorbereidingen op dit terrein zijn nog niet erg gevorderd.

Er is vooruitgang geboekt wat betreft het ondernemings- en industriebeleid, in het bijzonder met betrekking tot de verbetering van het regelgevend kader voor ondernemingen en tot de toegang voor het midden- en kleinbedrijf tot financiering. Er zijn instellingen opgericht om innovatie en technologische ontwikkeling te stimuleren. De voorbereidingen op dit terrein zijn gevorderd.

Op het gebied van de *trans-Europese netwerken* zijn vorderingen gemaakt. Betreffende de voltooiing van de vervoerscorridors wordt vooruitgang geboekt en een nieuwe elektriciteitsverbinding werd in gebruik genomen.

Er is beperkte vooruitgang geboekt op het gebied van het *regionale beleid en de coördinatie van structuurfondsen*. Aanzienlijke inspanningen zijn nodig om te zorgen voor de institutionele en administratieve capaciteit en om inzake regionale ontwikkeling te komen tot een mature projectcyclus. De voorbereidingen op dit vlak bevinden zich nog in de beginfase.

Op het vlak van de *rechterlijke macht en de grondrechten* zijn er nog een aantal grote lacunes, ondanks inspanningen om wetgeving op te stellen die overeenstemt met de Europese normen. Daarnaast worden wetgevings- en beleidsinstrumenten nog onvoldoende uitgevoerd en blijft dit een grote uitdaging. De aanpassing van Albanië aan de Europese normen en het acquis inzake de rechterlijke macht en de grondrechten, bevindt zich nog in een pril stadium.

Albanië heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid*. In december 2010 is de visumplicht voor burgers met een biometrisch paspoort afgeschaft voor reizen naar het Schengengebied. Er is vooruitgang geboekt inzake de strijd tegen de georganiseerde misdaad, voornamelijk via goede internationale samenwerking en de uitvoering van de antimaffiawet, die de inbeslagname van uit misdrijven verkregen vermogensbestanddelen regelt. De georganiseerde misdaad blijft echter wel een uitdaging. Er moeten nog steeds inspanningen worden geleverd om het wetgevingskader uit te voeren en de strijd tegen de misdaad te versterken, een kernprioriteit van het advies van de Commissie. Daarvoor moet een geloofwaardige staat van dienst worden opgebouwd met betrekking tot onderzoeken, vervolging en, waar nodig, veroordelingen. Er moet actief worden gestreefd naar maatregelen om de deskundigheid en bevoegdheden van onderzoekers en de samenwerking tussen de wetshandhavinginstanties te vergroten. De strijd tegen drugsmokkel, witwassen en mensenhandel en de bescherming van de slachtoffers daarvan, moet worden opgedreven en systematisch worden gevoerd. Bovendien moet het wetgevingskader voor de inbeslagname van uit misdrijven verkregen vermogensbestanddelen worden versterkt.

Er is vooruitgang te melden inzake het vermogen om het acquis op het vlak van *wetenschap en onderzoek* uit te voeren. De administratieve capaciteit met betrekking tot de deelname aan het zevende kaderprogramma voor onderzoek van de EU is toegenomen, ook al blijft de nationale onderzoekscapaciteit laag. Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van onderwijs en cultuur, met name op het vlak van beroepsopleiding en onderwijs.

Er was weinig algemene vooruitgang wat betreft de aanpassing van de *milieuwetgeving*. De algemene uitvoering en handhaving van wetgeving blijven zwak. Er zijn bijkomende inspanningen nodig om de administratieve capaciteit en de interinstitutionele samenwerking te versterken. Op het vlak van *klimaatverandering* heeft Albanië geen algemene vooruitgang geboekt en blijven de institutionele capaciteiten erg zwak.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *consumentenbescherming en volksgezondheid*. Er was ook vooruitgang in de regelgeving over consumentenbescherming en de handhaving daarvan. Het wettelijke kader werd in het algemeen verbeterd. Betreffende volksgezondheid waren er vorderingen in de wetgeving over de ziektekostenverzekering en positieve ontwikkelingen op het vlak van besmettelijke ziekten en geestelijke gezondheidszorg. Er blijft echter wel ongelijkheid bestaan inzake de toegang tot eerstelijnsgezondheidszorg.

Er is enige vooruitgang geboekt inzake de aanpassing van de wetgeving op het vlak van de douane-unie, en de voorbereiding op dit gebied vorderen. Naar EU-normen wordt er echter nog veel gebruik gemaakt van referentieprijzen voor de vaststelling van de douanewaarde. Er zijn bijkomende inspanningen nodig om de procedures te vereenvoudigen en de handel te vergemakkelijken. De handhavingscapaciteit en het personeelsbeheer blijven zwak.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van de *externe betrekkingen*, met name wat betreft het gemeenschappelijke handelsbeleid. De institutionele en administratieve capaciteit moet worden versterkt. Er is vooruitgang geboekt inzake het *buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid*. Het land heeft zich aangesloten bij de meeste EU-verklaringen en gemeenschappelijke standpunten en is zich blijven inzetten voor GVDB-operaties.

Op het vlak van de financiële controle was er vooruitgang. Het primaire wetgevingskader voor interne financiële controle bij de overheid en gecentraliseerde begrotingscontrole werd

verbeterd. De administratieve capaciteit op het vlak van interne controle moet worden versterkt. De voorbereidingen met betrekking tot de bescherming van de financiële belangen van de EU zitten in de beginfase.

Op het gebied van *financiële en budgettaire bepalingen* zijn de basisbeginselen en instellingen voor de onderliggende beleidsterreinen die invloed hebben op het systeem van eigen middelen, operationeel. Het administratieve kader voor de toepassing van de regels inzake de eigen middelen is nog niet aanwezig.

Bosnië en Herzegovina

Bosnië en Herzegovina heeft beperkte vooruitgang geboekt wat betreft de **politieke criteria**.

Op het gebied van *democratie en rechtsstaat* moet, een jaar na de algemene verkiezingen van 3 oktober 2010, de procedure voor de oprichting van uitvoerende en wetgevende overheden nog worden afgerond met de oprichting van een regering op staatsniveau. Deze vertraging verhindert Bosnië en Herzegovina vooruitgang te boeken met de noodzakelijke hervormingen.

Dat er geen geloofwaardige procedure is om de grondwet af te stemmen op het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, blijft een groot probleem. De eerste interinstitutionele werkgroep, die was opgestart om de uitspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens in de zaak Sejdić-Finci²¹ ten uitvoer te leggen, slaagde er niet in tot een akkoord te komen. Er is nog geen nieuwe werkgroep opgericht, hoewel de ministerraad wel een aanbeveling in die zin had gedaan.

Het parlement van de Republika Srpska heeft conclusies en een besluit goedgekeurd over het houden van een referendum over de juridische instellingen op staatsniveau. Na de tussenkomst van de EU heeft het parlement het besluit inzake het referendum ingetrokken en op 1 juni de conclusies gewijzigd. Binnen het vastgestelde kader van het stabilisatie- en associatieproces is Bosnië en Herzegovina een gestructureerde dialoog inzake justitie aangegaan met de EU.

De administratieve capaciteit van het parlement is verbeterd, maar het werk van de parlementaire assemblee wordt nog steeds gehinderd door gebrekkige coördinatie tussen het parlement van de staat en die van de entiteiten en door politieke onenigheid tussen de entiteiten. De *overheidsinstellingen* hebben op diverse niveaus te kampen met gefragmenteerde, ongecoördineerde beleidsvorming. De drie leden van het presidentschap hebben meer inspanningen geleverd voor een gezamenlijke beleidsvorming en -uitvoering maar konden geen overeenstemming bereiken over sommige aspecten van de coördinatie van het buitenlands beleid. Er is een efficiënt systeem nodig voor de coördinatie tussen de staat en de entiteiten over EU-aangelegenheden als de programmering van de financiële steun in het kader van het nieuwe instrument voor pretoetredingssteun.

Op het gebied van de *hervorming van het openbaar bestuur* zijn beperkte vorderingen gemaakt. De tenuitvoerlegging van de hervorming van de overheidsadministratie wordt voortgezet. De coördinatie tussen de verschillende administraties blijft zwak en het hervormingsproces krijgt niet de nodige politieke steun. Aanhoudende inspanningen om

²¹ De zaak Sejdić-Finci vs. Bosnië en Herzegovina, december 2009, betreffende etnische discriminatie bij de vertegenwoordiging in de instellingen van het land van personen die niet behoren tot een van de drie constituerende volksgroepen.

politieke inmenging te voorkomen, blijven nodig. Er is wel een ombudsman op het niveau van de staat, maar zijn werk wordt gehinderd door beperkingen op het vlak van personeel en financiën. Er moet nog steeds aandacht worden besteed aan de totstandbrenging van een professioneel, verantwoordelijk, transparant en doeltreffend openbaar bestuur op basis van verdienste en competentie.

Bosnië en Herzegovina heeft enige vorderingen gemaakt met de verbetering van het *justitiële stelsel*. Tussen de EU en Bosnië en Herzegovina werd een gestructureerde dialoog inzake justitie opgestart om te komen tot een onafhankelijk, efficiënt, onpartijdig en verantwoord rechtsstelsel. De tenuitvoerlegging van de strategie voor de hervorming van de justitiële sector en de strategie inzake oorlogsmisdaden moet worden verbeterd. Er zijn maatregelen getroffen om de achterstand te verminderen, voornamelijk in zaken over facturen van nutsbedrijven, maar de algemene achterstand blijft groot. Dat het wetgevingskader over alle rechtsgebieden gefragmenteerd is, vormt een zware wettelijke en financiële last voor het rechtsstelsel. Het gebrek aan gestroomlijnde begrotingsverantwoordelijkheden blijft de onafhankelijkheid en het gebrek aan efficiëntie van het rechtsstelsel beïnvloeden. De vele politieke aanvallen op het rechtsstelsel en de achterstand blijven grote zorgen baren.

Bosnië en Herzegovina heeft heel weinig vorderingen gemaakt in de strijd tegen corruptie. Corruptie is nog steeds wijdverbreid in zowel de overheids- als de particuliere sector en blijft een ernstig probleem. De uitvoering van de strategie en het actieplan tegen corruptie blijft zwak. De instantie voor corruptiebestrijding is nog niet volledig operationeel. De gerechtelijke follow-up van corruptiezaken bleef traag en slechts een beperkt aantal zaken van corruptie op hoog niveau leidde tot vervolgingen. Onvoldoende tenuitvoerlegging van wetgeving en problemen met de coördinatie tussen de entiteiten blijven punten van zorg. Bosnië en Herzegovina heeft meer politiek engagement nodig en moet vastberadener optreden om corruptie te bestrijden.

De eerbiediging van de *mensenrechten en de bescherming van minderheden* wordt over het algemeen gewaarborgd. Bosnië en Herzegovina heeft de belangrijkste internationale mensenrechtenverdragen geratificeerd, maar de implementatie blijft achter.

De *burgerrechten en de politieke rechten* worden doorgaans geëerbiedigd. Er is weinig vooruitgang gemaakt met de harmonisering van strafrechtelijke sancties in het hele land. De goedkeuring van de kaderwet inzake gratis rechtshulp, nodig voor de naleving van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, is nog hangende. De *toegang tot het gerecht* in burgerlijke en strafrechtelijke zaken moet worden verzekerd. Enige verbetering is bereikt op het vlak van detentieomstandigheden, met name in psychiatrische instellingen, maar de overbevolking en *slechte behandeling* van gedetineerden moeten nog worden aangepakt.

De grondwet van de staat en die van de entiteiten voorzien in *vrijheid van meningsuiting* en vrije media, *vrijheid van vereniging* en vergadering en *vrijheid van religie*. De bestaande wetgeving moet echter beter ten uitvoer worden gelegd. De zelfregulerende activiteiten van de persraad zijn verbeterd. Er komen meer klachten van burgers bij de persraad over schendingen van de perswet. De capaciteit van de persraad om beroepsnormen op te leggen wordt gehinderd door een gebrek aan middelen. De politieke druk op de media is toegenomen, net als etnische vooringenomenheid. Er is ook nog steeds intimidatie van journalisten. De tenuitvoerlegging van de omroep hervorming is nog niet voltooid. De onafhankelijkheid van de regelgevende instantie voor communicatie wordt nog steeds aangetast en functies in de raad van bestuur zijn nog niet ingevuld. De ontwikkeling van het

maatschappelijk middenveld moet verder worden ondersteund en de financiering moet transparant zijn.

Het bestaande wetgevingskader waarborgt de *economische en sociale rechten*, maar de tenuitvoerlegging ervan blijft zwak omdat de bevoegdheden versnipperd zijn. Op het niveau van de staat is een brede antidiscriminatiewet goedgekeurd, maar het toepassingsgebied daarvan is tamelijk beperkt en de implementatie zwak. De bescherming van *vrouwen* tegen geweld moet aanzienlijk worden verbeterd, net als de sociale bescherming van kinderen. Wat de interetnische relaties betreft, blijft het aantal gemengde scholen (twee scholen onder één dak) en het aantal mono-etnische scholen zorgwekkend, ondanks de oprichting van een coördinatieorgaan in de federatie. Het systeem van sociale uitkeringen is gebaseerd op rechten in plaats van behoeften en heeft een negatieve invloed op de omstandigheden waarin *kwetsbare groepen* verkeren, waaronder mentaal gehandicapten. De sociale dialoog en de toepassing van arbeidsrechten worden nog steeds gehinderd door het gebrek aan erkenning van de sociale partners op staatsniveau en een gefragmenteerd wettelijk kader.

De *erbiediging en bescherming van minderheden*²² en de *culturele rechten* worden over het algemeen gewaarborgd. Er is vooruitgang geboekt bij de tenuitvoerlegging van de actieplannen voor huisvesting en werkgelegenheid voor de Roma. Er zijn meer inspanningen nodig om te zorgen voor de effectieve uitvoering van de actieplannen inzake gezondheid en onderwijs en om te zorgen voor meer middelen en meer duurzaamheid ter zake. De *Roma*-minderheid kampt nog steeds met zeer moeilijke levensomstandigheden en discriminatie. De gebrekkige geboorteregistratie en het ontbreken van gratis rechtsbijstand inzake de registratie van burgers, vormt voor deze groep nog steeds een hinderpaal voor de toegang tot fundamentele sociale en economische rechten. Er zijn verdere stappen nodig om de toepassing van de wet op de nationale minderheden te verbeteren en de rechten van de minderheden te waarborgen.

Er is enige vooruitgang bereikt wat betreft *vluchtelingen en intern ontheemden*. De herziene strategie om het terugkeerproces te ondersteunen en ervoor te zorgen dat bijlage VII van het vredesakkoord van Dayton/Parijs op de juiste wijze wordt uitgevoerd, is operationeel. Voor de tenuitvoerlegging van de strategie zijn een aantal stappen gezet, met name inzake middelen die kunnen worden gebruikt voor kwetsbare groepen in collectieve opvangcentra. De procedures voor het toekennen van ondersteuning bij de terugkeer zijn nog niet operationeel. Een gebrek aan werkgelegenheid en toegang tot sociale bescherming blijft een duurzame terugkeer en lokale integratie in de weg staan.

Met betrekking tot *regionale aangelegenheden en internationale verplichtingen* is het vredesakkoord van Dayton/Parijs verder uitgevoerd, maar politieke vertegenwoordigers in de Republika Srpska stelden echter bij herhaling de territoriale integriteit van het land ter discussie. De samenwerking met het Joegoslavië-tribunaal blijft tevredenstellend.

Het mandaat van de speciale vertegenwoordiger van de EU werd overgeheveld naar het bureau van de hoge vertegenwoordiger en werd ingevuld door één enkele EU-vertegenwoordiger die zowel speciale vertegenwoordiger van de EU als hoofd van de EU-vertegenwoordiging is.

²² Volgens de wet op de bescherming van de rechten van personen die tot een nationale minderheid behoren, zijn er 17 nationale minderheden in Bosnië en Herzegovina. De drie constituerende volksgroepen – Bosniaken, Kroaten en Serviërs – vormen geen nationale minderheid.

De samenwerking tussen de rechtbanken en aanklagers van Bosnië en Herzegovina, Kroatië en Servië is voortgezet. De uitvoering van de bilaterale overeenkomsten inzake de wederzijdse erkenning en handhaving van vonnissen in strafzaken is lopende. Inspanningen om oorlogsmisdaden te vervolgen, worden echter gehinderd door wettelijke obstakels voor uitlevering in het wetboek van strafvordering.

Wat betreft het Internationale Strafhof is de bilaterale immuniteitsovereenkomst met de Verenigde Staten niet in overeenstemming met de gemeenschappelijke standpunten en de beginselen van de EU. Het land moet zich aanpassen aan het EU-standpunt.

Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt wat betreft het *proces van de verklaring van Sarajevo*. Na de bijeenkomsten in juni en september 2011 hebben Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Montenegro en Servië op een aantal punten overeenstemming bereikt, onder andere over de tekst van een verklaring die tijdens een vergadering van ministers in Belgrado zal worden ondertekend.

Bosnië en Herzegovina is actief blijven deelnemen aan de regionale samenwerkingsinitiatieven, zoals het samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa (SEECP), de raad voor regionale samenwerking (RCC) en de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA). De relaties van Bosnië en Herzegovina met zijn buurlanden zijn verder ontwikkeld. In september heeft Bosnië en Herzegovina een besluit goedgekeurd om de douanestempels van Kosovo te erkennen. Er moeten echter nog een aantal vraagstukken op het gebied van de grenzen met de buurlanden worden opgelost.

De *economie* van Bosnië en Herzegovina is, na de bescheiden groei van 2010, in 2011 iets sneller gegroeid. Het herstel is nog pril en voornamelijk te danken aan de buitenlandse vraag. De werkloosheid blijft zeer hoog. De begrotingssituatie verbeterde enigszins dankzij fiscale aanpassingen in het kader van het programma van het Internationaal Monetair Fonds en hogere inkomsten. De algemene houdbaarheid van de begroting op middellange termijn werd echter zwaar gehinderd doordat het algemene kader voor begrotingsbeleid 2011-2013 niet goedgekeurd raakte. Er werd niet overal in het land even hard gestreefd naar structurele hervormingen en gezonde openbare financiën, en de kwaliteit van de overheidsfinanciën bleef laag.

Wat de *economische criteria* betreft heeft Bosnië en Herzegovina beperkte vooruitgang geboekt op weg naar een goed functionerende markteconomie. Het land moet aanzienlijke verdere hervormingsinspanningen leveren om op lange termijn het hoofd te kunnen bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten in de EU.

Het herstel is voornamelijk te danken aan de buitenlandse vraag, maar ook de binnenlandse vraag trok aan, ondersteund door het hervatten van kredietactiviteiten. De industriële productie groeit. Handelsactiviteiten namen aanzienlijk toe en het niveau van handelsintegratie met de EU bleef hoog. De financiële en monetaire stabiliteit werd gevrijwaard. De currency-boardregeling is nog steeds erg geloofwaardig. Er kunnen enkele beperkte verbeteringen van het bedrijfsklimaat worden gemeld met betrekking tot de registratie van bedrijven en de stroomlijning van administratieve procedures in het algemeen.

Dat het algemene kader voor begrotingsbeleid 2011-2013 niet werd goedgekeurd, hinderde de duurzaamheid en geloofwaardigheid van het begrotingsbeleid in Bosnië en Herzegovina en zorgde ervoor dat de begrotingsautoriteiten geen overeenstemming bereikten over het algemene begrotingsbeleid. De politieke impasse in het land leidde tot grote vertragingen bij

de goedkeuring van de begroting 2011 op het niveau van de staat, en tot uitstel van de verdere programmabesprekingen met het Internationaal Monetair Fonds over de tenuitvoerlegging van de stand-by-overeenkomst. De kwaliteit van de overheidsfinanciën bleef laag: de lopende uitgaven vergen een groot deel van het bbp. De externe onevenwichten, in het bijzonder het tekort op de lopende rekening, zijn vergroot en de inflatie is toegenomen. Het ondernemingsklimaat wordt nog steeds negatief beïnvloed door bestuurlijke ondoelmatigheid en de zwakke rechtsstaat. De geplande herstructurering van de staatsbedrijven, de liberalisering van de netwerkindustrieën en de privatisering zijn niet vooruit gegaan. De productiecapaciteit en het concurrentievermogen van de economie bleven zwak aangezien de binnenlandse bronnen voor groei niet voldoende werden aangeboord. Structurele rigiditeit, zoals de hoge tarieven voor sociale bijdragen, de slecht afgestemde sociale overdrachten en de beperkte arbeidsmobiliteit, blijft het scheppen van arbeidsplaatsen hinderen. De werkloosheid is nog steeds erg hoog en de informele sector vormt nog steeds een groot probleem.

Bosnië en Herzegovina heeft beperkte vooruitgang geboekt met de aanpassing van zijn wetgeving en beleid aan de *Europese normen*. Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft intellectuele eigendom, staatssteun, onderzoek, cultuur, vervoer en een aantal kwesties op het gebied van justitie, vrijheid en veiligheid. Er blijven bijzondere inspanningen nodig op het gebied van het vrije verkeer van goederen, personen en diensten, douane en belastingen, concurrentie, overheidsopdrachten, werkgelegenheid en sociaal beleid, onderwijs, industrie en midden- en kleinbedrijf, landbouw en visserij, voedselveiligheid, veterinaire en fytosanitaire sectoren, milieu en klimaatverandering, energie, de informatiemaatschappij en de media en statistieken.

In het algemeen verloopt de tenuitvoerlegging van de interim-overeenkomst nog steeds ongelijkmatig. Het land handelt in strijd met de interim-overeenkomst door niet-naleving van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en van de regels over staatssteun. Op staatsniveau is de wet inzake staatssteun, die nodig is om te voldoen aan de verplichtingen van de stabilisatie- en associatieovereenkomst, door de ministerraad goedgekeurd in augustus, maar nog niet goedgekeurd door het parlement. De wet op de volkstelling op staatsniveau, die is vereist voor de sociale en economische ontwikkeling van het land, moet dringend worden goedgekeurd.

Bosnië en Herzegovina heeft enige vooruitgang geboekt op het gebied van de *interne markt*. Wat het *vrije verkeer van goederen* betreft werd er enige vooruitgang geboekt op het vlak van marktoverzicht en consumentenbescherming. Er blijven aanzienlijke inspanningen nodig om het juridische kader te harmoniseren met de EU-wetgeving, de bestuurlijke capaciteit te verbeteren en een eengemaakte economische ruimte te bewerkstelligen.

Op het gebied van *het vrije verkeer van personen en diensten en het recht op vestiging* is beperkte vooruitgang geboekt. Beide entiteiten keurden uitvoeringsbepalingen goed voor financiële diensten en de coördinatie van het toezicht op de banken is verbeterd. Er moet absoluut nog een verdere vereenvoudiging van de bedrijfsregistratie worden bereikt en het wetgevingskader voor postdiensten moet worden aangepast.

Er was geen vooruitgang op het gebied van het *vrije verkeer van kapitaal*. De wetgeving moet verder worden aangepast aan het acquis en moet in het hele land worden geharmoniseerd. Goede maar ongelijke vooruitgang kan worden gemeld wat betreft *douane en belastingen*. De wetgeving moet nog verder worden aangepast en de capaciteit moet verder worden opgebouwd om ervoor te zorgen dat de rechten inzake intellectuele eigendom effectief worden uitgevoerd en gehandhaafd.

Bosnië en Herzegovina heeft enige vooruitgang geboekt op het gebied van de handhaving van de *concurrentieregels*. Op het gebied van *overheidsopdrachten* is er geen vooruitgang geboekt, in het bijzonder niet op het vlak van de aanpassing van de wet inzake overheidsopdrachten. Op het vlak van intellectuele-eigendomsrechten werd gestage vooruitgang geboekt.

Er is weinig vooruitgang te melden wat betreft het *sociaal en werkgelegenheidsbeleid* en het beleid inzake de volksgezondheid. Een strategie voor het hele land bestaat of wordt opgesteld, maar het beleid en de wetgeving blijven versnipperd. Er zijn kaderwetten en strategieën op het gebied van *onderwijs* maar die worden nog niet toegepast. Op het gebied van *cultuur* is enige vooruitgang geboekt. Op het vlak van *onderzoek* werd vooruitgang geboekt en de voorbereiding voor de innovatie-unie is van start gegaan. De onderhandelingen om toe te treden tot de Wereldhandelsorganisatie zijn gevorderd.

Bosnië en Herzegovina heeft weinig vooruitgang geboekt inzake het voldoen aan de Europese normen voor diverse *sectorale beleidslijnen*. Met betrekking tot de *industrie en het midden- en kleinbedrijf* moet nog een nationale ontwikkelingsstrategie, met daarin ook aspecten van industriebeleid, worden goedgekeurd en moet de strategie voor het midden- en kleinbedrijf ten uitvoer worden gelegd. Er zijn enige vorderingen gemaakt op het gebied van voedselveiligheid, veterinaire en fytosanitaire beleid en visserij. De vooruitgang op het vlak van *landbouw en plattelandsontwikkeling* blijft beperkt. Het blijft noodzakelijk dat de staat en de entiteiten de aanpassingen aan het acquis op deze gebieden beter coördineren. Het gebrek aan vooruitgang had een negatieve invloed op de handel in landbouwproducten.

De voorbereidingen van Bosnië en Herzegovina op het gebied van *milieu* verkeren nog in een pril stadium. Een geharmoniseerd wettelijk kader voor milieubescherming en een openbaar milieuagentschap ontbreken nog steeds. De bestuurlijke capaciteit is gering en de horizontale en verticale communicatie tussen de overheden moet worden verbeterd. Inzake *klimaatverandering* zijn verdere inspanningen nodig voor de goedkeuring van een strategie op het niveau van de staat betreffende klimaatverandering, voor de aanpassing aan het acquis en voor voorlichting.

Bosnië en Herzegovina heeft vooruitgang geboekt in de *vervoerssector*. Er waren enkele positieve ontwikkelingen op het vlak van de trans-Europese vervoersnetwerken, het weg-, lucht- en spoorvervoer en de binnenvaart. De wet betreffende het vervoer van gevaarlijke goederen moet nog worden goedgekeurd. Het vraagstuk van de modernisering van de vervoersinfrastructuur is nog steeds niet opgelost. De voorbereidingen op het gebied van *energie* zijn nog niet erg gevorderd. Als partij bij het Verdrag tot oprichting van de energiegemeenschap moet Bosnië en Herzegovina de relevante EU-wetgeving op energiegebied ten uitvoer leggen. Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot de elektriciteitstoevoer naar het district Brčko en op alle bestuursniveaus is begonnen met een uitgebreide herziening van de elektriciteitswetgeving. Om de elektriciteitsvoorziening te garanderen, moet een in het hele land goed functionerend nationaal transmissiebedrijf worden opgericht en een omvattende energiestrategie worden goedgekeurd.

Inzake de *informatiemaatschappij en de media* is de vooruitgang beperkt. De harmonisering van het wettelijke kader voor de openbare omroep is nog niet voltooid. De voortdurende problemen met de onafhankelijkheid van de regelgevende autoriteit voor communicatie, politieke druk en de trage gang van de tenuitvoerlegging van de hervorming van de openbare omroep, blijven ernstige punten van zorg.

Enige vooruitgang kan worden gemeld wat betreft *financiële controle*. Op het niveau van de staat en de entiteiten bestaan er centrale harmonisatie-eenheden en is de interne audit ingevoerd. Het systeem voor financieel beheer en controle moet verder worden ontwikkeld. De onafhankelijkheid van een auditbureau op het niveau van de staat blijft een reden tot ongerustheid. Er is enige vooruitgang te melden op het gebied van de *statistiek*, wat betreft classificaties en registers. De sectorale statistieken, zoals de nationale rekeningen en statistieken over het bedrijfsleven en de landbouw, moeten worden verbeterd. De samenwerking tussen de verschillende statistiekorganen op staats- en entiteitsniveau en andere bevoegde organen op staatsniveau is nog steeds onvoldoende.

Op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid* is op de meeste punten enige vooruitgang geboekt. Er is verdere vooruitgang geboekt op belangrijke prioriteiten van het visumbeleid. De visumversoepelingsovereenkomst tussen de EG en Bosnië en Herzegovina en de overnameovereenkomst werden verder soepel toegepast. In december 2010 is de visumplicht voor burgers met een biometrisch paspoort uit Bosnië en Herzegovina afgeschaft voor reizen naar het Schengen gebied.

De voorbereidingen van het land inzake *grensbeheer, asiel en migratie* zijn gevorderd. Het stelsel voor asiel en internationale bescherming, het toezicht op de migratiestromen en de samenwerking tussen de agentschappen zijn opnieuw verbeterd. De infrastructuur aan sommige grensovergangen moet echter worden verbeterd. Met betrekking tot de strijd tegen *witwassen* is sprake van weinig vooruitgang. De tenuitvoerlegging van de strategie en het actieplan om witwassen te voorkomen, blijft beperkt. Er is weinig vooruitgang geboekt op het gebied van de strijd tegen *drugs*. Het ontbreken van een doeltreffende gerechtelijke follow-up verhindert de strijd tegen drugshandel, die een ernstig probleem blijft vormen.

De voorbereidingen van Bosnië en Herzegovina op het gebied van de *politie* kennen vooruitgang. De doelmatigheid en de doeltreffendheid, de samenwerking en de informatie-uitwisseling bij de politie van Bosnië en Herzegovina worden nog steeds belemmerd door de fragmentatie van het systeem. De *strijd tegen de georganiseerde misdaad* blijft onvoldoende door een gebrek aan coördinatie tussen de rechtshandhavingdiensten. De georganiseerde misdaad blijft een ernstig probleem, dat de rechtsstaat en het ondernemingsklimaat aantast. De inspanningen in de strijd tegen *mensenhandel* moeten worden opgevoerd en de tekortkomingen op het vlak van de identificatie van slachtoffers moeten worden opgelost. Bosnië en Herzegovina heeft enige vooruitgang geboekt op het gebied van terrorismebestrijding. De gezamenlijke taskforce voor terrorismebestrijding is opnieuw van start gegaan. De tenuitvoerlegging van de strategie voor preventie en bestrijding van terrorisme moet worden verbeterd.

Er werd opnieuw vooruitgang geboekt met de voorbereidingen voor de *bescherming van persoonsgegevens*, maar op het vlak van rechtshandhaving en de onafhankelijkheid van het toezichthoudend orgaan zijn verdere inspanningen nodig. Een goed functionerende bescherming van persoonsgegevens is cruciaal opdat Bosnië en Herzegovina overeenkomsten kan sluiten met Europol en Eurojust.

Kosovo

Op politiek vlak vonden in de periode van oktober 2010 tot april 2011 zowel parlaments- als presidentsverkiezingen in Kosovo plaats. Het verloop van de algemene verkiezingen werd ontsierd door ernstige tekortkomingen en technische problemen. In februari is een nieuwe coalitieregering gevormd en in april is een nieuwe president verkozen.

De president en de regering hebben blijk gegeven van een engagement voor de Europese agenda. De coördinatie van EU-gerelateerde hervormingen is versterkt. Door de verkiezingen heeft de uitvoering van talrijke cruciale hervormingen vertraging opgelopen. Er zijn nu aanhoudende inspanningen nodig om het tempo van de hervormingen en hun daadwerkelijke tenuitvoerlegging te versnellen. Het optreden van zowel de overheidsdiensten als de rechterlijke macht vertoont tekortkomingen. Georganiseerde misdaad en corruptie, onder meer op het gebied van de openbare aanbestedingen, moeten harder worden aangepakt. De economische situatie is ook kritiek en de regering moet dringend maatregelen nemen om in nauwe samenwerking met het Internationaal Monetair Fonds de begrotingssituatie te verbeteren. Meer positieve ontwikkelingen kunnen worden gemeld op essentiële onderdelen van de Europese agenda zoals visa en handel, waarvoor Kosovo aanhoudende inspanningen heeft geleverd om resultaten tot stand te brengen.

Op basis van de resolutie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van 9 september 2010, die door Servië en de 27 EU-lidstaten gezamenlijk werd ingediend, is in maart een dialoog op gang gebracht tussen Belgrado en Prishtina/Priština. Deze dialoog verliep tot september in een doorgaans constructieve sfeer en heeft tot overeenstemming geleid op een aantal punten: vrij verkeer van goederen en personen, de burgerlijke stand en het kadaster. De gemaakte afspraken moeten te goeder trouw worden uitgevoerd. Nu moeten er verdere resultaten worden geboekt om prioritair de beginselen van inclusieve, goed functionerende regionale samenwerking toe te passen en duurzame oplossingen te bieden voor kwesties die verband houden met het EU-*acquis*, bijvoorbeeld op het gebied van energie en telecommunicatie.

Tijdens de verslagperiode is vooruitgang geboekt op het vlak van de integratie van de Servische gemeenschap ten zuiden van de rivier Ibër/Ibar. De Serviërs konden rekenen op het rechtskader waarmee hun rechten werden gewaarborgd. Zij hebben sterker geparticipeerd in de algemene verkiezingen en zij hebben ook deelgenomen aan de volkstelling. Het onderwijzend personeel van door Servië gesteunde scholen is begonnen met het afsluiten van overeenkomsten met de onderwijsafdelingen van Kosovaarse gemeentebesturen.

In het noorden van Kosovo zijn er nog steeds door Servië gesteunde structuren en is er op het vlak van integratie geen vooruitgang geboekt. Door Servië ondersteunde gemeenten hebben zich verzet tegen het houden van de volkstelling in het noorden en de opkomst van Serviërs uit het noorden van Kosovo bij de algemene verkiezingen was miniem. De Serviërs in het noorden hebben ook het mandaat van EULEX aangevochten. De situatie in het noorden van Kosovo en de kwestie van de grenscontrole hebben geleid tot gewelduitbarstingen, waarbij in juli en september gewonden en één dode vielen. De situatie heeft ook ertoe geleid dat de Kosovaarse leiders vaker opruiende retoriek hebben gehanteerd. Alle partijen moeten bijdragen tot het wegnemen van de spanningen in het noorden van Kosovo en tot het vrije verkeer van personen en goederen, ten behoeve van de mensen in de regio.

De autoriteiten werken samen met EULEX bij het onderzoek naar de beschuldigingen die aan de orde kwamen in de resolutie die de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa heeft aangenomen over onmenselijke behandeling van personen en illegale handel in menselijke organen in Kosovo. De Kosovaarse autoriteiten moeten ook zorgen voor een samenhangende en doeltreffende samenwerking met EULEX op alle werkterreinen die het EULEX-mandaat bestrijkt.

Wat *de democratie en de rechtsstaat* betreft, blijft met name de rechtsstaat een punt van grote zorg, waaraan de regering, de assemblee en de justitiële autoriteiten van Kosovo dringend aandacht moeten besteden.

Na de algemene verkiezingen is op 21 februari het officiële startsein gegeven voor het vierde mandaat van de *assemblee*. Er hebben zich ernstige tekortkomingen bij de verkiezingen voorgedaan. Kosovo moet dringend maatregelen nemen om deze tekortkomingen weg te werken door het kiesstelsel te vereenvoudigen, internationale normen na te leven en gevallen van verkiezingsfraude te onderzoeken en te vervolgen. De assemblee heeft een begroting vastgesteld en een aantal belangrijke hervormingswetten goedgekeurd die van belang zijn voor de Europese agenda. De capaciteit van de assemblee voor het onderzoek van wetsontwerpen en het uitvoeren van de controle op de regering blijft zwak. Er is bezorgdheid over het feit dat het reglement van orde van de assemblee niet altijd wordt gevolgd.

Op 22 februari is een nieuwe *coalitieregering* aangetreden. In maart heeft de regering een verordening vastgesteld voor de oprichting en versterking van de afdelingen Europese integratie binnen de ministeries. Het ministerie van Europese Integratie vervult nu een nog sterkere rol als coördinator van de Europese agenda en donoren en oefende druk uit om de hervormingen te versnellen. Er zijn extra inspanningen nodig voor de vaststelling van specifieke doelstellingen en meetbare resultaten, die de regering beter zouden moeten ondersteunen bij haar hervormingen. De inspanningen op het vlak van decentralisatie zijn voortgezet. De regering moet oplossingen uitwerken voor de duurzaamheid op lange termijn van de nieuw opgerichte gemeenten met een Servische meerderheid. Tegelijkertijd zijn er nog steeds door Servië gesteunde structuren actief in Kosovo die een volledige uitvoering van de decentralisatie verhinderen.

Er is beperkte vooruitgang geboekt wat de *hervorming van het openbaar bestuur* betreft. Het regelgevingskader is versterkt, maar moet nog worden voltooid. De herziene strategie voor het overheidsbestuur 2010-2013 is nog niet uitgevoerd. De hervorming van het openbaar bestuur blijft een grote uitdaging en de overheidsadministratie is nog steeds zeer zwak. De middelen, huisvesting en politieke steun voor het ombudsbureau zijn ontoereikend.

Op het gebied van *justitie* is er vooruitgang geboekt, met name door enkele belangrijke arresten van het Constitutioneel Hof. De assemblee heeft belangrijke wetgeving goedgekeurd zoals de wetten op de bescherming van getuigen, de strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen voor strafbare feiten en de wet inzake internationale justitiële samenwerking. Het hervormingsproces moet worden voortgezet. Er is op bevredigende wijze verder uitvoering gegeven aan de vier hervormingswetten die in de vorige verslagperiode zijn goedgekeurd. De afdeling Internationale justitiële samenwerking van het ministerie van Justitie heeft haar capaciteit uitgebreid en heeft zaken vakkundig behandeld. De Kosovaarse Raad voor Justitie is begonnen met het aanpakken van de belangrijkste prioriteiten. Alle negen leden van de Kosovaarse Raad voor Rechtsvervolging zijn aangesteld en de Raad is beginnen functioneren. De salarissen van rechters en aanklagers zijn verhoogd. Tegelijkertijd blijft het rechtsstelsel in Kosovo zwakke punten vertonen. Er blijft een aanzienlijke achterstand bij de behandeling van zaken. Er zijn nog steeds berichten over bedreigingen en intimidatie van rechters en politieke inmenging in de werkzaamheden van de rechterlijke macht blijft een reden tot ongerustheid. Aanklagers en rechters moeten blijf geven van een meer proactieve aanpak bij het onderzoeken van en oordelen over zaken van georganiseerde criminaliteit en corruptie. Voorts baart ook de transparantie bij de uitvoering van de amnestiewetgeving ernstige zorgen.

Kosovo heeft enige vooruitgang geboekt bij *corruptiebestrijding*, in het bijzonder door het aanpakken van sommige corruptiezaken. Corruptie blijft wijdverbreid op talrijke terreinen en vormt nog steeds een ernstig probleem dat ook de toegang van burgers tot dienstverlening in het gedrang brengt. De werkgroep corruptiebestrijding is versterkt. Het rechtskader voor corruptiebestrijding is verbeterd door de goedkeuring van verscheidene belangrijke wetten, hoewel het rechtskader nog niet volledig is en verder moet worden versterkt. De wetgeving op de financiering van politieke partijen vertoont grote tekortkomingen en het toezicht op de uitvoering moet ook worden versterkt. In het kader van de corruptie blijven inbreuken op de aanbestedingsregels een punt van zorg. Vermogensverklaringen vertonen nog steeds verschillen tussen het aangegeven vermogen en de daadwerkelijke inkomsten.

In de Kosovaarse grondwet zijn krachtige bepalingen opgenomen om de inachtneming van internationale normen *inzake mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden* te garanderen. De coördinatie van de activiteiten van de verschillende instellingen die belast zijn met de bevordering, de handhaving en het toezicht op de fundamentele rechten, is ontoereikend. Organen van de uitvoerende macht hebben te lijden onder een ontoereikende capaciteit en gebrekkig omschreven verantwoordelijkheden en gezag, die dikwijls overlappen met andere instanties. Hun politieke en daadwerkelijke impact is beperkt. Er moet meer worden gedaan op het vlak van de tenuitvoerlegging van juridische en bestuurlijke rechtsmiddelen bij schendingen van de mensenrechten. De integratie van leden van de Servische gemeenschap is verbeterd, in het bijzonder ten zuiden van de rivier Ibër/Ibar. Er zijn meer inspanningen vereist om te voorzien in de behoeften van de Serviërs in heel Kosovo, maar in het bijzonder in het noorden.

Er is beperkte vooruitgang geboekt op het gebied van *de civiele en politieke rechten*. De regering moet haar inspanningen voortzetten op het vlak van het voorkomen van marteling en mishandeling. Er moeten verdere maatregelen worden genomen om de *straffeloosheid* weg te nemen. In sommige *gevangenissen* moeten het plaatsgebrek en de overbevolking worden aangepakt. De *toegang tot justitie* is niet volledig gegarandeerd, in het bijzonder in het noordelijke Mitrovicë/Mitrovica waar de districtsrechtbank in het kader van EULEX met een beperkte capaciteit functioneert. Hierdoor wordt de rechtsstaat in dit deel van Kosovo ondermijnd.

Wat de *vrijheid van meningsuiting* betreft, kunnen beperkte vorderingen worden gemeld. De transparantie van de eigendom van de media wordt door een wet gewaarborgd en de wet wordt correct toegepast. Journalisten kampen nog steeds met politieke druk en bedreigingen. De onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van de publieke omroep (RTK) is niet gewaarborgd. *De vrijheid van vereniging en vergadering* wordt grotendeels nagekomen. Het recht op vereniging wordt gegarandeerd met de goedkeuring van de wijzigingen van de wet inzake de vrijheid van vereniging voor ngo's. Het werkklimaat voor het *maatschappelijk middenveld* moet aanzienlijk worden verbeterd. De regering moet de deskundigheid van het maatschappelijk middenveld beter benutten.

Op het vlak van de *vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst* is de politie behoorlijke resultaten blijven boeken inzake de bevoegdheidsoverdracht van KFOR voor de bewaking van historische en religieuze monumenten, met inbegrip van Servisch-orthodoxe monumenten. Kosovo heeft vorderingen gemaakt bij de renovatie van Servisch-orthodoxe monumenten in samenwerking met de betrokken vertegenwoordigers van de kerk en de Servische autoriteiten.

Er zijn verdere inspanningen nodig om de *economische en sociale rechten* volledig te waarborgen. Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot de *vrouwenrechten*, met name door te zorgen voor een ruimere vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek en een verbetering van het wetgevingskader om hun rechten te waarborgen. Voor de tenuitvoerlegging van de wetgeving moeten de betrokken instellingen worden versterkt en de middelen worden verhoogd. Met de tenuitvoerlegging van het wetboek voor jeugdrecht worden de *kinderrechten* beter beschermd. De raad voor bescherming van kinderen en rechtsbedeling voor kinderen is opgericht. De bescherming van kinderen blijft zwak en armoede onder kinderen hoog. Er is beperkte vooruitgang geboekt met betrekking tot *sociaal kwetsbare personen en personen met een handicap*. Er is een rapport gepubliceerd over de tenuitvoerlegging van het actieplan voor personen met een handicap. De tenuitvoerlegging van het actieplan en de relevante wetgeving in deze sector moet worden versterkt, in het bijzonder op gemeentelijk niveau, onder meer door ervoor te zorgen dat scholen toegankelijk zijn voor leerlingen met een handicap.

De regering heeft voorlichtingscampagnes over de wetgeving op het gebied van *discriminatiebestrijding* op touw gezet. Discriminatie blijft een punt van zorg. Op het vlak van *arbeids- en vakbondsrechten* kan enige vooruitgang worden gemeld. Zowel de arbeidswet, de wet inzake de vakbonden als de wet over de economische en sociale raad zijn aangenomen. Op het gebied van de *eigendomsrechten* zijn de vorderingen ongelijkmatig. Op het vlak van het wetgevingskader zijn verbeteringen tot stand gekomen en is een coördinator voor eigendomsrechten aangesteld. Als gevolg van de aanzienlijke achterstand bij de behandeling van zaken met betrekking tot eigendomsrechten worden mensen verhinderd hun eigendomsrechten uit te oefenen. Er zijn meer inspanningen nodig om de naleving van de bestaande wetgeving af te dwingen.

Kosovo heeft enige vooruitgang geboekt op het vlak van de *eerbiediging en de bescherming van minderheden en culturele rechten*. De onlangs opgerichte gemeenten met een Servische meerderheid worden geconfronteerd met een aantal problemen zoals ruimtelijke ordening. Met betrekking tot de *toegang tot onderwijs voor minderheidsgemeenschappen* is er beperkte vooruitgang geboekt. Zowel ten noorden als ten zuiden van de rivier Ibër/Ibar maakt de Servische gemeenschap gebruik van door Servië ter beschikking gestelde handboeken en onderwijs. Kosovaarse autoriteiten moeten een alternatief aanbieden en een Servisch curriculum opstellen. Buiten de gebieden waar hoofdzakelijk Serviërs wonen, kan Servisch in de scholen niet als tweede officiële taal worden gevolgd. Er is weinig vooruitgang geboekt met betrekking tot het *gebruik van talen*. De tenuitvoerlegging van het wettelijke kader vertoont tekortkomingen. Er zijn geen meertalige openbare diensten. De situatie waarin de *media* voor de Servische minderheid zich bevinden, is verbeterd, onder meer door de start van "TV Mreža".

Wat betreft de nieuwe vestigingsplaats voor *Roma-, Ashkali- en Egyptische gezinnen* uit door lood besmette gebieden, is het kamp van Çesmin Lug/Çesmin Lug in oktober 2010 gesloten. Het kamp van Osterode is niet gesloten omdat in het noordelijke Mitrovicë/Mitrovica geen alternatieve overheidsgronden ter beschikking zijn gesteld. De regering heeft de inschrijving bij de burgerlijke stand van deze gemeenschappen bevorderd, onder meer door het organiseren van een gratis registratie. Een rapport over de tenuitvoerlegging van de strategie voor de integratie van de Roma-, Ashkali- en Egyptische gemeenschappen is gepubliceerd. Tegelijkertijd blijven de levensomstandigheden van deze gemeenschappen en hun toegang tot werkgelegenheid, onderwijs, gezondheidszorg en sociale bescherming aanleiding geven tot ernstige bezorgdheid.

De terugkeer van *vluchtelingen en binnenlands ontheemden* blijft een probleem voor de Kosovaarse instellingen. De overheidsmiddelen voor de terugkeer zijn met 40% verlaagd en zijn zeer gering. Kwesties zoals vertragingen bij de procedures voor eigendomsrestitutie en de beperkte economische mogelijkheden blijven belangrijke hinderpalen voor een vrijwillige en duurzame terugkeer. Veel ontheemden leven nog steeds in zeer moeilijke omstandigheden. Op het vlak van de handhaving van *culturele rechten* kunnen beperkte vorderingen worden gemeld. De samenwerking tussen de desbetreffende ministeries en de centrale en gemeentelijke niveaus is verbeterd. De wetgeving inzake de bescherming van cultureel erfgoed en de toepassing van de wetgeving blijven tekortkomingen vertonen.

Wat **regionale vraagstukken en internationale verplichtingen** betreft, is de samenwerking van Kosovo met het Internationale Strafhof voor het voormalige Joegoslavië (ICTY) voortgezet. EULEX heeft een aantal operaties uitgevoerd, onder meer arrestaties en veroordelingen in zaken met betrekking tot oorlogsmisdaden, waarbij hooggeplaatste politieke figuren, waaronder een voormalige minister betrokken waren. De in augustus goedgekeurde wetgeving over vermiste personen, is een belangrijke ontwikkeling. Met deze wetgeving wordt de erkenning van het recht-om-te-weten en het recht op schadevergoeding van gezinnen gegarandeerd en wordt voorzien in de rechtspositie van vermiste personen. De regering moet haar inspanningen opvoeren op het vlak van informatieverstrekking en de terbeschikkingstelling van middelen om het lot van de vermiste personen op te helderen. In de resolutie van januari van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa werden ernstige beschuldigingen geuit met betrekking tot het conflict van 1999. EULEX heeft een in Brussel gevestigde werkgroep opgericht met een verbindingskantoor in Prishtina/Priština om deze aantijgingen te onderzoeken. In dit onderzoek werken de autoriteiten samen met EULEX.

Voor de eerste keer sedert de zomer van 2010 nam Kosovo in juni deel aan de bijeenkomst van de regionale samenwerkingsraad in Montenegro. Het Kosovaarse voorzitterschap van de Cefta-bijeenkomsten in 2011 is bevredigend verlopen. In het kader van de dialoog tussen Belgrado en Prishtina/Priština is een akkoord bereikt over de douanestempels. Er moet nog steeds een overeenstemming worden bereikt over een duurzame oplossing voor de deelname van Kosovo aan regionale fora. Alle betrokken partijen moeten de beginselen van een inclusieve en functionerende regionale samenwerking volledig uitvoeren.

De **economie** van Kosovo blijft gekenmerkt door broze groei en aanzienlijke interne en externe onevenwichtigheden, die worden verergerd door een onvoorspelbare begrotingskoers. De hoge inflatie en de slecht functionerende arbeidsmarkt zijn belangrijke belemmeringen voor de economische en sociale cohesie. Een reeks *ad-hoc* maatregelen en een ontoereikende inzet van de autoriteiten hebben de stand-by-overeenkomst met het Internationaal Monetair Fonds (IMF) in het gedrang gebracht. De nieuwe overeenkomst met het IMF waarbij niet is voorzien in de uitbetaling van middelen en die loopt tot einde 2011, is een belangrijke test voor Kosovo om de geloofwaardigheid van het economische en budgettaire beleid te herstellen. De grote onzekerheid blijft een hindernis voor de ontwikkeling van de particuliere sector. Bedrijven worden geconfronteerd met een zwak bestuur, een gebrek aan betrouwbare elektriciteitsvoorziening, ontoereikende vaardigheden bij werknemers, een gebrekkige infrastructuur en een rechtsstaat die tekortkomingen vertoont.

Wat **de economische criteria** betreft, heeft Kosovo geen vooruitgang geboekt in de richting van de totstandkoming van een functionerende markteconomie. Aanzienlijke hervormingen en investeringen zijn noodzakelijk om Kosovo in staat te stellen om op lange termijn het hoofd te bieden aan concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie.

Het monetair kader blijft relatief goed functioneren, hoewel er ruimte is voor verbeteringen, in het bijzonder inzake de regelgeving en het toezicht over de financiële sector. De verankering van de financiële bemiddeling is voortgezet en de banksector is stabiel en winstgevend gebleven, ondanks de toename van het aandeel onrendabele leningen. Er is enige vooruitgang geboekt bij het privatiseringsproces.

Het correcte functioneren van de macro-economische beleidsmix wordt in toenemende mate bedreigd door een onvoorspelbare begrotingskoers, een onhoudbare groei van de overheidsuitgaven en beperkte financieringsmogelijkheden. Bestuurlijke tekortkomingen en ad-hocmaatregelen hebben een negatieve impact op de particuliere sector en diepgaande structurele problemen blijven een hinderpaal voor de economie. De inflatie was hoog en volatiel. De werkloosheid bleef zeer hoog en er zijn onvoldoende banen bijgekomen om de druk op de arbeidsmarkt te verminderen en werkgelegenheid te creëren, in het bijzonder voor de jonge mensen die toetreden tot de arbeidsmarkt. De externe onevenwichtigheden zijn ook hoog gebleven, in het bijzonder in de handel in goederen en de instroom van buitenlandse, productieverhogende investeringen is beperkt gebleven. Het openbare elektriciteitsbedrijf is uit de overheidsbegroting aanzienlijke subsidies blijven ontvangen, alsook leningen voor de financiering van zijn investeringsprogramma. De zwakke rechtsstaat en de problemen op het vlak van de eigendomsrechten blijven het ondernemingsklimaat negatief beïnvloeden. De informele sector vormt nog steeds een groot probleem.

Door de verkiezingscampagne die voorafging aan de vervroegde algemene verkiezingen en vervolgens de formatie van een nieuwe regering en de verkiezing van een president beschikten de assemblee en de regering slechts over een korte termijn om wetgeving en beleidsmaatregelen in overeenstemming met de **Europese normen** vast te stellen. De vorderingen waren ongelijkmatig. Met betrekking tot het stelsel voor kapitaalverkeer is behoorlijke vooruitgang geboekt. Kosovo heeft vorderingen gemaakt op het vlak van asiel en migratie, met name op het vlak van de overname en re-integratie van repatrianten.

Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot de wetgeving inzake mededingingsbeleid, de energiesector en de informatiemaatschappij en de media. Op de volgende gebieden werd enige voortgang vastgesteld: belastingen, intellectuele-eigendomsrechten, werkgelegenheid, sociaal beleid en volksgezondheid, financiële controle, statistiek, grensbeheer en de bestrijding van mensenhandel. De vervoersinfrastructuur moet verder worden ontwikkeld. Er zijn beperkte resultaten geboekt op het vlak van milieu, landbouw en voedselveiligheid, drugshandel, georganiseerde criminaliteit en terrorismebestrijding. Op het vlak van het verkeer van personen en diensten en het recht op vestiging, witwaspraktijken en persoonsgegevensbescherming is er slechts weinig gedaan om de wetgeving in overeenstemming te brengen met het *acquis*.

Wat **de interne markt** van de EU betreft, is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot de wetgeving voor het vrije verkeer van goederen. Er kan enige vooruitgang worden gemeld met betrekking tot *conformiteitsbeoordeling, accreditatie, metrologie en markttoezicht*. Er is beperkte vooruitgang geboekt met betrekking tot *normalisatie*. Er is geen enkele vooruitgang geboekt met betrekking tot de wetgeving inzake *consumentenbescherming*. Op het gebied van het vrije verkeer van goederen is slechts een beperkte aanpassing aan het EU-*acquis* tot stand gekomen. Op dit terrein is nood aan een betere coördinatie van en een strategie voor de aanpassing aan het volledige *acquis*. De administratieve capaciteit, de noodzakelijke uitvoering en de handhavingsmaatregelen zijn ontoereikend. De aanpassing aan het *acquis* op het gebied van *het verkeer van personen en diensten, het recht op vestiging* en het *vennootschapsrecht* bevindt zich in een prille fase. Het stelsel voor kapitaalverkeer is zeer

liberaal. Op dit terrein is behoorlijke vooruitgang geboekt. Verdere hervormingen zijn wenselijk met het oog op de invoering van de Basel II-voorschriften inzake risico's en de oprichting van een rechtskader dat volledig in overeenstemming is met de EU-normen.

De douanewetgeving van Kosovo is grotendeels in overeenstemming met het EU-douanewetboek. De inspanningen moeten worden voortgezet met betrekking tot de strijd tegen smokkelarij en namaak. Het onafhankelijke beoordelingscomité moet doeltreffender optreden en de achterstand wegwerken. Er is enige vooruitgang geboekt op het vlak van belastingen, grotendeels dankzij de uitvoering van de hervormingen ter ondersteuning van de nalevingsstrategie. De bestuurlijke capaciteit voor de inning van de belastingen en het terugdringen van de omvangrijke informele sector blijft zwak.

Met de goedkeuring van de wet inzake staatssteun is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot de wetgeving inzake *mededingingsbeleid*, in het bijzonder voor het *antitrustbeleid* en de staatssteun. De uitvoering van het antitrustbeleid verbetert. Vorderingen kunnen worden gemeld op het vlak van *overheidsopdrachten*, met de goedkeuring van de gewijzigde wet inzake overheidsopdrachten waarmee vooruitgang wordt geboekt op het vlak van de aanpassing aan de EU-normen. Het rechtskader moet worden voltooid en de samenwerking tussen de verantwoordelijke instellingen moet worden verbeterd.

Er is enige vooruitgang geboekt op het vlak van *intellectuele-eigendomsrechten*, in het bijzonder met betrekking tot *industriële-eigendomsrechten*. Het wetgevingskader is nog steeds niet volledig en de handhaving van de intellectuele-eigendomsrechten is ontoereikend. Er kan enige vooruitgang worden gemeld met betrekking tot aanpassing van de wetgeving op het vlak *werkgelegenheid, sociaal beleid en volksgezondheid* aan de EU-normen. De uitvoering van dit wetgevingskader is cruciaal om de werklozen en andere kwetsbare groepen te helpen bij de verbetering van hun levensstandaard. De bestuurlijke capaciteit op deze terreinen blijft ook beperkt, in het bijzonder op gemeentelijk niveau. Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft de aanpassing aan de Europese normen op het vlak van *onderwijs en onderzoek*. De capaciteit op centraal en gemeentelijk niveau moet worden versterkt met het oog op de doeltreffende uitvoering van het wettelijk en strategisch kader. Op het vlak van onderzoek en innovatie is beperkte vooruitgang geboekt. Er moeten aanzienlijke inspanningen worden geleverd om de noodzakelijke onderzoeks- en innovatiecapaciteit tot stand te brengen. De uitvoering van het wetgevingskader moet onder andere worden versterkt door een verbeterde coördinatie tussen het centrale en lokale niveau. Om ten volle profijt te trekken van de steun van de donoren, moeten toereikende personele middelen worden toegewezen aan onderwijs- en onderzoeksprojecten.

Op het gebied van sectoraal beleid moeten volgende maatregelen worden genomen: goedkeuring van het uitvoeringsplan voor het *MKB* en industriële strategieën, toewijzing van voldoende middelen en versterking van de verantwoordelijke autoriteiten. De coördinatie en samenwerking tussen de betrokkenen blijft een knelpunt. Kosovo heeft beperkte vooruitgang geboekt op het vlak van *landbouw en voedselveiligheid*. Er zijn inspanningen gedaan om de bestuurlijke capaciteit te ontwikkelen, in het bijzonder op het vlak van voedselveiligheid. Grotendeels wegens de ontoereikende budgettaire middelen is slechts beperkte vooruitgang geboekt bij de versterking van het wetgevingskader en het bestuurlijke kader op het gebied van *milieu en klimaatverandering*.

De *vervoersinfrastructuur* moet verder worden ontwikkeld. Het belangrijkste Kosovaarse project op het vlak van wegeninfrastructuur, de bouw van de autosnelweg van Kosovo naar de Albanese grens, blijft een punt van zorg wegens buitensporig hoge kosten en de vereiste

omvang van de investeringen op lange termijn. Enige vooruitgang is te melden wat betreft de luchtvaart.

In de *energiesector* is enige vooruitgang geboekt op het vlak van de aanpassing van de wetgeving en de uitvoering van het Verdrag tot oprichting van de Energiegemeenschap. Om investeringen aan te trekken zijn verdere inspanningen nodig om de elektriciteitsrekeningen en de inning te verbeteren en een niet-gesubsidieerd tarief in te voeren waarin de werkelijke kosten worden weerspiegeld. De bouw van de geplande nieuwe Kosovaarse elektriciteitscentrale heeft vertraging opgelopen. Deze vertraging heeft gevolgen gehad voor de sluitingstermijn van de zwaar vervuilende centrale A van Kosovo. Wegens de meningsverschillen over de status van Kosovo kan Kosovo nog steeds niet deelnemen aan de regionale stroomdoorvoer. Hierdoor komt de stabiliteit van het Kosovaarse elektriciteitsnet in het gedrang en ontvangt Kosovo geen doorvoerinkomsten.

Op het gebied van *de informatiemaatschappij en de media* heeft Kosovo enige telecommunicatieregelgeving goedgekeurd met het oog op de toepassing van de EU-normen. Belangrijke wetgeving over de houdbare financiering van de publieke omroep en de onafhankelijke mediacommissie is van de agenda van de assemblee genomen omdat zij niet beantwoordde aan de EU-normen en evenmin de onafhankelijkheid van de commissie en publieke omroep kon garanderen. Beide kwesties moeten dringend worden aangepakt.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *financiële controle*. Werkmethoden voor de interne financiële controle bij de overheid bevinden zich nog in de beginfase. Managers in begrotingsorganisaties moeten bewust worden gemaakt van het belang van financieel beheer en controle. Op het vlak van de *statistiek* heeft Kosovo enige vooruitgang geboekt, met name door een bevredigende uitvoering van de volks- en woningtelling.

Kosovo heeft gemengde vooruitgang geboekt op het gebied van **justitie, vrijheid en veiligheid**. Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft maatregelen genomen om Kosovo voor te bereiden op de uitgifte van biometrische paspoorten. Er zijn aanzienlijke vorderingen gemaakt door de goedkeuring van passende wetgeving en verbetering van de betrouwbaarheid van de bevolkingsregisters. Er zijn nog verdere inspanningen noodzakelijk op het vlak van de beveiliging van documenten.

Er is enige vooruitgang geboekt op het vlak van het *grensbeheer*. Er is een gezamenlijke werkgroep opgericht waarvan de douane en politie deel uitmaken, om de grensoverschrijdende criminaliteit te bestrijden. De agentschappen hebben gezamenlijke patrouilles langs de grens en gezamenlijke operaties aan de grensovergangen georganiseerd. Er zijn gezamenlijke en gelijktijdige politiepatrouilles uitgevoerd met soortgelijke agentschappen van Albanië en de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië. De Kosovaarse politie heeft meer verantwoordelijkheden overgenomen van KFOR voor de bescherming van de groene grens met de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië en Montenegro. De kwaliteit en de samenhang van de grenscontroles moet nog verder worden verbeterd.

Op het gebied van *asiel* zijn er vorderingen gemaakt. Kosovo is geconfronteerd met een toegenomen aantal asielzoekers. Met betrekking tot asielaanvragen is een aantal beslissingen genomen. De asielprocedure vertoont nog steeds tekortkomingen, in het bijzonder gebrek aan tolken, de bepaling van de herkomst van personen en de beroepsprocedures. Kosovo heeft vooruitgang geboekt op het vlak van *migratie*. Kosovo is nieuwe overnameovereenkomsten blijven afsluiten met Europese landen. Het departement voor Burgerschap, asiel en migratie is

overnameverzoeken van Europese landen efficiënt blijven afhandelen. Kosovo heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt op het vlak van de herintegratie van gerepatrieerde personen, inclusief op gemeentelijk vlak. Er zijn aanhoudende inspanningen nodig om te zorgen voor een doeltreffende uitvoering.

Kosovo heeft beperkte vooruitgang geboekt met betrekking tot de aanpak van *witwaspraktijken* en economische/financiële criminaliteit. Er is een aanvang gemaakt met de geleidelijke overdracht van de verantwoordelijkheden van het financiële inlichtingencentrum van EULEX naar de Kosovaarse autoriteiten. De Kosovaarse capaciteit voor het onderzoeken en vervolgen van economische misdrijven is nog steeds beperkt. Economische/financiële criminaliteit en witwaspraktijken blijven aanleiding geven tot ernstige bezorgdheid.

Het aantal door de politie uitgevoerde inbeslagnemingen en arrestaties voor drugsgelateerde delicten, inclusief handel in verdovende middelen is toegenomen, maar de in beslag genomen hoeveelheden zijn nog steeds gering. Inspanningen op het vlak van de *bestrijding van drugshandel* moeten aanzienlijk worden opgevoerd om in overeenstemming te zijn met de omvang van het probleem waarmee Kosovo wordt geconfronteerd. Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft de *politie*. De politie heeft meer verantwoordelijkheden overgenomen van KFOR. De politiediensten moeten nu de structurele en organisatorische problemen aanpakken en ervoor zorgen dat zij beter in staat zijn om complexe vormen van georganiseerde misdaad te bestrijden.

Er is beperkte vooruitgang geboekt wat de aanpak van *georganiseerde misdaad* betreft. Bij de bestrijding van de georganiseerde misdaad zijn een aantal huiszoekingen, arrestaties, vervolging en veroordelingen tot stand gekomen. De rechtshandavingsinstanties en de gerechtelijke autoriteiten moeten proactiever optreden bij de bestrijding van de georganiseerde misdaad. De personele en technische capaciteit moet worden versterkt en de kwaliteit van de onderzoeken moet aanzienlijk worden verhoogd. De capaciteit van Kosovo inzake de bestrijding van de georganiseerde misdaad bevindt zich nog in een pril stadium. Er moeten aanzienlijke inspanningen worden geleverd om dit probleem aan te pakken. Kosovo heeft enige vooruitgang geboekt bij de *bestrijding van de mensenhandel*. Tijdens de verslagperiode is het aantal geïdentificeerde slachtoffers licht gestegen. De strategie en het actieplan voor de bestrijding van mensenhandel voor de periode 2011-2014 is goedgekeurd. De efficiëntie van de politieafdeling die belast is met het onderzoeken van mensenhandelzaken is verbeterd. Tegelijkertijd is het vermogen van de Kosovaarse aanklagers en rechtbanken om mensenhandelzaken te onderzoeken en te vervolgen en hierover te vonnissen nog steeds zwak.

Kosovo heeft beperkte vooruitgang geboekt op het vlak van *terrorismebestrijding*. Het vermogen van Kosovo om de desbetreffende wetgeving en strategiedocumenten zoals de wetgeving om witwassen en terrorismefinanciering te voorkomen, de strategie voor terrorismebestrijding, enz. te handhaven, blijft zwak. Er bestaat ernstige bezorgdheid over de geringe vooruitgang die is geboekt op het vlak van *persoonsgegevensbescherming*.

Turkije

Turkije voldoet nog steeds in voldoende mate aan de **politieke criteria**. Op 12 juni 2011 vonden vrije en eerlijke parlementsverkiezingen plaats. De regering is begonnen met de uitvoering van het pakket voor constitutionele hervormingen van 2010. In het heersende politieke klimaat ontbreekt een gepaste dialoog en een bereidheid om compromissen te sluiten tussen politieke partijen; de betrekkingen tussen essentiële instellingen zijn gespannen; deze

atmosfeer was een hinderpaal voor de voortzetting van het hervormingsproces. Na de verkiezingen is een aanvang gemaakt met een nieuwe grondwetsherziening. Er zijn significante verdere inspanningen vereist om de grondrechten in de meeste gebieden te garanderen. Dit geldt in het bijzonder voor de vrijheid van meningsuiting, waarbij het aantal rechtszaken tegen auteurs en journalisten en het nog steeds grote aantal websites dat wordt verboden, ernstige zorgen baren.

Wat *de democratie en de rechtsstaat* betreft, zijn de Ergenekon-zaak en de onderzoeken naar andere vermeende coupplannen een kans voor Turkije om duidelijkheid te brengen over de vermeende criminele activiteiten tegen de democratie en aldus het vertrouwen in het goede functioneren van de Turkse democratische instellingen en de rechtsstaat te versterken. Er was evenwel ernstige bezorgdheid over de wijze waarop de onderzoeken zijn gevoerd, het verloop van de gerechtelijke procedure en de toepassing van de strafprocedures, waardoor de rechten van de verdediging in het gedrang kwamen en afbreuk werd gedaan aan de legitimiteit van de zaken.

Wat *de hervorming van het openbaar bestuur* betreft, is enige vooruitgang geboekt met de hervorming van de wetgeving. Er moet aandacht worden besteed aan de oprichting van de instelling van de ombudsman. Voor de hervorming van het openbaar bestuur en de decentralisatie is meer politieke steun noodzakelijk.

Er is behoorlijke vooruitgang geboekt met betrekking tot de consolidatie van het beginsel van *civiel toezicht op de veiligheidstroepen*. Het civiele toezicht op militaire uitgaven is met name versterkt. Besluiten van de hoge militaire raad konden voortaan worden getoetst door civiele rechtbanken. Verdere hervormingen zijn nog steeds vereist om het civiele toezicht op de binnenlandse veiligheidsdiensten te consolideren, in het bijzonder de gendarmerie, en de vooruitgang die is geboekt op het gebied van het militaire rechtsstelsel voort te zetten.

Er is vooruitgang geboekt op het gebied van *de rechterlijke macht*. De goedkeuring van wetgeving over de hoge raad van rechters en openbare aanklagers en over het constitutionele hof voorziet in het kader voor een grotere onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechterlijke macht. Er zijn ook maatregelen genomen met het oog op een grotere efficiëntie van de rechterlijke macht en het wegwerken van de toegenomen achterstand van de zaken die bij de rechtbanken in behandeling zijn. Op alle terreinen moeten verdere maatregelen worden genomen, inclusief het strafrechtstelsel. Turkije heeft een grote achterstand van ernstige strafzaken die bij de rechtbanken in behandeling zijn, terwijl een groot deel van de gevangenisbevolking niet onherroepelijk is veroordeeld. Voorts moet op de tenuitvoerlegging worden toegezien, aangezien de Turkse juristen en maatschappelijke organisaties verdeeld zijn over de al getroffen maatregelen. De gerechtelijke procedures zijn onvoldoende transparant. De rechtbanken en de parketten verstrekken geen informatie aan belanghebbende partijen of aan het brede publiek bij vraagstukken van openbaar belang. Bij de noodzakelijke herziening van de strategie voor justitiële hervorming moeten alle belanghebbende partijen, de Turkse juristen en de maatschappelijke organisaties worden betrokken.

De uitvoering van de strategie en het actieplan inzake *corruptiebestrijding* bevindt zich in een beginfase. Corruptie blijft echter op veel gebieden vaak voorkomen. Het gebrek aan transparantie inzake de financiering van politieke partijen en de reikwijdte van de immuniteiten blijven belangrijke knelpunten. Voor de versterking en uitvoering van het wetgevingskader voor corruptiebestrijding is meer politieke steun noodzakelijk. Naar aanleiding van het onderzoek naar de liefdadigheidsinstelling Deniz Feneri, dat betrekking had op een fraudezaak in Duitsland, zijn een voormalig hoofd van de hoge raad voor radio en

televisie (RTUK) en vier directeuren van het televisiekanaal Kanal 7 aangehouden. Turkije moet resultaten boeken met betrekking tot onderzoeken, vervolging en veroordelingen in corruptiezaken.

Wat *de mensenrechten en de bescherming van minderheden* betreft, is beperkte vooruitgang geboekt. Op de meeste terreinen zijn aanzienlijke inspanningen echter nog steeds noodzakelijk, en in het bijzonder met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting en van godsdienst.

Wat betreft de *naleving van het internationale recht inzake de mensenrechten* is enige vooruitgang geboekt, met name door de ratificatie van het Facultatief Protocol bij het VN-Verdrag tegen foltering (OPCAT). Een aantal hervormingen slepen reeds verscheidene jaren aan. De wetgeving over de instellingen op het gebied van de mensenrechten moet volledig in overeenstemming worden gebracht met de VN-beginselen.

De positieve trend inzake het voorkomen van *marteling en mishandeling* - wat betreft de frequentie en de ernst van de mishandeling door wetshandhavingsinstanties - is voortgezet. Wetshandhavingsinstanties maken nog steeds gebruik van buitensporig geweld, in het bijzonder buiten officiële detentie-inrichtingen. Er waren geloofwaardige aantijgingen van lichamelijke mishandeling, waarbij het voornamelijk ging over het buitensporig gebruik van geweld tijdens arrestaties. Er is geen vooruitgang geboekt bij de aanpak van de *straffeloosheid*, onder meer de behandeling van zaken van vermeende mishandeling die voor de rechtbank zijn gebracht.

Wat de *gevangenis* betreft, resulteert de toename van de gevangenisbevolking in een aanzienlijke overbevolking, hetgeen een belemmering is voor de pogingen om de omstandigheden van detentie te verbeteren. Het klachtenbehandelingssysteem in de gevangenis had al lang hervormd moeten worden. Verwacht wordt dat de tenuitvoerlegging van het Facultatief Protocol bij het VN-Verdrag tegen foltering zal bijdragen tot de aanpak van enkele van deze knelpunten. Medische hulp voor gevangenen en de detentie-omstandigheden van jongeren zijn punten die specifieke inspanningen vereisen.

Wat de *vrije meningsuiting* betreft, is verder open gedebatteerd over vraagstukken die als gevoelig worden beschouwd, zoals de Koerdische en Armeense kwesties, rechten van minderheden en culturele rechten en de rol van het leger. Het recht op vrije meningsuiting wordt evenwel ondermijnd door het grote aantal rechtszaken en onderzoeken tegen journalisten, auteurs, academici en mensenrechtenactivisten. Dit leidt tot zelfcensuur en geeft - in combinatie met een overmatige druk op de media - aanleiding tot ernstige bezorgdheid. De huidige wetgeving biedt onvoldoende garanties voor de vrijheid van meningsuiting overeenkomstig het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de jurisprudentie van het Europees Hof voor de rechten van de mens, en biedt ruimte voor een restrictieve uitlegging door de rechterlijke macht. Het grote aantal websites dat wordt verboden, is eveneens zorgwekkend. In het algemeen vormen de Turkse wetgeving en rechtspraak hinderpalen voor een vrije uitwisseling van informatie en ideeën.

Op het gebied van de *vrijheid van vergadering* is op het terrein enige vooruitgang geboekt: verscheidene demonstraties, waaronder *Newroz* (het Koerdische Nieuwjaar) en 1 mei, verliepen vreedzaam. Demonstraties in het zuidoosten van het land en in andere provincies met betrekking tot het Koerdische vraagstuk, studentenrechten, de activiteiten van de raad van toezicht voor het hoger onderwijs YÖK en vakbondsrechten werden gekenmerkt door een buitensporig gebruik van geweld.

De wetgeving met betrekking tot de *vrijheid van vereniging* is grotendeels in overeenstemming met de Europese normen. Er is nog steeds sprake van excessieve controles en een restrictieve uitlegging van de wet. Er deden zich geen ontwikkelingen voor met betrekking tot de wijziging van de wettelijke bepalingen over het verbieden van politieke partijen.

Op het vlak van de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst is beperkte vooruitgang geboekt. De vrijheid van eredienst wordt doorgaans gerespecteerd. De dialoog met de alevieten en de niet-islamitische religieuze gemeenschappen is voortgezet. Mensen die tot een religieuze minderheid behoren, worden nog steeds bedreigd door extremisten. Er moet echter nog een wettelijk kader worden vastgesteld overeenkomstig het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, zodat alle niet-islamitische religieuze gemeenschappen, met inbegrip van de alevieten, ongehinderd kunnen functioneren.

De bescherming van de *vrouwenrechten*, de bevordering van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen en de bestrijding van geweld tegen vrouwen blijven belangrijke uitdagingen. Het rechtskader voor het waarborgen van de rechten van vrouwen en gelijkheid van mannen en vrouwen is gedeels aanwezig. Er zijn echter aanhoudende extra inspanningen noodzakelijk om dit rechtskader om te zetten in politieke, sociale en economische praktijk. De wetgeving moet overal in het land op consistente wijze worden toegepast. Eerwraak, gedwongen huwelijken op jonge leeftijd en huiselijk geweld tegen vrouwen vormen nog steeds een groot probleem. Er is meer opleiding en bewustmaking nodig inzake vrouwenrechten en gelijke behandeling van mannen en vrouwen, in het bijzonder voor de politiediensten.

Wat betreft *kinderrechten*, moet in overeenstemming met de geldende wetgeving nog een toereikend aantal jeugdrechtbanken worden opgericht. Kinderen worden niet in de gepaste omstandigheden in hechtenis genomen en worden langer opgesloten dan strikt noodzakelijk is. Op alle terreinen (onderwijs, strijd tegen kinderarbeid, gezondheidszorg, bestuurlijk vermogen en coördinatie) moeten meer inspanningen, met inbegrip van preventieve en herstelbevorderende maatregelen, worden geleverd.

De inspanningen om verbetering te brengen in de situatie van *sociaal kwetsbare personen en/of personen met een handicap* moeten worden voortgezet. Er moeten nog verdere maatregelen worden getroffen om de participatie van deze personen in het sociaal en economisch leven te verhogen.

Er zijn verdere inspanningen nodig wat betreft de bestrijding van *discriminatie*. Er ontbreekt een alomvattende antidiscriminatiewetgeving.

Op het gebied van de *arbeidsrechten en vakbondsrechten* zijn er nog aanzienlijke problemen. Het huidige rechtskader is niet in overeenstemming met de EU-normen en de ILO-verdragen. Door aanslepende meningsverschillen tussen de sociale partners en een gebrek aan de nodige politieke wil kon er op dit terrein geen vooruitgang worden geboekt.

Met betrekking tot *eigendomsrechten* wordt de teruggave van onroerende goederen aan niet-islamitische religieuze gemeenschappen vergemakkelijkt door nieuwe wetgeving waarmee de wet van 2008 inzake stichtingen wordt gewijzigd.

De aanpak van Turkije van *minderheden* blijft restrictief. Er is nog steeds geen sprake van volledige eerbiediging en bescherming van taal, cultuur en grondrechten overeenkomstig Europese normen. Turkije moet meer doen om de tolerantie jegens en integratie van

minderheden te bevorderen. De bestaande wetgeving moet nog steeds ingrijpend worden herzien en de oprichting van beschermingsmechanismen of specifieke organen om racisme, xenofobie, antisemitisme en intolerantie te bestrijden laat op zich wachten.

Turkije heeft vooruitgang geboekt op het vlak van *culturele rechten*, in het bijzonder met betrekking tot het gebruik van andere talen dan Turks door alle nationale radio- en televisiestations, alsook door het gebruik van meerdere talen door de gemeenten. De oprichting van een departement Koerdische taal en literatuur aan de universiteit van Muş Alparslan is goedgekeurd. Er gelden nog steeds beperkingen voor het gebruik van andere talen dan het Turks in de politiek en in de contacten met openbare diensten en in gevangnissen. Het rechtskader inzake het gebruik van andere talen dan het Turks biedt ruimte voor restrictieve interpretaties. Over het hele land gezien is de tenuitvoerlegging dan ook inconsequent.

Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot de *Roma*, in het bijzonder inzake de aanpassing van discriminerende wetgeving. Er is geen alomvattend beleid om de situatie van de Roma aan te pakken.

Wat betreft *Oost- en Zuidoost-Turkije*, is de democratische opening van 2009 niet verder uitgevoerd. De opsluiting van verkozen politici en mensenrechtenactivisten gaf aanleiding tot ernstige bezorgdheid. De waarheid over de buitengerechtigde executies en martelingen in Zuidoost-Turkije in de jaren 1980 en 1990 moeten nog steeds op basis van een eerlijke rechtsbedeling worden vastgesteld. Landmijnen en het systeem van dorpswachten blijven ernstige punten van zorg.

Er heeft zich een sterke toename voorgedaan van het aantal terroristische aanslagen. De PKK staat op de EU-lijst van terroristische organisaties.

De compensatie van *binnenlands ontheemden* is voortgezet. De algemene doeltreffendheid van de regeling moet nog worden beoordeeld. Er moet evenwel nog een nationale strategie worden opgesteld om beter te voorzien in de noden van de binnenlands ontheemden. Ondanks enkele verbeteringen is het ontbreken van een alomvattend rechtskader voor vluchtelingen en asielzoekers een belemmering voor de totstandkoming van een adequate aanpak. De algemene omstandigheden in de detentiecentra voor buitenlanders moeten verder worden verbeterd.

Wat ***regionale kwesties en internationale verplichtingen*** betreft, is Turkije steun blijven betuigen aan de onderhandelingen over een definitieve regeling van de *kwestie-Cyprus* tussen de leiders van de twee gemeenschappen, onder auspiciën van de secretaris-generaal van de VN. Ondanks herhaalde oproepen van de Raad en de Commissie heeft Turkije nog steeds niet voldaan aan zijn verplichting om het Aanvullend Protocol bij de associatieovereenkomst volledig en op niet-discriminerende wijze toe te passen en heeft het niet alle belemmeringen voor het vrije verkeer van goederen weggenomen, zoals beschreven in de verklaring van de Europese Gemeenschap en haar lidstaten van 21 september 2005 en in de conclusies van de Raad, met name die van december 2006 en december 2010. Er is geen vooruitgang geboekt inzake de normalisering van de bilaterale betrekkingen met de Republiek Cyprus.

Wat betreft de *betrekkingen met Griekenland*, worden de inspanningen voortgezet met het oog op een verbetering van de bilaterale relaties. De verkennende bilaterale besprekingen worden voortgezet. Griekenland diende een groot aantal formele klachten in tegen voortdurende schendingen van zijn territoriale wateren en luchtruim door Turkije, met inbegrip van vluchten over Griekse eilanden.

Turkije heeft zijn contacten in de *Westelijke Balkan* aanzienlijk geïntensiveerd, waarbij Turkije heeft uiting gegeven aan zijn vastberadenheid om de vrede en stabiliteit in de regio te bevorderen.

De Turkse **economie** maakt momenteel een robuuste opleving door. De overheidsfinanciën verbeteren en het vertrouwen in een duurzame transformatie van de economische vooruitzichten en stabiliteit neemt toe. De snelle toename van de economische activiteit, als gevolg van een sterke binnenlandse vraag, heeft evenwel geresulteerd in aanzienlijke en oplopende externe onevenwichtigheden die een bedreiging vormen voor de macro-economische stabiliteit.

Wat betreft de **economische criteria** is Turkije een goed functionerende markteconomie. Het land wordt in staat geacht op de middellange termijn het hoofd te bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie, op voorwaarde dat het doorgaat met de uitvoering van zijn omvattende structurele hervormingsprogramma.

In 2010 en de eerste helft van 2011 is de economie snel blijven groeien. In combinatie met de sterke groei van het bbp heeft de aanzienlijke toename van de werkgelegenheid geresulteerd in een daling van de werkloosheid. Als gevolg van voornamelijk hogere conjuncturele ontvangsten en lagere rentelasten bleef de consolidatie van de overheidsfinanciën goed op schema. De financiële sector heeft zich opmerkelijk solide getoond dankzij eerdere hervormingen, terwijl het rechtsstelsel doorgaans goed blijft functioneren. Voorts kunnen de nieuwe wetgeving over het toezicht op staatssteun en de werkzaamheden van de regelgevende autoriteit zorgen voor een verhoogde transparantie en een vermindering van de staatssteun. Het vrije spel van de marktkrachten is bevestigd. De privatisering is versneld. De EU blijft de belangrijkste handels- en investeringspartner van Turkije.

De tekorten op de handelsbalans en de lopende rekening zijn evenwel opgelopen en de externe onevenwichtigheden zijn momenteel aanzienlijk. Het monetaire beleid is er slechts gedeeltelijk in geslaagd de kredietgroei te beteugelen, met als gevolg dat het toenemende tekort op de lopende rekening van Turkije - in combinatie met de hoge grondstoffenprijzen – verder blijft oplopen. Er wordt gewerkt aan meer steun op budgettair vlak en aan enkele specifieke en gerichte microprudentiële maatregelen, onder meer door de toezichthouder voor het bankwezen om de economie een zachte landing te laten maken en de druk op het monetaire beleid te verlichten. Het Turkse prijs- en kostenconcurrentievermogen op de exportmarkten is enigszins verslechterd. De inflatie is beginnen oplopen, grotendeels vanwege druk als gevolg van het energie- en voedselverbruik, de levendige economische activiteit en stijgingen van de gereguleerde prijzen. De structurele hervormingen moeten op een meer vastberaden wijze ten uitvoer worden gelegd. De maatregelen voor een grotere budgettaire transparantie en betere verankering van het begrotingsbeleid waren bescheiden, hoewel zij ertoe kunnen bedragen om de geloofwaardigheid van Turkije op de markten te vergroten. De beëindiging van bedrijfsactiviteiten blijft moeilijk en de faillissementsprocedures zijn nog steeds tamelijk omslachtig.

Turkije heeft zijn **vermogen om te voldoen aan de verplichtingen van het lidmaatschap** verder verbeterd. Op de meeste terreinen werd vooruitgang geboekt. De aanpassing van de wetgeving is vergevorderd op bepaalde gebieden, zoals vrij verkeer van goederen, antitrustbeleid en staatssteun, energie, economisch en monetair beleid, ondernemings- en industriebeleid, consumentenbescherming, trans-Europese netwerken en wetenschap en onderzoek. De aanpassingsinspanningen moeten echter worden voortgezet op gebieden als milieu, overheidsopdrachten, het vrij verrichten van diensten, sociaal beleid en

werkgelegenheid en belastingen. Het handhavingsbeleid moet worden versterkt op terreinen zoals intellectuele-eigendomsrechten en de bestrijding van het witwassen van geld. De aanpassing moet worden afgerond inzake de douane-unie en buitenlandse betrekkingen, met name op terreinen zoals het algemene preferentiestelsel. Een aantal reeds lang bestaande wrijvingen in het handelsverkeer is nog steeds niet weggenomen. Het is absoluut noodzakelijk dat Turkije volledig voldoet aan zijn verplichtingen in het kader van de douane-unie. Op de meeste gebieden is het daarom cruciaal dat Turkije zijn bestuurlijke capaciteit voor de uitvoering van het *acquis* versterkt.

Wat het *vrije verkeer van goederen* betreft, is de aanpassing van de wetgeving vergevorderd, hoewel in de verslagperiode slechts beperkte vooruitgang is geboekt. Er blijven technische belemmeringen voor de handel bestaan, die een obstakel vormen voor het vrije verkeer van goederen, hetgeen indruist tegen de verplichtingen van Turkije in het kader van de douane-unie. Er is nauwelijks enige vooruitgang te melden op het gebied van *het vrije verkeer van werknemers*, waarbij de voorbereidingen voor de toepassing van het *acquis* in een pril stadium blijven. De aanpassing op het gebied van *het recht van vestiging en de vrijheid van dienstverlening* verkeert ook in een pril stadium. Er valt geen vooruitgang te melden op het vlak van recht van vestiging en de vrijheid van grensoverschrijdende dienstverlening, postdiensten en de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties. Wat *het vrije verkeer van kapitaal* betreft, heeft Turkije enige vooruitgang geboekt, met name inzake kapitaalbewegingen en betalingen. Er is geen vooruitgang geboekt op het vlak van de geleidelijke liberalisering van de verwerving van onroerend goed door buitenlanders, waar er nog verscheidene obstakels overblijven. Er blijven beperkingen bestaan voor het kapitaalverkeer in een aantal sectoren, waaronder directe investeringen die uit de EU afkomstig zijn. Het wetgevingskader met betrekking tot de financiering van terrorisme is nog niet voltooid en financiële actiegroep witwassen van geld (*Financial Action Task Force FATF*) heeft Turkije op de zwarte lijst geplaatst voor strategische tekortkomingen op dit vlak.

Beperkte vooruitgang kan worden gemeld wat betreft *overheidsopdrachten*. De institutionele structuren zijn tot stand gebracht, maar de bestuurlijke capaciteit moet worden verbeterd. Het ontwerp van de aanpassingsstrategie met een tijdgebonden actieplan is klaar, maar moet nog worden goedgekeurd. Turkije handhaaft nog steeds uitzonderingen die indruisen tegen het *acquis*. Turkije moet zijn wetgeving verder aanpassen, met name wat betreft nutsbedrijven, concessies en publiek-private partnerschappen. Op het gebied van het *vennootschapsrecht* kan aanzienlijke vooruitgang worden gemeld als gevolg van de goedkeuring van het nieuwe Turkse wetboek van koophandel, dat geacht wordt de openheid, transparantie en de inachtneming van internationale normen inzake boekhouding en audit te bevorderen. Het wettelijke en institutionele kader voor auditing is nog niet aanwezig, en evenmin beschikken de handelsrechtbanken over de noodzakelijke versterkte capaciteit. Met betrekking tot de *wetgeving inzake intellectuele eigendom* is de aanpassing relatief vergevorderd, maar blijft de handhaving gebrekkig. Met de onlangs opgerichte werkgroep intellectuele-eigendomsrechten waarin overleg met de Commissie plaatsvindt, wordt een belangrijk onderdeel van de toetredingsonderhandelingen aangepakt. De aangepaste wetsontwerpen inzake intellectuele- en industriële-eigendomsrechten, inclusief strafrechtelijke sancties met een afschrikwekkende werking, moeten nog steeds worden goedgekeurd. Coördinatie en samenwerking tussen de verschillende belanghebbenden inzake intellectuele-eigendomsrechten en overheidsorganen is essentieel, evenals algemene voorlichtingscampagnes over de risico's van inbreuken op intellectuele-eigendomsrechten.

Met betrekking tot het *mededingingsbeleid* is de Turkse wetgeving inzake kartelbestrijding en fusiecontrole in hoge mate aangepast. De mededingingsautoriteit past de antitrustregelingen

doeltreffend toe, waarbij zij over voldoende onafhankelijkheid beschikt. Er is behoorlijke vooruitgang te melden wat betreft staatssteun. Met name de toezichhoudende autoriteit voor staatssteun is nu opgericht. Een aantal belangrijke staatssteunregelingen moeten evenwel nog worden afgestemd op de regelgeving van de douane-unie.

Wat betreft *financiële diensten*, is er verdere vooruitgang geboekt. Met name de toezichhouder voor het bankwezen heeft maatregelen genomen om de financiële stabiliteit te versterken. De algemene afstemming op het *acquis*, met name in de verzekeringssector, is evenwel nog niet volledig. Er kunnen op het gebied van *de informatiemaatschappij en de media* enige vorderingen ten aanzien van elektronische communicatie worden gemeld. Ook op het vlak van het audiovisueel beleid is goede vooruitgang geboekt.

Er valt enige vooruitgang te melden op het gebied van *landbouw en plattelandontwikkeling*. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt bij de uitvoering van het programma van het Instrument voor pretoetredingssteun voor plattelandontwikkeling (IPARD), hetgeen heeft geresulteerd in het besluit van de Commissie om het beheer van de EU-middelen over te dragen, alsook bij de voorbereidingen die zijn tot stand gebracht voor de tweede fase van het IPARD-programma. Het landbouwsteunbeleid verschilt aanzienlijk van het GLB en er is nog steeds geen strategie ontwikkeld voor de aanpassing van het landbouwsteunbeleid. Het feit dat het maar deels gelukt is om de belemmeringen voor de invoer van rundvlees weg te nemen, is ook een belangrijke tekortkoming. Wat betreft *voedselveiligheid, veterinaire en fytosanitaire beleid*, is er vooruitgang geboekt met betrekking tot de omzetting en uitvoering van het *acquis*. De herstructurering van het ministerie van Landbouw en landelijke aangelegenheden is een stap in de goede richting voor de versterking van het officiële controlesysteem. Het algemene controlesysteem is nog steeds niet volledig in overeenstemming met het EU-*acquis*. Er moeten nog grote inspanningen worden geleverd op het vlak van dierenwelzijn en de naleving van de hygiënevoorschriften en structurele vereisten van de EU door de agrolevensmiddelenbedrijven. Wat betreft de visserij, kan in het algemeen enige vooruitgang worden gemeld. Er is met name enige vooruitgang geboekt bij de oprichting van administratieve structuren en het beheer van de visbestanden en de visserijvloot. Turkije wordt geacht verdere vooruitgang te boeken op andere terreinen zoals inspecties en controles.

Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft de aanpassing van de wetgeving in de *vervoersector*, met uitzondering van de spoorwegen. De aanpassing van de wetgeving voor het maritiem vervoer en het vervoer over land bevindt zich nog steeds in een ver gevorderd stadium. De aanpassing voor het luchtvervoer wordt in een lager tempo voortgezet. Het gebrek aan communicatie tussen de luchtverkeersleiding in Turkije en die in de Republiek Cyprus blijft een ernstig probleem voor de veiligheid van het luchtverkeer. Wat betreft het zeevervoer, zal het vrijwillige auditprogramma van de IMO-lidstaten naar verwachting resulteren in positieve resultaten, waarbij Turkije kan toetreden tot internationale verdragen. De uitvoeringscapaciteit is beperkt, in het bijzonder voor gevaarlijke goederen bij vervoer over land en zee.

In de *energiesector* is er ongelijke vooruitgang geboekt. Er zijn behoorlijke vorderingen tot stand gebracht wat betreft de interne markt voor elektriciteit en inzake hernieuwbare energie. Er moeten met name maatregelen worden genomen om te zorgen voor zo streng mogelijke normen voor nucleaire veiligheid, beveiliging, waarborgen en non-proliferatie. Verdere inspanningen zijn noodzakelijk met betrekking tot de ontwikkelingen op het vlak van de continuïteit van de energievoorziening, de gasector en energie-efficiëntie.

Met de aanpassing van de *fiscale* wetgeving is beperkte vooruitgang geboekt, met name wat betreft het afschaffen van discriminerende praktijken met betrekking tot de belasting van tabak. De verhoging van de accijns op alcoholhoudende dranken is in strijd met het actieplan dat met de Commissie over dit punt was overeengekomen. Het afschaffen van discriminerende fiscale praktijken is essentieel om verdere vooruitgang in dit hoofdstuk te kunnen boeken. Ten aanzien van directe belastingen kan geen vooruitgang worden gemeld.

Wat *het economische en monetaire beleid* betreft, heeft Turkije enige vooruitgang geboekt. De centrale bank heeft geopteerd voor een nieuwe beleidsmix om de financiële stabiliteit te bewerkstelligen, waarbij een verlaging van de beleidstarieven gepaard ging met verhoging van de reserveverplichtingen voor de banksector. De aanpassing aan het acquis op het vlak van het economische en monetaire beleid is nog niet voltooid, met name wat betreft de volledige onafhankelijkheid van de centrale bank en het verbod op geprivilegieerde toegang van de overheid tot financiële instellingen. In het algemeen is een hogere mate van paraatheid tot stand gekomen.

Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van statistiek, waarvoor de aanpassing van de wetgeving aan het acquis in het algemeen vergevorderd is. Op het gebied van de nationale rekeningen en landbouwstatistiek moet verdere vooruitgang worden geboekt.

Turkije heeft beperkte vooruitgang geboekt *op het terrein van sociaal beleid en werkgelegenheid*. Ten aanzien van de bestuurlijke capaciteit zijn enkele verbeteringen te melden. Grondwetswijzigingen met betrekking tot vakbondsrechten hebben niet geresulteerd in verdere wetwijzigingen met het oog op volledige vakbondsrechten overeenkomstig EU-normen en ILO-verdragen. Het terugdringen van grootschalig zwartwerk en de verhoging van de arbeidsparticipatie van vrouwen blijven nog steeds punten van zorg. Het toepassingsgebied van de arbeidswet blijft beperkt. De handhaving van de wetgeving inzake veiligheid en gezondheid op het werk moet worden verbeterd. Het risico op armoede blijft zeer hoog, in het bijzonder voor de plattelandsbevolking en kinderen. De wetgeving inzake de oprichting van een instantie voor gelijke kansen is nog niet goedgekeurd.

Turkije heeft verdere vooruitgang geboekt op het vlak van het ondernemings- en industriebeleid, waarbij Turkije op toereikende wijze aangepast blijft aan het acquis. De vooruitgang heeft betrekking op de goedkeuring van een strategie en een actieplan voor de industrie met betrekking tot de periode 2011-2014, de betere beschikbaarheid van beleidsinstrumenten voor ondernemingen en industrie, de goedkeuring van sectorale strategieën en de aanpassing op het vlak van de bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties.

Op het gebied van *de trans-Europese netwerken*, en met name inzake de trans-Europese vervoersnetwerken, heeft Turkije vorderingen gemaakt. Met het oog op betrouwbare transportgegevens zijn verdere inspanningen noodzakelijk. Op het vlak van de trans-Europese energienetwerken valt ook enige vooruitgang te melden.

Er is enige vooruitgang geboekt *op het gebied van het regionale beleid en de coördinatie van de structuurinstrumenten*. Er zijn verdragen bij de oprichting van organen voor de overname van het financieel beheer en de controlebevoegdheden met betrekking tot de pretoetredingsfondsen voor dit beleidsterrein. Hoewel het institutionele kader voor de uitvoering van de pretoetredingsfondsen is voltooid en de bestuurlijke capaciteit is verbeterd, moet worden gezorgd voor een verdere versterking van deze capaciteit en een betere coördinatie tussen alle betrokken instellingen om de uitvoering te versnellen.

In het algemeen is er vooruitgang geboekt op het gebied van *de rechterlijke macht*.

Inzake *corruptiebestrijding* is beperkte vooruitgang geboekt met betrekking tot de uitvoering van de strategie en het actieplan voor corruptiebestrijding. Het gebrek aan transparantie inzake de financiering van politieke partijen en de reikwijdte van de immuniteiten blijven belangrijke tekortkomingen. Turkije moet resultaten boeken met betrekking tot onderzoeken, vervolging en veroordelingen in corruptiezaken.

Er is vooruitgang geboekt, zij het wisselende, op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid*. De goedkeuring van de wet inzake buitenlandse ingezetenen en het internationale beschermingsstelsel blijft een prioriteit met het oog op de totstandkoming van een solide rechtsgrondslag voor een efficiënt beheer van asiel en migratie, waarbij ook de rechten van migranten en vluchtelingen worden gegarandeerd. Op het vlak van justitiële samenwerking in straf- en civielrechtelijke zaken valt slechts beperkte vooruitgang te melden. Enige vooruitgang kan worden gemeld wat betreft de strijd tegen drugs en de georganiseerde misdaad. Op het gebied van politiesamenwerking en terrorisme is sprake van een beperkte vooruitgang. Er is beperkte vooruitgang geboekt inzake visumbeleid en douanesamenwerking. Wat betreft het grensbeheer, kan zeer beperkte vooruitgang worden gemeld. De cruciale kwesties voor dit punt zijn de goedkeuring van een wet voor de oprichting van een nieuw agentschap voor grenscontrole en de samenwerking tussen de agentschappen. Turkije blijft een belangrijk land van doorreis en bestemming voor illegale migranten. Er moeten verdere inspanningen worden geleverd op het vlak van het voorkomen van illegale migratie en de overname van illegale migranten.

Op het vlak van *wetenschap en onderzoek* is Turkije goed voorbereid op de toetreding. Er is behoorlijke vooruitgang geboekt met het oog op de integratie in de Europese onderzoeksruimte en bij de voorbereidingen voor de Innovatie-unie. Over het algemeen verbeteren de participatie en de resultaten van Turkije met betrekking tot het zevende kaderprogramma van de EU, maar er zijn nog meer inspanningen vereist om te voldoen aan de uitmuntendheidscriteria en deelname op concurrerende basis aan de onderzoeksprogramma's van de EU.

Op het gebied van *onderwijs en cultuur* en met name inzake *onderwijs en opleiding* is vooruitgang geboekt. De belangstelling voor de communautaire programma's blijft toenemen. Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot cultuur, maar niet wat betreft de aanpassing van de wetgeving.

Op het gebied van het *milieu* heeft Turkije goede vooruitgang geboekt op het vlak van afvalbeheer, terwijl slechts beperkte vooruitgang kan worden gemeld inzake horizontale wetgeving, luchtkwaliteit, bestrijding van industriële verontreiniging en risicobeheer. Turkije heeft maar weinig vooruitgang geboekt op het vlak van waterkwaliteit, chemische stoffen en bestuurlijke capaciteit. Ten aanzien van natuurbescherming kan geen vooruitgang worden gemeld. Inzake *klimaatverandering* heeft Turkije beperkte vooruitgang geboekt op het vlak van voorlichting over EU-klimaatnormen. Zowel nationaal als internationaal moet nog een krachtiger en ambitieuzer klimaatbeleid worden uitgestippeld. De bestuurlijke capaciteit moet versterkt worden.

Enige vooruitgang kan worden gemeld *wat betreft de bescherming van de consument en de gezondheid*. Op het gebied van de consumentenbescherming moeten herziene kaderwetten voor de bescherming van de consument en algemene productveiligheid nog steeds worden goedgekeurd. Voor een verbetering van de activiteiten op het gebied van markttoezicht zijn

extra financiële en personele middelen noodzakelijk, terwijl de samenwerking met consumentenorganisaties moet worden versterkt. Op het gebied van de volksgezondheid heeft Turkije de aanpassing van de wetgeving nog niet voltooid en evenmin de bestuurlijke capaciteit opgebouwd met het oog op een betere wetshandhaving om de gezondheidstoestand en de veiligheid van de bevolking te verhogen.

De Turkse *douanewetgeving* is in hoge mate aangepast aan het acquis, als gevolg van de douane-unie met de EU. De belastingvrije winkels aan de landsgrenzen en de informatie die importeurs van producten in het vrije verkeer binnen de EU vóór inklaring moeten verstrekken over de oorsprong, zijn in strijd met de douane-unie. De wetgeving inzake vrije zones, toezicht en tariefcontingenten moet nog worden aangepast. Met verbeterde, op risicoanalyse gebaseerde controles en vereenvoudigde procedures kan de wettige handel worden bevorderd door een beperking van het aantal fysieke controles. Bij de douanediens ten is er nog steeds geen effectieve handhaving van intellectuele-eigendomsrechten. Voorts zijn er nog geen maatregelen getroffen ter bestrijding van namaakgoederen.

Op het gebied van de *externe betrekkingen* heeft Turkije dankzij de douane-unie een hoge mate van aanpassing tot stand gebracht. Op een aantal terreinen doen er zich nog afwijkingen voor, bijvoorbeeld voor wat betreft het geografische toepassingsgebied van het algemene preferentiestelsel.

Wat het *gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid* van de EU betreft, heeft Turkije de aanpassing voortgezet; in het algemeen stemde Turkije zich tijdens de rapportageperiode minder af op de GBVB-verklaringen en heeft het land zich niet op één lijn geplaatst met de EU inzake beperkende maatregelen ten opzichte van Iran, Libië of Syrië. Turkije heeft gestreefd naar dialoog en overleg met de EU over verscheidene vraagstukken met betrekking tot het buitenlands beleid. Turkije heeft zich ingespannen om de betrekkingen met buurlanden als Irak (en de regionale Koerdische regering) te verbeteren. Er is geen vooruitgang geboekt op het vlak van de normalisatie van de betrekkingen met Armenië. De betrekkingen met Israël zijn verder verslechterd na het incident met de Gazavloot in 2010. Na de publicatie van het onafhankelijk VN-rapport heeft Turkije de betrekkingen met Israël afgebouwd en de militaire overeenkomsten met Israël opgeschort.

Turkije blijft bijdragen aan het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB) en streeft naar sterkere betrokkenheid bij de activiteiten in dat verband. De kwestie in verband met de samenwerking tussen de EU en de NAVO buiten het Berlijn Plus-pakket, waarbij alle EU-lidstaten zouden worden betrokken, moet nog worden opgelost. Turkije heeft zich niet op één lijn geplaatst met het EU-standpunt inzake het lidmaatschap van het Wassenaar Arrangement.

Enige vooruitgang kan worden gemeld op het gebied van *financiële controle*, waar de aanpassing al vrij ver is gevorderd. De wetgeving op het beheer en de controle van de overheidsfinanciën is volledig in werking getreden. Het beleidsdocument voor de interne controle van de overheidsfinanciën moet worden herzien. Met de goedkeuring van de wet inzake de Turkse rekenkamer is een belangrijke stap gezet om de externe audit verder in overeenstemming te brengen met de desbetreffende internationale normen. De Turkse structuur voor samenwerking op het gebied van fraudebestrijding moet zorgen voor een verdere versterking van haar coördinatietaak, haar operationele onafhankelijkheid en haar operationeel netwerk.

Er is beperkte vooruitgang te melden inzake *financiële en budgettaire bepalingen*. De administratieve voorbereidingen voor de oprichting van het systeem van eigen middelen bevinden zich in een zeer pril stadium.

IJsland

IJsland voldoet nog steeds aan de **politieke criteria**. IJsland is een goed functionerende democratie met sterke instellingen en een diepgewortelde traditie van representatieve democratie. Het rechtsstelsel is van hoog niveau en het land ziet erop toe dat de reeds goede bescherming van de grondrechten nog verder wordt verbeterd.

De eenheid van de coalitieregering is verschillende keren op de proef gesteld, maar tot dusver is de regering stabiel. Zowel tussen de politieke partijen als onder de bevolking lopen de meningen over de toetreding tot de EU uiteen. Er zijn communicatieactiviteiten gestart om een goed onderbouwd debat over het toetredingsproces te bevorderen.

Regering en parlement functioneren goed. In april 2011 is een constitutionele raad ingesteld om de grondwet te herzien en wijzigingen voor te stellen. Er is ook wetgeving ontworpen om de efficiëntie van het parlement en het openbaar bestuur verder te versterken.

Er zijn goede vorderingen gemaakt met de verdere tenuitvoerlegging van de aanbevelingen van de bijzondere onderzoekscommissie inzake de politieke en bestuurlijke gevolgen van de financiële crisis. Overeenkomstig deze aanbevelingen kwam de Hoge Raad in maart 2011 bijeen om een besluit te nemen over een rechtszaak tegen de voormalige premier, wat ertoe leidde dat deze in mei 2011 werd aangeklaagd wegens grove nalatigheid. Parallel daaraan heeft het bijzondere openbaar ministerie zijn onderzoeken naar frauduleuze praktijken in de banksector efficiënt voortgezet, wat heeft geleid tot enkele arrestaties.

Er is vooruitgang geboekt met de verdere versterking van het justitiële stelsel en het kader voor corruptiebestrijding. Een aantal rechters is benoemd volgens de regels van de nieuwe wet inzake de rechterlijke macht en in februari 2011 is het VN-verdrag tegen corruptie geratificeerd. Wat betreft belangenverstremgeling is IJsland begonnen met het opstellen van aparte gedragscodes voor ministers en bepaalde beroepen.

IJsland blijft de grondrechten waarborgen, waaronder economische en sociale rechten. Het kaderverdrag betreffende de bescherming van nationale minderheden van de Raad van Europa moet nog worden geratificeerd.

De IJslandse **economie** herstelt zich langzaam van de financiële crisis en de diepe, lange recessie die daarop volgde, maar de groeiperspectieven blijven beperkt doordat huishoudens en bedrijven nog steeds gebukt gaan onder de grote schuld. Het economische beleid blijft gericht op stabilisatie en is stevig verankerd in de voltooiing van het IMF-programma. De centrale bank heeft de rente onlangs verhoogd toen de inflatie toenam. Het begrotingsbeleid was redelijk soepel. De aanpassing van de begroting door de uitgaven te beperken om de staatsschuld op een aanvaardbaar niveau te brengen, verloopt moeizaam. De werkloosheid is hoog, met name onder jongeren, en er zijn veel langdurig werklozen. De herstructurering van de banksector gaat vooruit, maar de economie kampt nog met de verstoring van de financiële sector. Het is van het grootste belang dat de kapitaalrestricties worden afgeschaft.

Wat de **economische criteria** betreft, kan IJsland worden beschouwd als een goed functionerende markteconomie. De zwakheid van de financiële sector en de beperkingen op het kapitaalverkeer vormen echter nog steeds een hinderpaal voor de efficiënte toewijzing van

middelen. IJsland zou de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie op middellange termijn het hoofd moeten kunnen bieden, mits de bestaande structurele zwakke punten verder worden aangepakt door middel van passend macro-economisch beleid en structurele hervormingen.

Dankzij de beleidsmix waarin sterk de nadruk ligt op stabilisatie van de wisselkoers en consolidatie van de begroting, is de macro-economische stabiliteit opnieuw vergroot. Vanwege het handelsoverschot en de sterke munt is de centrale bank de beleidsrente in de tweede helft van 2010 blijven verlagen. Sinds augustus 2011 hanteert de centrale bank een iets strenger monetair beleid omdat de munt zwakker werd en de jaarlijkse inflatie aanzienlijk steeg. Er zijn verdere pogingen ondernomen om de overheidsinkomsten te vergroten en de uitgaven te beperken. Met het oog op de hoge staatsschuld zijn maatregelen getroffen om de financieringsrisico's te beperken en de financiën van de lokale overheden te versterken. De buitenlandse deviezenvoorraad is blijven toenemen en volgens recente schattingen van de centrale bank wordt de buitenlandse schuldpositie stilaan beter beheersbaar. Er zijn nieuwe maatregelen getroffen om de herstructurering van de schuld van de particuliere sector te versnellen. De strategie voor de liberalisering van de kapitaalrekeningen is herzien en de uitvoering daarvan blijft lastig. De arbeidsmarkt is flexibel gebleven en de participatiegraad bleef relatief hoog. Het land beschikt over een goede basisinfrastructuur, veel natuurlijke rijkdommen en een veelal goed opgeleide bevolking.

De macrofinanciële risico's blijven echter hoog. De binnenlandse vraag is aangetrokken, maar het herstel is grotendeels te wijten aan tijdelijke maatregelen om de particuliere consumptie te stimuleren. Er bestaan nog steeds risico's en onzekerheden met betrekking tot toekomstige bronnen van groei en de houdbaarheid van de groei op langere termijn. De financiële sector kampt nog steeds met de lage kwaliteit van de activa en de nog niet voltooide herstructurering van de schuld van de particuliere sector vormt nog steeds een belemmering voor efficiënte financiële bemiddeling. De staatsschuld is gestegen tot meer dan 90% van het bbp. De begrotingsconsolidatie is niet erg doortastend aangepakt en de overheid moet nog steeds flink snoeien in de uitgaven om de houdbaarheid van de begroting op lange termijn te waarborgen. De begroting staat bloot aan risico's vanwege aanzienlijke voorwaardelijke verplichtingen en het Icesave-dossier, dat nog niet is opgelost. De arbeidsmarkt begint de ernstige gevolgen te ondervinden van de recessie die volgde op de crisis. De werkloosheid in het land is nog nooit zo hoog geweest, met name onder jongeren, en er zijn veel mensen langdurig werkloos. Groei, investeringen en ontwikkeling worden belemmerd door zwakke punten in het zakelijke klimaat, zoals belemmeringen voor het starten van bedrijven in bepaalde sectoren. De industriële structuur kent weinig diversificatie.

Volgens de in het eerste voortgangsverslag beschreven methode wordt het vermogen van IJsland **om de verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen** beoordeeld in het licht van de deelname aan de Europese Economische Ruimte (EER), rekening houdend met de vrijstellingen in het kader daarvan, en van de EU-wetgeving die buiten het toepassingsgebied van de EER valt. In het algemeen is IJsland goed voorbereid op de verplichtingen met betrekking tot het acquis, vooral door de deelname aan de Europese Economische Ruimte.

De kwestie-Icesave is nog niet opgelost. Ondanks de onderhandelingen is de nieuwe wet over de voorwaarden voor de terugbetalingen aan het Verenigd Koninkrijk en Nederland verworpen in het referendum van april 2011. De regering heeft bevestigd dat de uitslag van het referendum niet van invloed zal zijn op de start van de betalingen aan het Verenigd Koninkrijk en Nederland, die eind 2011 zou moeten plaatsvinden. In mei 2011 heeft de

regering haar antwoord ingediend op de schriftelijke aanmaning van mei 2010 van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA. In juni 2011 heeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de tweede fase van de inbreukprocedure in gang gezet, namelijk het uitbrengen van het met redenen omkleed advies. In dit advies worden de conclusies van de aanmaning integraal herhaald, namelijk dat IJsland niet in overeenstemming met de Richtlijn Depositogarantiestelsels handelde. De Europese Commissie deelt de juridische analyse van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA. De IJslandse regering heeft in september geantwoord op het met redenen omkleed advies van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA. Deze onderzoekt het antwoord nu grondig, alvorens een besluit te nemen over verdere maatregelen in deze zaak. Op dit moment is de kwestie-Icesave dus nog niet opgelost.

De voorbereidingen op de verplichtingen van het lidmaatschap zijn voortgezet, zij het in een traag tempo, zowel op terreinen die gedeeltelijk onder de EER vallen als op terreinen die daar niet onder vallen. De wetgeving van IJsland is over het algemeen aangepast en een aanzienlijk deel van het acquis op EER-terreinen wordt toegepast, zoals vrij verkeer van goederen, vrij verkeer van werknemers, recht van vestiging, vrij verrichten van diensten, vrij verkeer van kapitaal, overheidsopdrachten, vennootschapsrecht, intellectuele-eigendomsrechten, mededinging, financiële dienstverlening en informatiemaatschappij en media.

Volgens het voortgangsverslag moet aan de volgende terreinen waarschijnlijk flink worden gewerkt tijdens het toetredingsproces: financiële dienstverlening, landbouw en plattelandsontwikkeling, milieu, visserij, vrij verkeer van kapitaal, voedselveiligheid, veterinaire en fytosanitaire beleid, belastingen en douane.

Wat betreft de bestuurlijke capaciteit moet ervoor worden gezorgd dat er voldoende personele en financiële middelen beschikbaar zijn en blijven voor de voorbereidingen in verband met het toetredingsproces.

IJsland voldoet grotendeels aan het acquis met betrekking tot *het vrije verkeer van goederen*. Er zijn echter geen nieuwe ontwikkelingen in de wetgeving wat betreft horizontale maatregelen en de productwetgeving onder de oude aanpak. De omzetting van het acquis moet nog worden voltooid op een aantal terreinen waar nieuw acquis is goedgekeurd.

De wetgeving op het gebied van *het vrije verkeer van werknemers* is grotendeels aangepast aan het acquis.

De wetgeving inzake *het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten* is grotendeels in overeenstemming met het acquis, behalve wat betreft de richtlijn inzake postdiensten. In juli 2011 heeft IJsland gemeld dat de dienstenrichtlijn ten uitvoer is gelegd.

IJsland past het acquis inzake *het vrije verkeer van kapitaal* grotendeels toe, met enkele uitzonderingen. In de nasleep van de financiële crisis past IJsland nog steeds kapitaalrestricties toe, die voor de toetreding moeten worden afgeschaft.

De wetgeving inzake *overheidsopdrachten* is grotendeels in overeenstemming met het acquis. De wetgeving inzake verhaal en overheidsopdrachten voor defensie moet nog worden aangepast.

Op het gebied van *vennootschapsrecht* is de aanpassing van de wetgeving vergevorderd en wordt een aanzienlijk deel van het acquis toegepast. De aanpassing van de wetgeving inzake boekhoudkundige normen en internationale auditnormen moet nog worden voltooid.

Het niveau van de aanpassing op het gebied van *intellectuele-eigendomsrechten* is hoog en IJsland beschikt over de nodige bestuurlijke capaciteit voor de tenuitvoerlegging. Er moet wel nog een breed handhavingsbeleid worden uitgevoerd.

De wetgeving inzake *mededingingsbeleid* is grotendeels aangepast. Het toezicht op de staatssteunmaatregelen in verband met de financiële crisis verloopt bevredigend.

Verdere inspanningen zijn noodzakelijk om het acquis inzake *financiële dienstverlening* ten uitvoer te leggen, met name om effectieve handhaving en adequaat toezicht op de sector te waarborgen. De kwestie-Icesave is nog niet opgelost.

Er zijn nog enkele lacunes op het gebied van *de informatiemaatschappij en de media*.

Het IJslandse beleid inzake *landbouw en plattelandsontwikkeling* is over het algemeen niet in overeenstemming met het acquis en er moet nog een passend bestuurlijk kader worden ingesteld voor de tenuitvoerlegging.

Delen van de wetgeving en het administratieve kader van IJsland zijn niet in overeenstemming met het acquis op het gebied van *voedselveiligheid en veterinaire en fytosanitaire beleid*. Er moet met name aandacht worden besteed aan het wegwerken van de resterende lacunes ten opzichte van de EU-wetgeving inzake levende dieren, gewasbeschermingsmiddelen en nieuwe voedingsmiddelen.

IJsland is nog niet begonnen met de aanpassing van de wetgeving op het gebied van *visserij*, noch met het opzetten van mechanismen voor de uitvoering van en het toezicht op steunmaatregelen van de EU. De nog steeds geldende beperkingen op buitenlandse investeringen in de visserij zijn niet in overeenstemming met het acquis.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *vervoer*, met name met betrekking tot het weg- en zeevervoer. Op verschillende terreinen moet IJsland echter nog EU-wetgeving omzetten in nationale wetgeving.

De wetgeving op het gebied van *energie* is grotendeels in overeenstemming met het acquis, met uitzondering van de wetgeving inzake olievoorraden, de onafhankelijkheid van de regelgevende autoriteit en energiezuinigheid.

De *belastingwetgeving* is deels in overeenstemming met het acquis. Er moet een strategie worden opgesteld met het oog op de interconnectiviteit en de interoperabiliteit met de Europese IT-systemen op belastinggebied.

Wat betreft *de economische en monetaire unie* is de wetgeving inzake het monetaire beleid nog steeds niet volledig aangepast aan het acquis en de administratieve structuren moeten verder worden versterkt.

De beschikbaarheid van *statistieken* die in overeenstemming zijn met de EU-methoden, moet worden verbeterd, met name wat betreft statistieken over het bedrijfsleven, de arbeidsmarkt en de landbouw.

IJsland voert reeds een aanzienlijk deel van het acquis inzake *sociaal beleid en werkgelegenheid* uit, maar er moet nog een alomvattende werkgelegenheidsstrategie worden opgesteld.

IJsland is goed voorbereid op het gebied van *het ondernemings- en industriebeleid*. Door de financiële crisis heeft het midden- en kleinbedrijf nog steeds moeilijk toegang tot financiering.

Het niveau van de aanpassing aan de Europese normen inzake *trans-Europese netwerken* is hoog.

Met betrekking tot *regionaal beleid en coördinatie van structuurinstrumenten* moet IJsland de instellingen aanwijzen die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het cohesiebeleid.

De voorbereidingen met betrekking tot *justitie en grondrechten* liggen nog steeds goed op schema. De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en het beleidskader inzake corruptiebestrijding zijn verder versterkt. Verder toezicht op de uitvoering van deze maatregelen is noodzakelijk. De wetgeving inzake burgerrechten en gegevensbescherming is nog niet in overeenstemming met het acquis.

IJsland past de Schengen-akkoorden toe en de aanpassing van de wetgeving inzake *justitie, vrijheid en veiligheid* is goed gevorderd. Er zijn nog verdere inspanningen noodzakelijk met betrekking tot de ratificatie en tenuitvoerlegging van internationale instrumenten.

IJsland is goed gevorderd in de voorbereidingen op toetreding tot en integratie in de *Europese onderzoeksruimte*.

Het reeds hoge niveau van aanpassing op het gebied van *onderwijs en cultuur* is gehandhaafd.

Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft de versterking van het wettelijke en administratieve kader inzake *milieu en klimaatverandering*. IJsland voldoet nog niet volledig aan het acquis inzake natuurbescherming en waterkwaliteit. IJsland moet zijn standpunten in internationale milieufora geleidelijk in overeenstemming brengen met die van de EU en de nog resterende milieuverdragen ratificeren.

De wetgeving op het gebied van *consumentenbescherming en volksgezondheid* is goed aangepast, maar op het gebied van consumentenbescherming zijn verdere inspanningen noodzakelijk.

De *douanewetgeving* is nog maar gedeeltelijk in overeenstemming met het acquis. Er moeten aanzienlijke inspanningen worden geleverd om de discrepanties in de wetgeving aan te pakken, met name op het gebied van douanevoorschriften, economische douaneregelingen, belastingvrije goederen en beveiligingsaspecten. Er moet nog worden begonnen met de voorbereidingen om ervoor te zorgen dat het acquis bij toetreding effectief wordt toegepast, met name wat betreft de ontwikkeling van de interconnectiviteit met de Europese IT-systemen op douanegebied.

Er is verdere vooruitgang geboekt met betrekking tot *buitenlandse betrekkingen*, met name wat betreft ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp. IJsland moet nog toetreden tot het Kimberleyproces.

De wetgeving inzake *het buitenlandse beleid en het veiligheids- en defensiebeleid* is grotendeels aangepast. IJsland hecht veel waarde aan het arctische beleid en is vastbesloten een actieve rol te spelen in regionale organisaties in Noord-Europa.

Er is beperkte vooruitgang geboekt met betrekking tot de wetgeving inzake *financiële controle*. Verdere inspanningen zijn noodzakelijk om een beleidsdocument inzake interne

controle van de overheidsfinanciën op te stellen en interne en externe audit duidelijk te scheiden. De voorbereidingen met betrekking tot de bescherming van de financiële belangen van de EU moeten nog steeds worden opgevoerd.

Met betrekking tot *financiële en budgettaire bepalingen* is met de aanpassing van de wetgeving een bevredigend niveau bereikt op de terreinen die ten grondslag liggen aan of van invloed zijn op dit hoofdstuk. IJsland heeft verder geïnventariseerd op welke punten de wetgeving moet nog worden aangepast aan het acquis. Voor het systeem van de eigen middelen moeten administratieve voorbereidingen worden getroffen en concepten worden ontwikkeld. Er moet nog een formele coördinatiestructuur worden ingesteld.